DE MAN
VAN MACHT
DOOR D.J. BAARSLAG D.ZN

DE MAN VAN MACHT

OUD-ISRAEL

DOOR D. J. BAARSLAG DZN.

DE MAN VAN MACHT

UITGEGEVEN DOOR BOSCH & KEUNING, BAARN

DE MAN VAN MACHT

(DAVID)

DOOR

D. J. BAARSLAG Dzn.

UITGEGEVEN DOOR BOSCH & KEUNING, BAARN

LIBELLEN-SERIE Nr. 167/168/169

Prijs van één nummer 45 cent. Vier nummers per nr. 40 cent. Acht of meer nummers per nummer 35 cent. Dubbele nummers dubbele prijzen. Drievoudige nrs. drievoudige prijzen. Gebonden exemplaren 55 ct. extra.

INLEIDING.

„Het braaf zijn is nu eenmaal soms meer een uiting van zwakheid dan van kracht. Het hart is voor God datgene, waarin alles zich concentreert wat de menschen denken en doen. Daar woelen en branden de begeerten..... Zij gunnen den naaste het zijne niet... Men denke aan de gelijkenis, waarmede Nathan koning David tot inkeer brengt. Het is iets demonisch met die begeerte, zij maakt den mensch blind voor alles wat hij heeft en doet hem alleen zien het eene, dat de ander heeft....."

(Prof. Dr. W. J. Aalders, De 10 geboden, Het 10e gebod).

„Het braaf zijn." Daartoe kan David niet als model staan. Integendeel, wanneer we zoo innig-vrome woorden lezen in een of anderen psalm, waar het nageslacht boven heeft gezet als qualiteitsmerk „van David" en we denken dan aan den politicus van het dubbel spel tegenover zijn welmeenenden beschermer Achis of — veel erger — aan den man van den Uria-brief, dan huiveren we. Is dit dezelfde David? En hoe kan dàt zijn „de man naar Gods hart"?

God weet het beter dan wij. God alleen kan lezen *in* het hart. Wij spreken wel eens zoo van den wil voor de daad nemen. Maar God kent de *gezindheid,* die *blijvend* is, en die voor Hem zwaarder weegt dan de *daad* van het *oogenblik;* nòg zwaarder.

God heeft in Davids hart gelezen en daar niet alleen gevonden de demonische begeerten, waarin de zonde ons zoo licht verstrikt (naar Hebr. 12 : 1), maar ook het schuldbesef: „Tegen U heb ik gezondigd!" en de kreet om verlossing: „Schep mij een rein hart, o God!" En het groote besef, ons eveneens in psalm 51 bewaard, dat het niet met rijke offers wel weer goed te maken was (zooals Saul naïef-boersch-Israelietisch dacht), maar:

„In brandofferen hebt Gij geen behagen — de offeranden Gods

zijn een gebroken geest; een gebroken en verslagen hart zult Gij, o God niet verachten!"

Dat is ééne zijde van David den zondaar; de andere kant is, dat zijn God hem deze zonde *allerzwaarst* vergolden heeft en mede in zijn nageslacht heeft doen boeten: de vloek *in* de booze daad besloten, dat telkens nieuwe boosheid er uit voort moet vloeien. In het tweede deel van Davids geschiedenis zullen wij deze keten van noodlottige aaneenschakelingen zich zien ontwikkelen langs lijnen van geleidelijkheid. „Als Gods *kinderen* zondigen, straft Hij ze dubbel zwaar." Wie de wegen Gods kent en ze *niet* bewandelt, die zal met *dubbele* slagen geslagen worden, zoo heeft Christus gezegd. Juist in *dit* opzicht is het N.T. niet anders dan de consequentie van het O.T.

* * *

David — vergeten we ook dit niet — heeft geleefd in een ruwen tijd met een allerruwste moraal. Hij is in veel geweest kind van dien tijd. Aan het slot van dit boek zal besproken worden het moeilijk probleem van het contrast tusschen den politieken sluweling op den Oosterschen troon en den toon der psalmen: „Ik wandel steeds voor U in mijn oprechtheid." Wat ons ook al weer even huiveren doet. En dat toch — gezien den verwarden tijd *en het uiterst gecompliceerde menschelijk hart* — volkomen waar *kàn* zijn; noch het eene noch het andere mogen we, terwille van een eenzijdig systeem dat sluit als een bus, apart nemen, als wij den *echten* David willen zien.

David, die vóór alles de *machtige* koning is geweest van Israel, zooals er voor noch na hem een tweede is geweest. Onder Salomo treedt ondanks allen schoonen schijn van schittering al in het laatst de decadentie in, wanneer *uitlandsche* vrouwen aan het hof den toon aangeven (ook religieus) en wanneer *inlandsche* rebellie voortsmeult onder de onbewogen oppervlakte van gewelddadige gezagshandhaving.

* * *

„De zoon Davids", zoo noemt later Christus zich. Het was een
6 dubbele herinnering. Allereerst daaraan, dat hij — naar de profe-

tische Messiasverwachting der Joden — was uit het geslacht van den grooten koning. En vervolgens, dat Hij zelf eerst met recht zou zijn de GROOTE KONING, Wiens koninkrijk evenwel *niet* was van deze wereld.

Wat de Joden *tòch* zoo verwachten. Voor hèn lag alle heerlijkheid van het *verleden* en daarom ook alle droom der *toekomst* opgesloten in den gulden tijd van *overweldigende macht, ongekrenkte nationale zelfstandigheid* en *religieus réveil,* samengevat in dien éénen naam: DAVID. — Zoo is er dan een band tusschen David en den Zone Davids.

Maar er is ook *een schril contrast.* Zóó groot, dat het niet minder omvat dan de heele geweldige tegenstelling tusschen den geest van het O.T. en de ziel van het N.T. Dat contrast komt misschien nergens sterker uit dan bij beider sterven. Bij Christus het: „Vader vergeef het hun!" Bij David op zijn sterfbed een rij doodvonnissen over wie vriend en vijand waren geweest van den „man des bloeds", uit wiens met bloed bevlekte handen God den Tempel geweigerd had te ontvangen.

A. ISRAEL GEHEEL ONDER FILISTIJNSCHE MACHT. VAZALSTAATJE VAN DAVID TE HEBRON.

HOOFDSTUK I.

DAVID TE HEBRON.

§ 1. *David in den grootsten nood.*

En David werd zeer bange. 1 Sam. 30 : 6.

a. *David en Achis.*

Geen beter bewijs ervoor, dat de Filistijnen om de vlakte van Jizreël hun krachten inspanden als nooit te voren, dan dat Achis van Gath — de vorst dus van de afgelegenste Filistijnenstad, die hier de minste belangen had, persoonlijk mee uittoog en daartoe ban en achterban opriep, zelfs zijn verren leenman uit het uiterste Zuiden: David.

Al de dagen te Ziklag is David in een scheeve positie geweest, meer dan een jaar lang (27 : 7: een jaar en vier maanden; Achis spreekt, overdrijvend, al van jaren, om den nadruk er op te leggen, hoe lang hij hem al als betrouwbaar kent: 29 : 3 — arme, naïeve, goedgeloovige Achis, de dupe van Davids geraffineerde sluwheid!).

Maar nu wordt de toestand rechtuit onmogelijk! In de achterhoede der Filistijnen mee oprukkend, in de onmiddellijke omgeving van zijn weldoener Achis en onder diens oogen, door dezen blindelings vertrouwd. En dat, terwijl het voor Israel, zijn volk, er om gaat: er op of er onder!

Menigeen heeft er zijn hoofd over gebroken, wat David wel zou gedaan hebben als het voor hem tot een strijd gekomen was. Zoo beslist als de één weet, dat hij nooit tegen zijn eigen volk de wapens zou hebben opgevat (omdat hij zich dan als nationaal koning voor goed onmogelijk zou hebben gemaakt en omdat zijn geweten het hem verbood), even beslist weet een ander, dat David zonder scrupules (de politiek kent die niet) aan de zijde der Filistijnen mee er op ingeslagen had (om zich wellicht tot dank door hen met een groot stuk Israelietisch gebied te laten beleenen en zóó zich toch tot Israels vorst op te werken). De menschen, die David persoonlijk kenden, waren er al over verdeeld. De goedgeloovige Achis behoorde tot de laatste groep; zijn vier machtiger mede-vorsten in den raad der vijf tyrannoi stonden met groote beslistheid voor het eerste in.

En David zelf..... Het eerste was zoo goed als zeker voor hem dood en verderf geweest; het tweede moet hem toch zeer tegen de borst hebben gestuit. Zou hij *zelf* wel *geweten* hebben, wat hij beginnen moest? Zou hij niet tot het laatste toe hebben gehoopt op een uitweg, zoodat hij niet op een dezer twee noodlottige wegen zijn verderf tegemoet behoefde te gaan?

En het reddend wonder geschiedde. Och, eigenlijk heel eenvoudig. De vier vorsten vertrouwen David niet. Zij meenen zonder hem wel de overwinning te kunnen behalen. Maar zij willen niet de onzekerheid in hun midden van een gewapende bende in het hart van hun leger, die zij niet ten volle vertrouwen kunnen. Het zou hun plannen leelijk in de war kunnen sturen. Vooral omdat ze Davids vermetelheid, list, durf, doortasten en..... zijn Filistijnenhaat nog maar al te goed kennen uit vroeger tijd.

Zelfs het refrein, dat men er in Israel op zong, klinkt hun nog in de ooren, als ze hem in hun midden zien. Het is bij vriend en vijand bekend.

Tevergeefs pleit Achis voor hem; Achis, dien hij al dien tijd bedrogen heeft met zijn zoogenaamde invallen tegen Juda! Het is om medelijden met dezen armen dupe te krijgen; de hoorders van de oorspronkelijke verhalen, bezield met Filistijnenhaat na lange en bange onderdrukking, zullen wel niets dan hoonende spot gevoeld hebben voor den „zoo prachtig gefopte"! En dan komt het sterkste

stuk van Davids brutale diplomatie: Achis excuseert zich bij David in hoogdravende woorden, dat hij hem terugzenden moet: „Voor mij zijt gij als een Engel Gods, maar gij zijt niet aangenaam in de oogen dezer mannen!" — is het niet het toppunt, dat David, die zielsblij moet geweest zijn, dat hij zóó uit het conflict weg komt, Achis nog betoogt, dat dit geheel zonder reden is, en de verdrukte onschuld speelt? (29 : 8). In het licht van deze scène doet het toch wel wat wrang aan, elders dezen David te hooren bezingen, dat hij „steeds wandelt in zijn oprechtheid."

Niet te vergeten evenwel, dat de Achis-episode slechts een korte periode van Davids leven uitmaakt.

Ongetwijfeld was hij door den samenloop der omstandigheden met dwingend geweld gedrongen in deze steeds scheever wordende positie op een gevaarlijk hellend vlak. Mede vooral door Sauls sombere achterdocht. Het is een ramp geweest voor Israel, dat in de dagen van Gilbóa deze hem niet ter zijde stond, dáár, waar toen met voorbijzien van allen onderlingen partijstrijd ieder Israeliet had behooren te staan. David in de slagorden van Goliath — pijnlijk om te aanschouwen.

b. De verwoesters van Ziklag.

David is gered... Maar als hij na lange en vermoeiende marschen den derden dag [1]) te Ziklag komt... vertellen al van verre de rookende puinhoopen, wat zij hier *niet* meer vinden zullen.

Wijst de haast, waarmee David dezen afstand terug zoo ongelooflijk snel aflegt, niet reeds er op, dat hij verre van gerust was over Ziklag?

Een echt Oostersche scène: fel bewogen beroepskrijgslieden, die door luid geweeklaag en geween in hartstochtelijk gebaar hun gemoed lucht moeten geven. Buitengewoon is hun verbittering tegen

---

[1]) Van Jizreël over het Afek in Saron naar Ziklag is hemelsbreed gemeten een 140 à 150 km.; de weg zelf is dus veel langer. Nu waren bij de scheiding de Filistijnen te Afek. Is dit het Afek in Jizreël niet, maar dat in Saron, dan gaat er een 30 à 40 km. af. In elk geval blijft deze driedaagsche afstandsmarsch een heele prestatie.

David. Want wat hier gebeurd is, is voor hen zoo klaar als de dag. Hier is het eenvoudig geweest: oog om oog, tand om tand. Zoo vaak heeft David met zijn bende een stad of dorp in de grenszoom der woestijn overvallen en de heele bevolking uitgeroeid. Nu hebben hun landgenooten gebruik gemaakt van het feit, dat Filistijnenland geheel van troepen is ontbloot om bloedige wraak te nemen. Het is alles de schuld van Davids vervloekte politiek van bloedstorting [1]) en het zaaien van bitteren haat, die thans zich op deze wijze heeft gemanifesteerd.

Davids bende bestond, gelijk bekend is, uit allerlei „verbitterd" volk, dat het in de geordende maatschappij te benauwd gekregen had. Het zal dikwijls moeilijk zijn geweest om er orde en tucht onder te houden.

Ditmaal wordt het inderdaad David te machtig. Het is openlijke rêvolte. Men wil hem steenigen. David heeft bange oogenblikken. Nu komt het te pas, dat een priester, Abjathar, bij de hand is met Oerim en Toemim. Hij raadpleegt de Godheid. En David doet het volk geruststellen: het is niet zoo erg; er liggen hier immers geen gesneuvelden: men zal wellicht de bende, die blijkbaar alles gevangen weg heeft gevoerd (echte slavenjagers) nog wel achterhalen kunnen. En dat is inderdaad ook de besliste uitspraak van het geraadpleegde Orakel.

Onmiddellijk wordt de vervolging begonnen. Bij de beek Bezor, die ten Z. van Ziklag tusschen die plaats en Berseba in Westelijke richting naar Gerar vliet, blijft een derde van de troep als uitvallers liggen: 200 van de 600! Zij *kunnen* eenvoudig niet meer. En geen wonder! Het is veeleer verbazingwekkend, dat de andere 400 nog *wel* kunnen. Eerst een weg van — ruw geschat — een 150 km. naar het Noorden (met omwegen en over bergachtig terrein zeker veel meer); dan dienzelfden afstand in een geforceerden driedaagschen marsch terug — en dan nog ter vervolging de schroeiende woestijn in met versnelden spoed!

En nòg zou het alles verloren inspanning zijn geweest, zoo men niet had gevonden terzij van de uitgetreden voetsporen van vee in

---

[1]) 1 Sam. 27 : 9.

menigte en van voortgesleurde en voortgezweepte menschen een bijna bezweken stakker van deze slavenkaravaan. Een Egyptischen slaaf, geroofd aan de andere zijde der woestijn, waarheen men den hier aan dezen kant behaalden buit straks wellicht als slaven gaat verkoopen, evenals vroeger met Jozef is geschied door zulk soort volkje. Nadat men hem met lekkernijen als vijgen en rozijnen en met water, ja vooral water! wat heeft bijgebracht, vertelt hij, dat hij de schuilplaats der bende, die niet ver af maar heel moeilijk te ontdekken is, zal verraden; onder waarborg van lijfsbehoud en vrijheid. Het blijkt nu tevens, dat bijna direct na Davids vertrek Ziklag al overvallen is [1]), want toen David van de Filistijnen afmarcheerde weer op huis aan, drie dagen geleden, toen lag deze jonge man al ziek en verlaten voor evenveel aan den woestijnweg, zonder dat iemand naar hem omkeek, zonder eten of drinken, terwijl niet ver weg de heele bende zijn orgiën vierde en fuifde met den rijken buit. Want men was ingevallen in de Zuidelijke grensprovincies bij Filistijnen (hier als Keretieten, d.i. Kretenzers aangeduid), Judeeërs en Kalebieten zonder aanzien des persoons. Onderling vijandig deelden die in hetzelfde lot. Doch overal hadden blijkbaar de menschen zich kunnen redden en ging het alleen om buit en roof; de slaaf vertelt alleen van Ziklag, dat dit, het gehate Ziklag van David, „met vuur verbrand" was.

Als echte Oosterlingen zijn de Amalekieten nog midden in hun gelag en feestroes, verspreid over de aarde in een of ander moeilijk vindbaar en lastig toegankelijk woestijndal, als David ze met zijn uitgeputte doch verbitterde manschappen overrompelt. Het pleit is weldra beslist. „De scherpte der zwaards" woedt over Amalek uit. Het treft, dat alle uit Ziklag meegeroofde personen nog in leven zijn.

De Amalekieten zijn neergesabeld, halfdronken volk temidden van hun zegedansen. Slechts een aantal, die kans zien zich op hun vlugge kameelen te redden, ontkomen. Echt-teekenend voor de Oudheid, toen het rijdier vooral voor den soldaat, *die te voet vocht,* van belang was als middel om zich snel te verplaatsen, vooral ook... op de vlucht.

---

[1]) Goede verspieders — en „inlichtingendienst" bij deze Amalekieten?

De grauwe schemer daalde reeds over de woestijn, die den ganschen dag in kopergloed had gebrand, toen David de overrompeling uitvoerde. Het is al donker, als het zwaard rust.

Dan begint de terugtocht.....

Wanneer de beek Bezor bereikt is, nog even een strubbeling over de verdeeling van den buit. David zet zijn wil door. Toch klinkt er nog in na hoe door de gebeurtenissen der laatste dagen zijn gezag verzwakt is.

c. *De boodschapper.*

Op den derden dag, dat David terug is te Ziklag, komt een bode, een Amalekiet. Niet een uit de roofstammen der woestijn ditmaal, maar een uit Sauls onmiddellijke omgeving; van den trant dier lieden, zooals ook Doëg er een was.

Hij heeft een heel merkwaardig verhaal; het klinkt haast al te listig; het is als gemaakt om op alle mogelijkheden bedacht te zijn. De koning van Israel was zoo gewond, hij moest toch sterven (niemand kan dus zeggen, dat het des Amalekieten schuld is); nu heeft hij hem — nog wel op diens eigen verzoek — den genadestoot gegeven (hij gaat dus vrij uit; anderzijds — als het in goede aarde valt — komt hem de verdienste toe). In hoeverre dit verhaal een mengsel van waarheid en verdichtsel is, door den bode in diens eigen belang wat omgewerkt, valt niet meer na te gaan; uit het verband is het in geen enkel opzicht op te maken. Het zou zoo *kunnen* zijn; het *behoeft* echter *volstrekt niet* zoo te zijn.

De bode heeft ten teeken van rouw aarde op het hoofd en gescheurde kleederen. Reeds van verre was dus te zien, dat het geen verkondiger van goede boodschap zou zijn. Evenals bij den bode, die tot Eli kwam, is er climax in het verhaal van zijn rampen: 1e Israel gevlucht; 2e *Vele* zijn de gesneuvelden; 3e De Koning zelf is gevallen en *ook Jonathan!*

En nu is deze bode gekomen, om David de koningsinsigniën te brengen: de diadeem van den koningshelm; de armspang van Saul. Mogelijk is de bode niet anders geweest dan een heel gewone plunderaar van het slagveld, die den Filistijnschen zoekers vóór is ge-

weest. In elk geval rekent hij op ruime belooning. Wie in dien tijd de koningsinsigniën bezat, had in de oogen van het volk veel voor op andere troonpretendenten.

David neemt de koningsinsigniën aan; maar den bode laat hij neerhouwen. Slimme politiek: zoo wil hij voor de oogen van heel Israel toonen, dat hij zich niet verheugt over Sauls dood; den bode kan hij dâârom schuldig verklaren, omdat deze zelf verklaard heeft den koning te hebben doodgestoken; David verklaart dit eenvoudig tot misdaad onder *alle* omstandigheden. Het opheffen van de hand tegen de geheiligde persoon des konings is voor hem iets als het zich bezondigen aan wat *„taboe"* is voor Zuidzee-eilanders. De bode had gedacht met zijn verhaal van „op eigen verlangen des konings" in elk geval vrij uit te gaan!

Maar, mogen in deze handeling duidelijk politieke beweegredenen doorschemeren, niettemin is Davids smart volkomen echt.

Davids *smart,* vooral om zijn persoonlijken vriend Jonathan, klinkt schrijnend door in de rouwklage, die hij maakte. Hij, de held, die ook dichter was. En niet minder de ontzetting over de nederlaag, die hij, met zijn politiek inzicht en zijn kennis der Filistijnen, direct inzag als een nationale ramp voor Israel. Die het *lang, lang* niet te boven zou komen.

Verkondigt het niet te Gath!
boodschapt het niet op de straten van Askalon!
Gij bergen van Gilbóa,
noch dauw noch regen moet op u zijn,
gij bergen des doods!

§ 2. *De beide vazalstaatjes.*

Zoo verliet Israel de steden. Toen kwamen de Filistijnen en woonden daarin. 1 Sam. 31 : 7.

a. *De algemeene toestand.*

Nooit had Israel erger onder het Filistijnsche juk gezucht dan na den slag bij Gilbóa.

Het heele Westjordaanland viel weer geheel in hun macht en meer dan ooit zullen ze hun drukkende vuist hebben doen gevoelen èn als wraak èn als middel om een hernieuwd nationaal réveil te voorkomen. Alleen in het schrale Zuiden des lands, waaraan hun niet veel gelegen was, het land van Kaleb om Hebron, dulden ze David als een soort vazal, gelijk hij reeds te Ziklag was. *Een goede bufferstaat tegen de roofvolken van de woestijn uit het Zuiden!* En een goede tegenkoning-in-reserve tegen een eventueel opvolger van Saul, als Israel daartoe nog eens het hoofd zou durven opheffen. Momenteel zit Israel weer teruggedrongen uit de goede akkergronden in de schrale bergen.

En over de Jordaan deelen Filistijn en Ammoniet het gezag. Vooral de laatste zal hier nu zijn invloed hebben doen gelden. Ook hier ontstaat een vazalstaatje. Wanneer en onder wien is niet geheel duidelijk ten opzichte van dit „landje van Isboseth." Daarover straks.

b. *De vazal der Filistijnen te Hebron.*

Wanneer David de Amalekieten, die Ziklag verbrandden, verslagen heeft, maakt hij een grooten roof buit. Die komt hem goed te pas om overal in Zuid-Juda [1]), waar hij rondgezworven had, „geschenken" te zenden, tevens een soort schadeloosstelling. Deze streek had immers juist veel van zulke roovers te lijden. Bovendien behoort hij door zijn huwelijk met Abigaïl, de weduwe van Nabal,

[1]) Men vergisse zich niet met het 1 Sam. 30 : 27 genoemde Bethel; dit heeft niets te maken met het Bethel van Jakob in het Noorden, maar ligt heel ver in het Z. van Juda en heet Jozua 19 : 4, Bethul en 1 Kron. 4 : 30, Bethúel.

tot de grootgrondbezitters hier. En eindelijk stamt hij uit een geslacht, dat tot de aanzienlijkste van Juda behoort (het eigenlijke Juda had Bethlehem als centrum, zooals Kaleb Hebron). Nahesson, van wien David afstamde (Ruth 4 : 20), was de aanvoerder van Juda op den zwerftocht tusschen Egypte en Kanaän (Numeri 1 : 7) en zwager van Aäron [1]) (Ex. 6 : 22). En Eliab, Davids groote broer, die hem zoo afsnauwde, toen hij naar Goliath kwam kijken, is ook stamvorst van Juda geweest (1 Kron. 27 : 18; hier heet hij Elihu, wat meer voorkomt als andere naam voor Eliab, ook in andere geslachtsregisters).

Zoo is het dan voor de hand liggend, dat David zich aan het hoofd plaatst van den stam van Juda. Het Orakel van den priester bezegelt het met zijn goedkeuring, ook dat David als hoofdstad het sterke Hebron kiest. Het is tòch wel waarschijnlijk dat toen *dit* „Juda" niet veel meer zal zijn geweest dan het land van Kaleb; in Bethlehem met zijn vruchtbare korenlanden beheerschte een klein Filistijnsch garnizoen, dat de bron in zijn macht hield, de situatie, zooals we reeds zagen. [2]) Zoo zal het geweest zijn met alle *beter* land in Israel bewesten de Jordaan.

Dat steppengebied van half woestijn en kalkrots daar in het Zuiden mocht David regeeren van de Filistijnen; nog altijd, via Achis, hun vazal. Door zijn wraakoefening tegen de Amalekieten, die tijdens hun afrekening met Saul in het Noorden immers ook het onbeschermde Zuiden van het Filistijnenland hadden uitgeplunderd (het „land der Keretieten"), had hij wel getoond ook voor hen de rechte man op de rechte plaats te zijn.

* * *

Davids eerste daad als „koning van Juda" — uitdrukkelijk pretendeert hij niet *meer* te zijn — is er een van piëteit. Hij laat de mannen van Jabes door een bode prijzen voor hun goede daad aan Sauls nagedachtenis bewezen. Als feitelijke schoonzoon behoorde David nog tot de familie.

Een daad van piëteit. En die hem ook politiek niet kwaad stond.

---

[1]) Met Nahessons zuster was Aäron getrouwd.
[2]) De gevolgen van Gilbóa. [Vorig boek: Samuel en Saul].

c. De vazal (der Ammonieten?) te Mahanaïm.

Mahanaïm — „Het is een echte schuilplaats in een diep ingesneden dal, midden tusschen hoogere bergen, die het als muren omgeven. De rivier, d.i. de Jabbok, loopt tusschen de heuvels door en om beide heuvels heen. Een sterkere natuurlijke bevestiging is nauwelijks denkbaar. Maar deze heuvels liggen dan ook buiten het verkeer." Aldus wordt ons beschreven de vermoedelijke plaats, waar eens Mahanaïm lag. [1])

Hier, in deze verscholen hoofdstad, leefde de regeering van het tweede vazalrijkje, dat aan Israel was overgebleven en dat vijandig stond tegenover het andere. De eigenlijke ziel er van was Abner, Sauls neef en generaal; de schaduwkoning, die den titel droeg, Sauls eenigst overgebleven zoon Esbaäl. Zijn naam = „Man des Heeren" werd later door schriftgeleerden, die er aanstoot aan namen, dat hier God werd aangeduid met een naam, in Kanaän algemeen aan afgoden gegeven, gewijzigd in Isboseth = Man der Schande. Een willekeurige tekstverslechtering van schriftgeleerde zijde, met een goed doel (naar hun smaak) [2]).

Toch schijnt in Sauls dagen het een heel gewoon geval geweest te zijn, dat men de aanspraak Baäl = Heere, niet alleen tot afgoden beperkte in Israel. Een ongezocht voorbeeld is ons bewaard gebleven: Onder de mannen, die tot David vluchtten, toen hij nog bendehoofd was, is er één, die heet Bealia, dat is voluit: Baäl-jah = de Heere Jahwè.

Isboseth, juister Esbaäl (1 Kron. 8 : 33), werd hier tot koning gezalfd door..... zijn generaal Abner. Hij *pretendeerde,* evenals Saul, koning te zijn over *al* de stammen van Israel (2 Sam. 2 : 9), maar reeds het feit, dat zijn hoofdstad verscholen lag in een uithoek van Oost-Jordaanland in een verborgen dal, ver weg van het groote verkeer, op één der voornoemde heuvels Noordelijk van de Jabbok,

---

[1]) Böhl, Palestina, blz. 81 en afb. 9—12 achterin. De twee heuvels, waarvan op één een vesting lag, gaven den naam aan: twee legerkampen, waarop in de geschiedenis van Jakob woordspelingen voorkomen.

[2]) Hoe komt men bij Isboseth aan de s? Misschien doordat voor Baäl wel de naam Bastoe = Levenskracht werd gebruikt [De Groot].

weerspreekt dat volkomen en doet duidelijk uitkomen, dat dit slechts een *aanmatiging* was. Wat hij bewesten van de Jordaan nog aan invloed mag hebben bezeten op grond van zijn familieconnectie, dat is niet anders geweest dan bij de gratie der Filistijnen. In zijn werk „De Filistijnen" komt prof. Noordtzij tot de conclusie (blz. 142): „Ongetwijfeld heeft Abner, toen hij in Isboseths naam het koninkrijk in het Overjordaansche herstelde, dit gedaan in de hoop van daaruit het verlorene te herwinnen, maar de omstandigheden zijn hem te machtig geworden. Slechts door de oppermacht der Filistijnen te erkennen kon hij zich handhaven. En deze gaven daarbij blijk van politieken zin." Want twee vazalvorsten over klein gebied liet hen toe telkens als de één het juk der Filistijnen wou afschudden, den ander er tegen uit te spelen. Het is de voortzetting van Achis' politiek: David tegen Saul! Nu: Esbaäl tegen David! Verdeel en heersch!

Vergeten we toch niet, dat Esbaäl dáár in Mahanaïm ook de Ammonieten in zijn onmiddellijke nabijheid had, dezelfden die tijdens Saul zoo driest Jabes aanvielen en die zelfs met David een hardnekkigen oorlog hebben gevoerd in later tijd. Die zijn zeker niet zonder zwaar tribuut bewogen dit zwakke en nietige landje met vrede te laten. Reeds het feit alleen, dat niet eens de belangrijkste plaats in het Overjordaansche, Jabes in Gilead met zijn verknochtheid aan Sauls geslacht, hoofdstad is, maar dit nietige afgelegen doch sterke oord, zegt genoeg, nl. dat Jabes zelfs niet eens meer tot Esbaäls gebied zal hebben behoord, maar òf door Filistijnen òf door Ammonieten bezet is geweest, althans voor een tijd. Deze plaats lag nl. wèl aan een belangrijken verkeersweg.

We zien dus bij Esbaäls rijkje precies hetzelfde als bij Davids staatje te Hebron: het was feitelijk een afgelegen achterland, voor een overwinnaar niet veel waard, maar wel heel moeilijk, ja uiterst moeilijk te veroveren. Alleen hier gunde men twee onderling vijandige groepen van Israelieten nog eenige afhankelijkheid.

Zóó had de slag bij Gilboa Israel geheel ten onder gebracht.

* * *

Er is een niet geringe moeilijkheid, wat betreft den duur van Esbaäls regeering te Mahanaïm.

Zeven en een half jaar regeerde David te Hebron (2 : 11) en gelijktijdig eindigt het koningschap van Esbaäl (4 : 12 en 5 : 1). Maar de regeeringsduur van dezen Esbaäl wordt ons opgegeven als slechts twee jaren te zijn (2 : 10 — „en hij regeerde twee jaar" — de Statenvertaling maakt daarvan om de tegenspraak te ontgaan „het tweede jaar", wat er niet staat en geheel zonder zin zou zijn).

Afgezien nu van de mogelijkheid, die velen aannemen, dat de getallen van vers 10 door afschrijven van een onduidelijke rol of hoe dan ook, onjuist zouden zijn overgeleverd, [1]) bestaan hier twee mogelijkheden. De eene is, dat eerst vijf jaren na de verpletterende nederlaag van Gilbóa, Abner er in is geslaagd weer in Mahanaïm een klein staatje te grondvesten. De andere, waarschijnlijker, is, dat kort na Gilbóa Abner met de zijnen zich in het verborgen dal van Mahanaïm hebben gevestigd en heel stil schuil gehouden, door niemand in dit kleine vergeten hoekje land ernstig bestreden; dat evenwel eerst na 5 jaren Abner zich hier sterk genoeg voelde er toe over te gaan om openlijk Esbaäl tot koning te maken met de pretentie om over Israël te regeeren en met het voornemen weer in te grijpen in het Westjordaansche land. Deze *laatste* twee jaren zouden hier dan bedoeld zijn.

---

[1]) Ook de 40 jaren als leeftijd van Esbaäl zijn een moeilijkheid. David was bij Sauls dood ongeveer 30 jaren oud (5 : 4) en Jonathan was ongeveer van Davids leeftijd. Zijn broers hadden geen van allen nog zelf zonen!

Esbaäl was in de rij van Sauls zonen evenwel veel jonger dan Jonathan en zou volgens dit gegeven toch een heel stuk ouder zijn dan David. Al deze „ronde" getallen, 30, 40, willen evenwel niet veel meer zeggen dan: „een volwassen man."

Overdreven moet men dan ook de opvatting achten, dat Abner een onmondigen jongen tot koning zou hebben gezalfd; hiermee strijdt ook 3 : 7. Wel maakt Isboseth den indruk van een zwakkeling.

HOOFDSTUK II.

DE VERHOUDING TUSSCHEN DE BEIDE VAZALSTAATJES VAN MAHANAÏM EN HEBRON.

§ 1. *Onderlinge strijd.*

> En er was een lange krijg tusschen het huis van Saul en tusschen het huis van David. Doch David ging en werd sterker; maar die van het huis van Saul gingen en werden zwakker. 2 Sam. 3 : 1.

a. *Het gevecht bij Gibeon.*

Abner doet een poging om ernst te maken met zijn aanspraken voor Sauls geslacht op het Westjordaansche. Hij valt met een krijgsbende in het oude stamgebied van Saul, in Benjamin, na over de Jordaan getogen te zijn.

Nu trekt evenwel Joab als veldheer van David tegen hem op. Uit het heele verhaal echter blijkt duidelijk, dat de strijd van weerskanten niet van harte gaat. Waartoe dan begonnen? De oplossing kan haast geen andere dan deze zijn: Abner doet een poging om het Westjordaanland aan de Filistijnen te ontrukken. Hij doet daartoe allereerst een inval in Benjamin, waar hij niets dan steun had te verwachten. David, als vazal der Filistijnen te Hebron, krijgt dan opdracht, nadat Benjamin door Abner is bezet (hij is al tot Gibeon doorgedrongen) om hem hier te keeren en terug te drijven. Dit is mede Davids eigenbelang; anders ware hij, wanneer Abners macht hier in Benjamin opnieuw zich vast kon zetten, *zelf* straks aan de beurt geweest.

Met deze voorstelling zijn alle feiten in overeenstemming. Beide legertjes liggen werkloos tegenover elkaar bij den vijver van Gibeon. Geen van beide toont lust den strijd te beginnen. Men is uitermate

verbitterd van weerskanten, juist omdat men het voelt als een broederkrijg van een volk dat zucht in zwaren gemeenschappelijken nood. Maar juist dáárom durft en wil geen van beide partijen de verantwoordelijkheid op zich te nemen om het bloedig gevecht te beginnen.

Dan doet Abner een voorslag. Laten er uit ieder leger twaalf man komen om het uit te vechten. Zoo'n kampvechtersstrijd vooraf, naar Filistijnsch model afgekeken, moet hier als een soort godsoordeel (zonder veel bloedvergieten) de beslissing geven. Dit is Abners bedoeling, maar het komt anders uit. In blinde woede storten zich de beide twaalftallen op elkaar; ieder is het er maar om te doen den ander te treffen, niemand denkt er aan, zichzelf te dekken. [1]) En zoo vallen dan allen en is er nog niets beslist. Maar de verwoedheid der kampvechters werkt aanstekelijk en de strijd wordt algemeen. Abners mannen moeten vluchten en de strijd lost zich op in een reeks tweegevechten van man tegen man. Daarbij heeft Abner geen andere keus dan Asahel, een broeder van Joab, neer te steken, wil hij zelf niet omkomen. [2]) Tot het laatst toe zoekt hij dit te vermijden, daar hij Joabs wraakgierigheid veel te goed kent en niet gaarne iets doet dat de brug tusschen hen beiden voor goed afbreekt. Tenslotte stoot hij hem onverwacht neer met het achtereind van de lans, dat ook scherp was om ze in den grond te kunnen steken.

---

[1]) De kampvechters grijpen elkander met de linkerhand bij het hoofd, terwijl zij trachten met de rechter toe te stooten. Op een oud zegel in Kreta zijn gladiatoren afgebeeld precies in dezen stand. Het terrein heette naar dezen strijd het Zwaardveld [anderen vertalen evenwel op verschillende manieren anders; zie De Groot].

[2]) Asahel was aanvoerder van één van de 12 legerafdeelingen van David en werd als zoodanig opgevolgd door zijn zoon Zebadja. (1 Kron. 27 : 7). De 24 duizend van zoo'n afdeeling beteekent misschien 24 familiegroepen, 24 geslachten. In dezen slag bij Gibeon, die beschreven wordt als buitengewoon heftig (2 : 17) dus zeer verliesrijk, vallen aan Davids zijde in het geheel 20 man (2 : 30). De 12 kampvechters afgetrokken, blijft dus een verlies van 8, zegge acht man in den slag en bij de achtervolging. Dat geeft veel te denken over de getallen! Maar buitendien zegt ons een niet-symbolisch en dus wel letterlijk bedoeld getal zeer nadrukkelijk, dat alle goedgewapenden die David uit Juda op zijn hoogst bij elkaar kon brengen, bedroegen..... 6800. Dat is wat anders dan 12 × 24000! (1 Kron. 12 : 24).

Een deel der vluchtende Benjaminieten weet zich weer om Abner te scharen op de spits van een steilen heuvel. Van daar roept Abner Joab waarschuwend toe, dat deze broederstrijd Israels verderf moet worden en tot de uiterste verbittering moet voeren. Een zeer wáár woord: in deze jaren is voor het eerst ontstaan de scherpe tegenstelling Juda — de rest van Israel, die nog onder Davids algemeen koningschap later meer dan eens zal uitbarsten en na Salomo's dood zal voeren tot scheuring voor goed.

Joab kaatst het verwijt terug: „Gij zelf zijt begonnen met de eerste uitdaging! Had dit dus vroeger bedacht!" 2 : 27 wordt verschillend vertaald. Of: Als gij (nu) dit niet gezegd had, zou eerst morgen het volk zijn opgehouden met de vervolging van broeders! Of: zoo gij (vanmorgen) niet gesproken hadt, zou ik vanochtend al niet meer de broedervervolging hebben doen voortgaan! —

Zoo eindigt dan deze poging van Abner om ook bewesten de Jordaan voet te vatten met een volslagen fiasco. Joab laat de bazuin blazen tot een teeken, dat de vervolging gestaakt wordt en gunt hem een aftocht.

Abner weet na een nachtmarsch door één der voorden over de Jordaan te komen. Nog schijnt hij zich niet veilig te gevoelen. Door een rotskloof (St. vert. onvertaald gebleven: Bithron) weet hij naar Mahanaïm te ontsnappen.

b. Abners positie.

Rizpa was de naam eener Oostersche schoone, die tot Sauls harem had behoord — het beteekent „kooltje vuur". Deze Rizpa nu nam Abner tot zich. Naar Oostersch gebruik gaf hem dit zekere aanspraak op den troon. Esbaäl vreest al, dat hij heelemaal zal worden afgezet en Abner behalve de macht ook den titel zal nemen. Hij doet, wat hij nog niet eerder waagde: een zwakke poging om zich tegen den geweldigen Abner te verzetten, hoewel hij, de koning, voor zijn protector Abner eigenlijk erg bang is (3 : 11). Abner doet uiterst beleedigd, dat de koning hem eenig verwijt durft te doen, die koning, die hem alles te danken heeft gehad en dien hij kan maken en breken. En dan nog wel over zoo'n nietigheid als een vrouwen-

kwestie! (3 : 8 laatste deel zegt: „dat gij heden mij verwijten durft doen over een vrouw!" St. vert. minder duidelijk).

„Ben ik een hond?" vraagt Abner. De hond was in het Oosten een veracht dier. Maar de naam „hond" heeft hier dieper beteekenis. Hebron, de Koningsstad van David, was ook van oudsher de Kaleb-stad, d.w.z. de Hondsstad (Kaleb = hond). „Hond" was dus aan 't hof van Esbaäl de verachtelijke uitdrukking voor: Juda-partijganger uit Hebron. In Abners mond beteekent het dus: Ziet ge mij aan voor een overlooper, voor een verrader, die het met de „honden" (Kaleb-lui) uit Hebron houdt?

Abner acht zich nu van alle verplichting jegens Esbaäl ontheven en zoekt met David tot een accoord te geraken; dat rijkje in Mahanaïm, dat ziet hij wel, gaat hoe langer hoe meer achteruit, terwijl dat van David te Hebron steeds sterker wordt (3 : 1).

Bij David ligt de toekomst. Abner ziet dat zeer helder in en bereidt nu zijn ommezwaai voor. Hij heeft thans in zijn persoonlijke gekrenktheid een voorwendsel.

* * *

David heeft er wel ooren naar, om op Abners voorstel tot onderhandelen in te gaan. Maar hij stelt één voorwaarde, waaraan eerst voldaan moet zijn: zijn vrouw Michal, Sauls dochter, wil hij eerst terug. Een gezantschap voor den vorm aan Esbaäl gericht, legt hier nadruk op en deze — ofschoon zijn eigen politiek belang er door geschaad wordt — *durft* niet weigeren, nu Abner er op aandringt. Abner is ook de man, die de gevallen beslissing uitvoert. Hij, die den koning ruw afsnauwde „om zoo'n vrouwenkwestie", maakt met Michal en haar tweeden man heelemaal niet veel omslag. Wanneer Abner met zijn gewapenden als een stuk geroofden buit, of een slavin Michal met zich meevoert, volgt haar man jammerend en weeklagend op een afstand. Dan commandeert Abner dezen zoo barsch rechtsomkeert te maken, omdat hem dat „sentimenteel gedoe" begint te vervelen, dat deze werkelijk het hazenpad kiest.

Het was David vooral te doen om een politieke zet op het schaakbord. Als door de tegenpartij wettig erkende schoonzoon van Saul had hij aanspraken op diens troon. De verhouding tot Michal, die hem eens het leven redde, is na de onderbreking van dit huwelijk,

niet weer goed geworden — tenminste wat we er later van lezen wekt allerminst den indruk van een elkander steunen.

Nu gaat Abner voor David pleiten bij de leidende personen in Israel, bij den stam Benjamin in het bijzonder (3: 17).

Om hierover rapport uit te brengen, komt hij met een gewapend geleide van twintig man bij David in Hebron, die hem aan een officiëelen maaltijd veel eer bewijst en dan in vrede laat gaan.

Dat is niet naar den zin van Davids veldheer en neef Joab, die even later met rijken buit van een rooftocht terug komt. Hij doet David heftige verwijten, waarin hij Abner voorstelt als een trouweloos intriguant en bedrieger, een spion bovendien.

Joab is namelijk tweevoudig op Abner verbitterd. Om zijn broeder Asahel (hij schijnt dit als een geval van bloedwraak te beschouwen, zeer twijfelachtig in zulk een burgeroorlog, om het zacht te zeggen!). Bovendien vreest hij door Abner als eerste veldheer van David te worden verdrongen, wat bij Joab steeds een zwak punt is gebleven en hem ook bij een latere gelegenheid niet voor sluipmoord deed terugdeinzen.

Zoo zendt Joab dan stilletjes Abner een bode achterna om hem terug te halen onder voorwendsel, alsof David hem nog wenscht te spreken. Onder het mom van een vertrouwelijke mededeeling uit naam des konings, neemt hij Abner in de poort van Hebron onder vier oogen ter zijde en vermoordt hem verraderlijk. Hij steekt hem precies op dezelfde plaats als waar Joabs broeder vroeger door Abner was getroffen: bloedwraak!

David is zeer verontwaardigd. Geen wonder. En in zijn politiek spel om de algemeene kroon èn in zijn reputatie bij het volk kon hem dit slechts schaden.

De koning gelast een hofrouw (waaraan ook Joab gedwongen deel moet nemen) en doet Abner met groote plechtigheid begraven, waarbij hij zelf eerend voorgaat.

Op Joabs nageslacht evenwel legt David een afschuwelijke vervloeking: „Dat het nageslacht van Joab altijd menschen moge tellen, die geslachtsziek zijn, melaatsch, krukkerig, doodelijk gewond, in broodsgebrek verkeerende!" (vs. 39).

Dat neemt niet weg, dat Davids kansen nu aanzienlijk verslech-

terd zijn. Plomp heeft Joab het fijne diplomatieke net des konings verscheurd en het spel bedorven. En..... David durft hem niet eens te straffen; hij beklaagt zich over de eigen onmacht (3 : 39).

Een sterk bewijs, hoe zwak in *beide* kleine staatjes het koningschap nog stond. Tegenover Abner vermocht Esbaäl totaal niets, maar David kan tegenover Joabs ingrijpen in zijn diplomatie evenmin veel uitrichten en *denkt* zelfs niet over afzetting of straf, overtuigd als hij is, dat hij hem nog veel te veel noodig heeft en moet ontzien.

§ 2. *Het herstel van Israels eenheid.*

a. *Esbaäls dood.*

> Wanneer goddelooze mannen een rechtvaardigen man op zijn slaapstede hebben gedood, nu dan zou ik zijn bloed van uwe handen niet eischen en u van de aarde wegdoen? David (2 Sam. 4 : 11).

In het heete Oosten is de middag in het warme jaargetijde een tijd van doodsche rust. De straten der steden zijn als uitgestorven; de menschen slapen in de schaduw van koele binnenplaatsen. Het is het uur van droomen, visioenen en geestverschijningen, als middernacht bij ons (Hand. 10 : 3 bijv.).

Op dit stille uur in het zondoorgloeide Mahanaïm lag koning Esbaäl in zoeten sluimer verzonken. De vrouw van het dienstpersoneel, die de wacht bij de deur had als portierster — welk een primitief hof! — had voor tijdverdrijf graankorrels zitten uitzoeken en was in de doffe hitte bij dat eentonig werktuigelijk werk ingedut [1]). Twee hoofdlieden van rondstroopende benden van Esbaäl, Baena en Rechab, maken daar gebruik van, sluipen binnen en vermoorden Esbaäl in den slaap op zijn bed.

---

[1]) „En zie, de portierster, die tarwe zuiverde, was ingedut en sliep", 2 Sam. 4 : 6 begin, volgens Grieksch handschrift der Septuaginta, dat het oorspronkelijk waarschijnlijk juister weergeeft dan de Hebreeuwsche grondslag van onze vertaling, die verminkt overgekomen moet zijn.

Wat mag hen bewogen hebben? Het eenigste, wat ons van hen bekend is, is een niet zeer duidelijke mededeeling, dat zij „tot Benjamin *gerekend werden.*" Dat schijnt er op te wijzen, dat zij eigenlijk geen Benjaminieten waren in den vollen, echten zin van het woord. Zij kwamen uit Beëroth). [1])

Nu is Beëroth eigenlijk een *Gibeonietische* stad, drie uren ten Noorden van Jeruzalem en de eerste plaats met een bron aan den weg naar Sichem, oudtijds een belangrijk verkeerspunt dus in dit waterarme land.

Ook uit Beëroth is ons een vluchteling opgeteekend, die, verbitterd tegen Saul, tot David in Zuid-Juda zijn toevlucht nam en die wel een zeer dapper held moet zijn geweest. Niemand minder dan Naharai, de wapendrager van Joab, was een Beërothiet! (2 Sam. 23 : 37).

Zijn nu deze mannen, tot Benjamin „gerekend" en in nood zelfs als hoofdlieden gebruikt wegens hun dapperheid, oorspronkelijk eigenlijk Gibeonieten geweest, dan *kàn* het geweest zijn, dat zij aan een man uit Sauls nageslacht gewroken hebben het leed en het onrecht den Gibeonieten aangedaan. Een soort *bloedwraak* dus, toen de gelegenheid gunstig was.

Zij brengen het afgehouwen hoofd aan David te Hebron, die het plechtig laat bijzetten in Abners graf aldaar in plaats van het naar Oostersch gebruik op een staak te steken tot afschuwelijke prooi van de roovende gieren. Maar de moordenaars, die een belooning verwacht schijnen te hebben, brengt hij om, na hun verweten te hebben het laffe van sluipmoord op een slapend man. Ook *dàt* was bloedwraak. David immers was Isboseths *zwager*. En evenzeer was het een daad van wijze politiek.

b. Israels eenheid eindelijk hersteld.

Van Sauls zonen is nu (afgezien van zonen van een bijvrouw) nog slechts één kleinzoon over, totaal verminkt en geheel ongeschikt voor het koningschap.

---

[1]) Van het Gitthaïm uit vs. 3 is totaal niets bekend dan dat het tot Benjamin gerekend schijnt te zijn geworden in later tijd (Nehemia 11 : 33).

De onderhandelingen met de andere stammen van Israel, door Abners plotselingen dood in de war gestuurd en tijdens het korte overschot van Esbaäls regeering hangende gebleven, worden nu hervat.

Te Hebron komen afgevaardigden van alle stammen samen en daar zalven deze stammen David tot koning over Israel. Saul werd gezalfd door Samuel den profeet; Esbaäl door Abner den krijgsoverste, bij wiens gratie hij regeerde. David — en dit is veelbeteekenend ook voor zijn latere regeering en regeeringsmoeilijkheden, door de Oversten der twaalf stammen. Voor Benjamin was dat een zoon van Abner.

Daarbij worden vaste afspraken gemaakt, die als een soort „grondwet" zouden gelden en die ons herinneren aan het „recht des konings" van Samuel bij de zalving van Saul voor het volk, (het „verbond" van 2 Sam. 5 : 3; zie ook 1 Sam. 10 : 25).

* * *

De groote taak voor David lag nu gereed: het ontworstelen van Israel aan den druk der Filistijnen. Eén ding vooral had hij daarbij op Saul vóór: een klein staand leger van geoefende en vermetele. geharde mannen.

B. DE VESTIGING VAN HET NATIONALE KONINKRIJK VAN DAVID.

HOOFDSTUK III.

JERUZALEM WORDT CENTRUM. DE FILISTIJNEN.

Zeshonderd man, die van Gath te voet gekomen waren gingen voor des konings (d.i. voor Davids) aangezicht heen. 2 Sam. 15 : 18.

§ 1. De totale ommekeer in de verhouding tusschen David en Achis.

a. Een probleem.

Wanneer we een blik vooruit werpen over het verloop van de verhouding tusschen David en de Filistijnen, dan ontwikkelt zich de toestand zoo:

David zit te Hebron als vazal van Gath. Zoodra hij is gezalfd tot koning over heel Israel trekken de Filistijnen tegen hem op en drijven hem zoo in het nauw, dat hij in de bergen een wijkplaats moet zoeken. (2 Sam. 5). We hooren wat van gevechten, waarin David wint, dan komt ineens de korte mededeeling, dat hij hun hoofdstad Gath inneemt en vervolgens staan we en passant bij een andere gebeurtenis zoo in eens toevallig voor het verrassende feit (2 Sam. 15 : 18), dat Gath nu in eens omgekeerd een vazalstaat van hèm is geworden niet alleen, maar hem zelfs trouw blijft, wanneer het eigen volk van hem afvalt. Ook Davids lijfwacht zijn dan Filistijnen (de Kreti en de Pleti) en nooit hooren we er meer van, dat Israel ook maar iets meer van het Filistijnenvolk als de heerschende macht in Kanaän te lijden heeft; wel verschuift van het latere aparte

koninkrijk Juda de grens met het Filistijnenland nog al eens wat, al naardat een krachtig of een zwak koning aan het hoofd staat, maar in het vervolg beteekenen de Filistijnen, die zoo lang heel Kanaän onder hun gewapende vuist hebben bedwongen, volstrekt niet meer dan zulke volkjes als Moabieten of Edomieten, terwijl met Israel een draaglijk goede verstandhouding schijnt te hebben geheerscht.

Hoe is bij dezen volslagen omslag, waarop wij zoo goed als geen licht hebben, eenigszins het duister op te klaren? Dat is met recht een probleem.

* * *

Het eenigste, wat in dezen althans eenig schemerlicht geven kan, is te vinden in de latere geschiedenis van Salomo, 1 Kon. 9 : 16. Daar verbrandt een Farao de Filistijnsche stad Gezer en geeft die aan Salomo als bruidsschat voor een Egyptische prinses. Gezer nu wordt in den oorlog van David met de Filistijnen herhaaldelijk als een onder Filistijnschen invloed staande stad genoemd (bijv. 2 Sam. 5 : 25). Hierbij moeten twee dingen niet over het hoofd worden gezien: 1e. Dit moet al in het begin van Salomo's regeering geschied zijn vóór de tempelbouw begon, want alleen door het bezit van Gezer beheerschte Salomo den weg van Jeruzalem naar Joppe, waarlangs uit zee de cederbalken voor den tempel vervoerd werden.

2. Indien de Farao Gezer kon verbranden, dat het verst van al de eigenlijke steden der Filistijnen van Egypte af lag, naar het N.O. van Filistijnenland toe, dan sluit dit in, dat de Farao reeds eerder zich meester had gemaakt van de suzereiniteit over de Filistijnsche laagvlakte, waar juist dit strijdbare Filistijnenvolk het verzwakte Egypte afsloot van Kanaän.

En nu eerst doen we de vraag: *Welke* Farao kan het geweest zijn, die aan Salomo Gezer gaf? Er zijn hier twee opvattingen onder de geschiedkundigen. De eerste meent: Salomo was verzwagerd aan een der laatste Taniden, d.w.z. aan één der Egyptische vorsten, die in de delta een rijk hadden gesticht met Tanis (in het O. T. Zoan genoemd) tot hoofdstad (de zg. 21e dynastie) [1]). Deze vindt

[1]) Zoo bv. prof. Von Bissing; ook prof. Van Gelder (Koningen I in Korte Verkl.).

een einde, wanneer een Libysch legeraanvoerder, Sjesjonk (O. T. Sisak) zich zelf tot Farao uitroept en de 22e dynastie grondt.

Van de Taniden weten we zoo goed als niets, van Sjesjonk, dat hij een veroveraar was (de Sisak van het O. T., die tijdens Rehabeam een rooftocht door Palestina deed). Daarom staan anderen de meening voor, dat deze Sjesjonk in zijn opkomende macht de hulp van Salomo heeft gezocht, terwijl hij, toen hij zijn macht voldoende gegrond had, van tactiek veranderde [1]).

Hier moet de chronologie beslissen. Sjesjonk regeerde 945—924 (volgens Breasted): Salomo op zijn laatst gerekend 973—933. Hiermee klopt, dat Sjesjonk zich roert tijdens Rehabeam, Salomo's zoon, zooals de Bijbel vermeldt; maar het sluit tevens uit, dat hij reeds in het begin van Salomo's regeering dien Gezer zou hebben gegeven. [2])

Hierom kiezen we beslist voor de eerste opvatting. Dit houdt dan in, dat reeds onder de laatste Taniden van uit Egypte Filistijnenland moet beheerscht zijn.

En waarom ook eigenlijk niet? Het groote bezwaar is altijd, dat we er niets van weten, d.w.z. niets er voor, maar ook niets er tegen. Zelfs Breasted, die beslist wil, dat eerst Sjesjonk Gezer gaf aan Salomo (dien hij een vazal van Sjesjonk noemt!), zelfs hij verklaart: „In hoeverre de Egyptenaren hun medewerking verleenden om dit stoutmoedig kustvolk te onderwerpen, weten wij niet, daar ons *alle* gegevens ontbreken" (blz. 264 van de Nederlandsche uitgave). Bedenken wij nu nog eens, dat Sjesjonk de macht in handen kreeg (hij was een Libyer) doordat Egypte onder de laatste Taniden zulke groote scharen Libyers als huursoldaten in dienst had genomen, dan wijst dat er toch op, dat deze Delta-koningen toch wel een of ander op militair gebied uitvoerden! Het groote bezwaar heet dan altijd, dat hun bewind ten opzichte van Thebe zoo zwak was. Daar toch zocht men de mummies der oude beroemde Farao's in deze dagen om strijd te verstoppen en weg te halen, zoo'n anarchie heerschte in Thebe. Maar Thebe, de stad der Amonspriesters, lag eigenlijk ver buiten het gebied der gouwkoningen van Tanis en was een concur-

---

[1]) Zoo bv. Alt, Israel und Aegypten, blz. 34.
[2]) Zie ook Van Gelder, Koningen I, blz. 72 en Breasted.

rente zooals Babylon later voor Nineve. Hadden de koningen uit Tanis nu Thebe sterk gemaakt, dan zouden ze licht daarmee hun eigen graf hebben gedolven, want de hoogepriesterkaste van Thebe beschouwde deze vorsten van Tanis als onwettige heerschers, die —althans in naam — onder Thebe's suzereiniteit stonden. Maar dat neemt toch niet weg, dat deze Delta-staat van Beneden-Egypte zeker sterk genoeg geweest kan zijn om zich te doen gelden tegenover een volk op de grens als de Filistijnen; *zeker was Tanis zoo krachtig als het opkomend rijkje van David,* dat slechts een welkome bondgenoot kan zijn geweest.

Juist in Davids tijd, ± 1000 v. o. j., regeerde in Tanis een Farao, Amenemopet I, die door een lange regeering gelegenheid heeft gehad zijn gezag te bevestigen (van ± 1025 tot ± 975, dus ongeveer een halve eeuw!) [1]). Wij weten van hem tot dusver *niets.*

* * *

Houden we dit laatste, naar aanleiding van het lot van Gezer in het oog, dan moeten we anderzijds goed vasthouden, *dat David alleen over Gath heerschte.*

Nu zouden de andere vier vorsten der Filistijnen dit nooit geduld hebben, als ze de handen vrij hadden gehad. Maar buitendien houdt Gath met wonderbaarlijke trouw aan David vast, deze stad waar tijdens Salomo nog altijd een Achis regeert, (1 Kon. 2 : 39). *Dit beteekent een scheur tusschen Gath, de bergstad van de Filistijnen in Juda's grensstreek gelegen,* die altijd min of meer aparte wegen ging, *en de vier vlaktesteden.*

Dit is het best zoo te verklaren, dat, terwijl van David Gath afhankelijk was geworden, de overige vier koningssteden in de vlakte onder Egyptische suzereiniteit stonden en dat verklaart dan tevens de bondgenootschappelijke houding van Israel en Egypte, die uit Salomo's huwelijk blijkt en de vijandschap met Egypte op het eind van Salomo's regeering al, toen hier een andere dynastie (van Sjesjonk of Sisak) aan het bewind kwam, met de leus: De vrienden van mijn vijand zijn mijn vijanden!

---

[1]) Tusschen hem en Sjesjonk komen nog 2 met korter regeering in, waarvan één dan schoonvader van Salomo kan zijn geweest.

Het Filistijnsche bergland van Gath in de macht van Israel, zelf een volk van bergstrijders; de Filistijnsche laagvlakte onder den schepter van Egypte, dat nog beter met wagenstrijders toegerust was dan de Filistijnen zelf. Dit verklaart tevens ongezocht, waarom Gath zelfs in den nood tijdens Absalom niet van David afviel; het verkoos het bewind van hem, den ouden vriend van Achis, als milder, boven dat van Absalom of..... Egypte. Een andere keus zal het — blijkens Gezer — niet hebben gehad.

* * *

Dat de H. Schrift over de verhouding van Egypte tot de Filistijnen en tot David geheel zwijgt, kan geen bezwaar zijn tegen bovenstaande voorstelling. Immers zelfs over een voor Palestina veel schokkender gebeurtenis, de groote Skythen-inval uit den tijd ongeveer van Zefanja en Jeremia, vernemen wij in het O.T. totaal niets, al valt — achteraf, als wij het weten — uit sommige profetenwoorden wel een weergalm er van te hooren.

Bij het verhaal van wat volgt zal het goed zijn dit steeds aan het bovenstaande te toetsen.

Ten slotte nog een hypothese van R. Kittel, waarom we van deze allerbelangrijkste ommekeer in Israels geschiedenis zoo goed als niets hooren in het O. T. (op enkele anecdotisch op zichzelf staande mededeelingen na). Hij denkt, dat deze stof met opzet is weggelaten, daar de tijdgenoot van den schrijver dit kon lezen in een apart boek, genaamd „Boek der oorlogen van Jahwè" (Num. 21 : 14, 1 Sam. 18 : 17; Kittel, Gesch. d. V. I. II. blz. 146 noot).

b. David in de engte gedreven. [1])

Want Jahwè rijst op als bij Perazimsberg.
Jesaja 28 : 21.

Nauw heeft David het erfkoningschap van Saul over heel Israel aanvaard, of de Filistijnen, die dit soort koningschap hun vazal niet gunnen, overrompelen zijn land en behandelen hem ook precies als

[1]) Zie o.a. Noordtzij, De Fil., blz. 143.

Saul bij diens eerste verzet: ze snijden David van het Noorden af. Deze heeft nog geen tijd gehad den heirban uit heel Israel te verzamelen, zoo vlug zijn ze er bij geweest. Hij wacht hen evenwel net zoo min te Hebron af voor een geregeld beleg als hij het destijds Saul deed te Kehila; daarvoor kent hij hun strijdgewoonten veel te goed. Hij wijkt uit met zijn legertje van 600 getrouwen en neemt zijn toevlucht op de natuurlijke bergsterkte van Adullam. [1]) Deze verblijfplaats, David nauwkeurig bekend uit zijn omzwerving uit vrees voor Saul, ligt vier uren van Hebron en was dus spoedig te bereiken; de afstand naar Bethlehem is eveneens een viertal uren en buitendien kon hij van hieruit de verbindingen van de Filistijnen bedreigen naar het Westen toe. „Op de steile hellingen van het Judeesche hoogland, te midden van deze bergen vol geheimzinnige kloven, waaruit ieder oogenblik een onzichtbare vijand hen kon aanvallen... konden de Filistijnen niet dat succes behalen, dat hun groot aantal hun scheen te verzekeren." (Noordtzij). Bovendien bevinden zich in de kalkrotsen hier tal van kamerachtige spelonken, voor een deel onderling door zijgangen verbonden, die een geschikte schuilplaats opleverden.

De Filistijnen legeren zich in het „Reuzendal" (dal Refaïm), naar de Enakskinderen genoemd, die hier eens woonden. Het was een dal vol kostelijke korenvelden, het wordt door Jesaja als een toonbeeld van vruchtbaarheid genoemd (Jes. 17 : 5). En daar het juist in den tijd van den oogst was (2 Sam. 23 : 13) hadden zij hier koren volop. Die oogsttijd zal meteen een beletsel zijn geweest voor David om snel zijn heirban te verzamelen — ternauwernood zal men in het Noorden des lands van den nieuwen koning geweten hebben en ieder was druk aan het werk.

Dit dal Refaïm lag tusschen Jebus en Bethlehem en de grens

---

[1]) „Vesting" (St.vert. 5 : 18) behoeft hier niet in te sluiten, dat er een stad gebouwd was; dat het hier Adullam gold, staat er 5 : 18 niet bij, maar is aan te vullen uit 23 : 13; de 2e helft van dit vers is zelfs woordelijk gelijk aan 5 : 19; dit deel van hfdst. 23 behoort tusschen vs. 17 en 18 van hfdst. 5 (zie Kittel, blz. 145 voetnoot). Men lette er voorts vooral op, dat (zooals ook Noordtzij opmerkt) vs. 17 van h. 5 in het verband direct achter vs. 3 behoort; het tusschengevoegde stuk 4—16 loopt al vooruit op de gebeurtenissen en geeft het eindresultaat.

tusschen Benjamins stamgebied en Juda's erfdeel liep er juist doorheen (Jozua 15: 8). Zoo konden hier de Filistijnen David afsnijden van de andere stammen (vooral Benjamin zal nog veel vijandschap hebben gehad) en tevens..... zich aansluiten bij het van Israel onafhankelijke Jebus, dit helpen beveiligen en meteen in het oog houden — hun gewone tactiek; steeds vinden we ze, aansluiting zoekend bij gebieden als Gibeon, Beth-Séan en Jebus!

Hier is het, dat in dit heete dorstige land met slecht drinkwater David ineens zoo'n verlangen krijgt naar het koele frissche water van Bethlehems bekende put bij de poort, een heimweeachtig verlangen. En zie — drie van zijn helden wagen zich vier uren ver heen en weer denzelfden afstand terug en slaan zich met levensgevaar door de vaste bezetting der Filistijnen bij Bethlehem heen.

David is er door overweldigd. Zóó heeft hij het niet bedoeld. Hij weigert het te drinken en giet het uit als een plengoffer „voor het aangezicht des HEEREN."

Een sterk bravourstuk, dat ons teekent over welk een vermetele keurbende hij gebood (2 Sam. 23 : 13 enz.).

* * *

Een deel der Filistijnen ligt gelegerd te Baäl-Perazim, genoemd naar een Watergeest, een Bron-Baäl; de naam beteekent: Baäl der doorbrekende wateren, het schijnt een heuvel geweest te zijn (Jes. 28 : 21) en men zoekt de plek in de omgeving van Jeruzalem.

David „breekt hier ook door" (met een woordspeling op den naam) nl. door de vijanden. Hij overrompelt hun kamp, zoodat zelfs hun afgodsbeelden hem in handen vallen — *een tegenhanger van het bericht dat de Filistijnen Israel de heilige Verbondsark ontnamen.* Deze afgoden voeren Davids troepen in triomf mee; de Kroniekschrijver voegt er aan toe, — om alle boos misverstand uit te sluiten! — dat hij ze verbrandde (1 Kron. 14 : 12).

David heeft een gunstig oogenblik afgewacht en een kans, door zijn verkenners hem aan de hand gedaan, uitstekend benut. Maar daarmee is de hoofdmacht der Filistijnen nog niet verslagen. Die „voer nog voort"! (1 Kron. 14 : 13).

Ditmaal komt het tot een *groote* slag. David, die de strijdwijze

van den vijand geleerd heeft, is om ze heen getrokken en valt de Filistijnen aan, niet in het front, maar in den rug; niet van uit het Westen zooals zij hem verwachtten, maar uit het Oosten. De vijand raakt in verwarring en wordt nog ver achtervolgd, tot de stad Gezer met zijn poorten de vervolging van Davids mannen stuit.

Eigenaardig is hierbij het feit, dat David Gods stem verneemt, die bevel tot den slag geeft, in het ruischen van den wind door de Bakastruiken, een Arabische naam voor een soort balsemstruik (St. vert. moerbei), die met „weenen" samenhangt, omdat er soms een scherp vocht afdruppelt. Merkwaardig daarom, omdat in Kanaän reeds van oudsher de gewoonte bestond, het orakel der goden te raadplegen door te luisteren naar het ruischen van den wind in boomen. Zulke boomen met den naam „waarzegger" komen al in Abrahams geschiedenis voor. (Gen. 12 : 6; Joz. 24: 26; Richt. 9 : 6 en Richt. 9 : 37. More = Onderwijzen; Meonenim = wicheleik).

„Voor de Ouden, die dicht bij de natuur en dicht bij God leefden, had elk blad zijn eigen taal; uit het ruischen van het loof van den heiligen eik bij Dodona meenden de Grieken de stem van Zeus te kunnen beluisteren" (Prof. De Groot, II Sam.).

* * *

En dan volgt in eens 2 Sam. 8: 1 dat simpele berichtje: „En David nam Meteg-Amma uit der Filistijnen hand". Meteg-Amma, dat is: de *toom* der hoofdstad — het is uitgedrukt in een soortgelijke stijl als de Arabier nog heden gaarne gebruikt. Men vergelijke onze uitdrukking: hij nam de *teugels* van het bewind in handen. Volgens 1 Kron. 18 : 1 was het „Gath en haar onderhoorige plaatsen".

Daarmee is de verhouding van David tot Achis geheel omgekeerd.

Hoe het eigenlijk in zijn werk is gegaan, vernemen we van dit hoogst belangrijke feit — *een groot keerpunt in Israels geschiedenis* — niet.

Een worsteling van eeuwen was hiermee ten einde.

c. Nog enkele losse gegevens over Davids oorlogen met de Filistijnen.

> Tot David in de schuilplaats naar de woestijn, kloeke helden, krijgslieden ten oorlog, bedreven in het hanteeren van speer en schild, en hun aangezichten waren aangezichten der leeuwen en zij waren als de gazellen op de bergen in snelheid. 1 Kron. 12 : 8.

2 Sam. 21 : 15—17.

Bij één der gevechtsscènes was Davids leven bijna uitgebluscht geweest. Het schijnt maar heel weinig gescheeld te hebben. Aan Abisaï, zijn oomzegger en veldheer, had hij zijn leven te danken. De tekst van dit verhaal is niet ongeschonden bewaard gebleven. In elk geval was de Filistijn, waartegen het ging, reusachtig van postuur en zwaar bewapend (het bronzen ding van 10 kg. gewicht wordt verschillend vertaald; als „ijzer" van de lansspits in de Statenvertaling; dat van Goliath was nog tweemaal zoo zwaar). Niet zeker is meer zijn naam vast te stellen; het Isbibenob van de Statenvertaling is abuis en beteekent: „als zij te Gob legerden" (vergelijk het volgende vs. 18: als er *weer* krijg was te Gob). De ligging van Gob is totaal onbekend; 1 Kron. 20 : 4 staat er Gezer voor in de plaats, wat velen een afschrijffout achten te zijn.

2 Sam. 21 : 18. 1 Kron. 20 : 4.

Weer te Gob. De Husatiet Sibchai slaat den Filistijn Saf, ook alweer een soort reus. Sibchai, uit den stam van Juda, was één van de 12 afdeelingsoversten in Davids leger (1 Kron. 17 : 11).

2 Sam. 21 : 19 — 1 Kron. 20 : 5.

Derde geval te Gob. Elchanan uit Bethlehem slaat „ook nog zoo'n Goliath" dood. (Zie over hem de aant. bij het artikel over Goliath).

2 Sam. 21: 20—22 — 1 Kron. 20: 6—8.

Er is bij de Filistijnen een monstrueuze lange man met overtallige vingers en teenen (4 × 6), zooals heel zelden voorkomt, behalve dan bij negers. Hij wordt verslagen door Jonathan, één van de zonen van Samma, den derden zoon van Isaï, die tijdens den Goliathslag in Sauls leger was. Deze Jonathan was dus oomzegger van David. [In 1 Kron. 27 : 22, waar in de Statenvertaling „bloedverwant" door

„oom" is weergegeven, staat het juist omgekeerd.] Hier wordt ons verteld welk een machtige positie deze Jonathan ben Samma innam, die hier „een man van inzicht" wordt genoemd. Hij was nl. „raad" — zooveel als de major domus van de Frankische koningen [1]), een ambt ook wel als „hofmeester", juister paleis-overste vertaald, die in gala ten teeken van zijn waardigheid een (wel versierde) paleissleutel op den schouder droeg [2]). — Jes. 22 : 22 — [Zijn broeder Jonadab ben Samma zullen we eveneens nog aan Davids hof ontmoeten als een echt hoveling en sluw intriguant].

Opmerkingen over deze vier gevallen samen.

Anthropologisch blijft het een zeer merkwaardig verschijnsel, dat deze vier reusachtige strijders, (die evenwel vrij plomp geweest schijnen te zijn en allen het onderspit delfden) alle vier tot één familie behoorden (2 Sam. 21 : 22).

Uit 2 Sam. 23 (1 Kron. 11).

Isbaäl de Hachmoniet (23 : 8 — de tekst heeft erg geleden) levert een slag met de Filistijnen, waarin aan den kant van dit volk 800 man sneuvelden, — een geweldig aantal voor een slag in dien tijd (heel Juda kon in het uiterste geval 6800 goed gewapenden opstellen! 1 Kron. 12 : 24) — volgens 1 Kron. 11 waren het er 300.

Eleazar ben Dodo de Ahoniet hield stand, toen de Israelieten voor de Filistijnen terugtrokken (Statenvertaling — slot van 23 : 9 moet zijn: „de Israelieten waren afgetrokken" in plaats van „opgetogen"). Het ging hier waarschijnlijk er om, den aftocht te dekken op een smallen bergweg en hij hield dat met zoo'n succes vol („tot zijn hand moede werd, ja aan het zwaard kleefde"), dat de Filistijnen aftrokken en de Israelieten terugkwamen om de verslagenen uit te schudden („alleenlijk om te plunderen"). Volgens Kronieken was dat te Pas Dammim, d.w.z. in het moeilijke bergland N.W. van Adullam. In verband met het voorafgaande dus waarschijnlijk in den eersten moeilijken tijd van Davids conflict met zijn suzereine Filistijnen— vandaar ook: aftocht.

---

[1]) Zie de verschillende artikelen in Riehm.

[2]) Sleutels waren in het Oosten hefboomen van groot formaat.

In deze streek en waarschijnlijk ook in dezen zelfden eersten moeilijken tijd, bij Lechi (Statenvert. vs. 11 „in een dorp"), welbekend uit Simsons geschiedenis, speelt ook het volgende zich af:

Samma, de Harariet, houdt hier stand op een linzenakker, wanneer het volk reeds op de vlucht begon te slaan, en weet door zijn moedig gedrag een ommekeer in den strijd te brengen.

[In 1 Kron. 11 zijn door een vergissing, de beide laatste berichten saamgetrokken tot één gebeurtenis, waardoor het lijkt alsof de eerstgenoemde held Eleazar dit laatste sterke stuk heeft gedaan, ook heet hier de linzenakker een gerstveld].

2. Sam. 23 : 21 (1 Kron. 11 : 23).

Benaja was een Judeeër uit een plaatsje den kant van Edom uit. Hij versloeg een grooten sterken Egyptenaar, die een geweldige speer had, terwijl hij zelf geheel onvoldoende bewapend was; met diens eigen speer stak hij hem dood. Benaja was aanvoerder van Davids persoonlijke lijfwacht, de paleiswacht of „trawanten". Daarom liet hij zich als hoofd van één van Davids twaalf legerafdeelingen vervangen door zijn zoon Ammizabad (1 Kron. 27 : 6); een andere zoon van hem, Jojada, verving na Absaloms opstand Achitofel als Davids geheime raad (1 Kron. 27 : 34).

Er is over den *Egyptenaar,* dien Benaja versloeg, al heel wat geschreven (bij zoo spaarzame gegevens gaat men in alles wat zoeken!) Veel conclusies zijn er echter niet uit te trekken, zeker niet deze, dat David oorlog met *Egypte* zou hebben gehad. Zooals echter een Egyptisch slaaf voorkwam bij een Amalekiet aan de Zuidfilistijnsche grens (1 Sam. 30 : 13), zoo kan evengoed een Egyptisch beroepssoldaat terechtgekomen zijn aan den Filistijnschen kant, doordat hij bv. door Amalekietische slavenjagers verhandeld was; deze aten natuurlijk van beide walletjes. Eerder bewijst het feit, dat in Davids leger zelf een Ethiopiër voorkwam, nog heelemaal ten Zuiden van Egypte vandaan (Kusji in 2 Sam. 18 : 21 is geen eigennaam, maar = Ethiopiër), dat men op zulke losse gevallen niet bouwen mag. Natuurlijk mag men hier evenmin uit concludeeren, dat David Ethiopische (Abessijnsche!) hulptroepen in zijn leger had.

In het bovenstaande zijn alle gegevens samengevat, die wij bezitten over Davids oorlogen met de Filistijnen. Zooals men ziet, veel

is het niet. Enkele anecdotische grepen uit den oorlog, sterke heldenstukjes, bij het volk populair. Over *het groote feit,* de onderwerping van Gath..... totaal niets!

§ 2. *Jeruzalem.*

Indien ik u vergeet, o Jeruzalem, zoo vergete mijn rechterhand zichzelven. Ps. 137 : 5.

a. *David neemt den burcht Jebus in.*

Hebron was niet geschikt om als hoofdstad te blijven dienen, nu David was uitgeroepen tot koning over heel Israel. Het lag daartoe te veel in een uithoek en droeg tevens te veel het stempel van één stam.

Met meesterlijken blik heeft David zijn plaats uitgekozen voor de nieuwe hoofdstad: Jeruzalem. Gelegen in een apart gebied, dat tot nu toe tot geen enkele stam had behoord (al rekenden zoowel Juda als Benjamin het theoretisch tot hun gebied). [1]) Daarbij een plaats van buitengewone sterkte (de latere geschiedenis heeft het bewezen); in een vrijwel waterlooze omgeving, die een belegeraar het langdurig verblijf met een eenigszins aanzienlijk leger bijna onmogelijk maakte (men denke aan Sanherib). Buitendien aan den rand van Davids eigen stam Juda en met uitstekende verbindingswegen naar de overige stammen, terwijl de stad reeds in den Amarnatijd en Jozua's dagen als hoofdstad van een stedenbond een oud prestige genoot.

* * *

Bij dat alles kwam echter een „maar"..... En het was een zeer groot „maar"! „Maar" die stad had men nooit kunnen veroveren. Hier woonden de Jebusieten; van oudsher waren hier ook Hettietische en Amorietische invloeden merkbaar. Men heeft de Jebusieten

[1]) Juda, zie Joz. 15 : 63. Benjamin, zie Richt. 1 : 21. Wat het voordeel van de ligging in zoo'n neutraal stukje land bij onderlinge naijver betreft, vergelijk Canberra in Australië in onze dagen!

wel gehouden voor een kleine groep, die een mengvolk was, vnl. uit Hettieten en Amorieten bestaande en zich hiertoe o.a. wel beroepen op Ezechiël 16 : 3: „Alzoo zegt de Heere HEERE tot Jeruzalem: Uw vader was (een) Amoriet en uw moeder een Hettietische." In het algemeen echter kan men dit ook opvatten als een zinspeling op de buitengewone vermenging van het Israelietische volk met Kananietische elementen; het blijft echter merkwaardig, dat hier in het bijzonder gesproken wordt tot Jeruzalem en bovendien deze uitleg — en daar komt het op aan — bijzonder goed aansluit bij wat wij weten van de bevolking aldaar. [1])

Nu is er wel sprake van, dat eenmaal de benedenstad door Israel in de dagen van Jozua is te vuur en te zwaard verdelgd (Richt. 1 : 8), maar uit alles volgt, dat de bovenstad Jebus zich altijd door als zelfstandige stad heeft gehandhaafd door haar groote sterkte (Richt. 19 : 10 en 12).

* * *

David is er in geslaagd, dit Jebus tòch te veroveren. Het moet geweest zijn reeds in den eersten tijd van zijn algemeen koningschap, blijkbaar direct *na* zijn eerste groote successen op de Filistijnen. Deze zijn door hun eersten snellen opmarsch naar het dal Refaïm er voldoende duidelijk voor uitgekomen, dat David geen schijn van kans tegen Jebus had, zoolang er nog met hun ingrijpen viel te rekenen! [2])

Waarschijnlijk heeft David de stad snel genomen met alleen zijn kerntroepen [3]).

Hoe nu de verovering van Jebus in het bijzonder is toegegaan weten we niet. De tekst is sterk verminkt tot ons overgekomen (waarover straks).

---

[1]) Zie prof. Van Gelder, aant. op 1 Kon. 9 : 20 enz. in Koningen I (Korte Verkl.).

[2]) Men houde wel in het oog, dat 2 Sam. 5 : 4—16 een invoeging is, die een heel overzicht geeft over Davids gansche regeering, evenals we dat in het begin bij Saul zoo vinden. 5 : 17 begint eerst het verhaal over Davids eersten tijd meer uitvoerig. Naar tijdsverloop behoort het verhaal van inneming van Jebus veeleer aan het begin van hoofdstuk 6, bv. achter vers 1, — zóó dat hierop 5 : 6 volgt.

[3]) David verzamelde zijn mannen (5 : 6), hier staat niet: heel Israel.

Al is de pointe van de woordspeling, waaraan de verhaler zooveel gewicht hecht, verloren gegaan in den tekst, — drie dingen staan echter wel vast en dit zijn toch nog belangrijke punten:

1e. Er zijn aan de bestorming mislukte onderhandelingen over een overgave bij verdrag voorafgegaan; 5 : 6 sluit in, dat eerst door een „parlementair" voorstellen tot overgave en minnelijke schikking zijn gedaan, waarop met hoon is geantwoord.

Ook nog na de inneming is de stad zeer verschoonend behandeld (zie het slot).

2e. Dat de Jebusieten hun vesting zoo goed als onneembaar hebben beschouwd en daardoor overmoedig zijn geweest en lichtvaardig bij de verdediging.

Hierop heeft de woordspeling uit dit verhaal betrekking. In bijzonderheden kunnen wij er slechts naar raden, daar de tweede helft van vers 8 ontbreekt. De Statenvertaling heeft dit vers, daar het anders geen zin had, aangevuld (door afwijkende druk kenbaar) uit 1 Kron. 11, wat in dit geval niets meer gezag heeft dan eenige andere aanvulling, daar ook 1 Kron. 11 in bijzonderheden niet hetzelfde is als, nog veel minder woordelijk weergeeft 2 Sam. 5, dit gedeelte betreffend. Om de woordspeling te behouden moet wellicht de zin zelfs anders worden aangevuld dan in de Statenvertaling, nl. in verband met de *volgende* woorden. Men heeft van de wallen geroepen: De lammen en blinden kunnen u hier wel af houden! David antwoordt met een schertsend woord tot zijn mannen (om er bij dit bijna bovenmenschelijke karwei den moed in te houden!), dat het inderdaad niet veel zaaks is aan krijgslieden, dat daar boven op die sterke wallen staat. Vers 8 wordt dan zoo: „Al wie de Jebusieten slaat en geraakt aan die watergoot en die kreupelen en die blinden" (ironisch voor de Jebusietische soldaten daar!), „die door Davids ziel gehaat worden, die [gooie ze daar boven af den burcht uit] want het spreekwoord zegt: Een blinde en kreupele zal in het huis niet komen." De aanvulling staat hier tusschen de vierkante haken; misschien werd deze wel niet in woorden uitgedrukt, maar door een veelzeggend gebaar verduidelijkt! En *later* werd „het Huis" in dit spreekwoord toegepast op den Tempel, die voor verminkten verboden terrein was.

3e. Konden we het laatste detail slechts vermoeden, vast staat weer, dat de *„waterleiding"* (St. vert. „watergoot") een rol bij de inneming heeft gespeeld, hoe dan ook. Biezonderheden weten we niet, wel, dat Jeruzalem een ondergrondsche afvloeïng naar buiten bezat, die door Hizkia uit een veiligheidsoogpunt naar buiten is afgesloten geworden. Is bv. hiervan gebruik gemaakt, dan schijnt het een uitermate vermetel en gewaagde onderneming te zijn geweest en moeten de Jebusieten in hun roes van onoverwinnelijkheidsbesef slechte wacht hebben gehouden. Joab schijnt hierbij de aanvoerder en de held te zijn geweest. (Zie vooral 2 Kron. 32 : 30 voor de „opperuitgang der wateren van Gihon" = bron, die Hizkia verstopte en die men moet zoeken aan den Oostkant; het oude Jebus denkt men zich tegenwoordig Z. van den Tempelberg, niet W. wat vroeger beweerd is! — voor Joab zie 1 Kron. 11 : 6).

Aanteekening.

„Bedoeld kan zijn een schacht, die van uit de spelonk van den Gichon (de tegenwoordige Mariabron) in opwaartsche richting door de rots naar de oppervlakte van den heuvel Ofel leidt. Deze schacht of gang is meer dan 15 Meter lang..... zij was gemaakt met de bedoeling om een geheime verbinding tot stand te brengen tusschen de stad en de bron, ten einde gedurende een belegering onopgemerkt het onontbeerlijke water te kunnen putten. Zij is veel ouder dan de Siloatunnel, die van den Gichon naar de Siloa-vijver leidt, en in geen geval Israelietisch werk; zij dateert uit het tweede milennium vóór Christus" [dus van vóór Davids tijd al]..... „Men kan dan aannemen, dat Joab met eenige dapperen door deze schacht is naar binnen gedrongen" [aldus prof. De Groot in II Sam.; hij merkt nog op, dat David, afkomstig uit het nabije Bethlehem, door een of ander toeval met deze sluipgang bekend kan zijn geweest].

* * *

Onder David voert de stad weer den *ouden* naam Jeruzalem: geen *nieuwe* naamgeving! Reeds in den Amarnatijd, dus ongeveer tijdens Jozua komt ze voor als Urusalim. Twee tekstplaatsen bewijzen ons, dat David, wel verre van de veroverde stad, „met den ban te slaan", de inwoners zeer mild behandeld moet hebben. Wanneer Jeruzalem al lang zijn hoofdstad is, leeft daar nog een Jebusiet Arauna, die een dorschvloer bezit boven op den lateren Tempelberg; die wordt hem niet eens ontroofd, maar David koopt die heel netjes van hem! Dat er

in de stad nog vele Jebusieten leefden (er buiten kwamen ze immers niet voor) bewijst, dat koning Salomo hen heerendienstplichtig maakte (2 Sam. 24 : 16 en 1 Kon. 9: 20—21).

Over het geheel schijnt onder Salomo de positie van dergelijke niet-Israëlietische bijwoners aanmerkelijk verslechterd te zijn; hieruit volgt, dat ze vóór hem, onder David, ongeveer volwaardig moeten zijn behandeld, terwijl David ook tegen de Gibeonieten zoo heel anders optrad dan Saul. *Kòn* David eigenlijk ook wel anders, waar hij juist steun vond in *deze* groepen, reeds tijdens zijn *omzwerving* voor Saul (wat hem waardevolle connecties moet hebben gegeven voor later). Hoevele namen van vreemdelingen uit *hun* rijen komen niet onder zijn aanvoerders voor: Achimelech de Hettiet (1 Sam. 26 : 6); Naharai, de Beërotiet (d.w.z. Gibeoniet 2 Sam. 23 : 37); Uria, de Hettiet (2 Sam. 37 : 39); Ismaja, de Gibeoniet (1 Kron. 12 : 4). En dat hij deze mannen aan zich wist te binden, dat bewijst de trouw van Ittai, die met het contingent uit Gath David trouw bleef, toen de eigen zoon van hem afviel (2 Sam. 15 : 21)!

b. De Ark in eere hersteld.

Israel was bij het begin van Davids regeering vol heilige plaatsen, waar men meende God beter te kunnen dienen dan elders. Eén daarvan was Hebron; Absalom, Davids zoon, half-heidensch van moederskant, spreekt later nog zoo eigenaardig van „Jahwè te Hebron", ongeveer zooals een Roomsch-Katholiek zich populair zal uiten over Maria van Lourdes of Einsiedeln (2 Sam. 15 : 7).

Jeruzalem bood niets van dit alles, totaal niets. Dat was het nadeel, dat hier stond tegenover al de groote voordeelen. Toch is Jeruzalem voor Israel geworden „de" heilige plaats, die al de andere heiligdommen en heiligdommetjes van het land in de schaduw is gaan stellen, ja op den duur geheel heeft verdrongen en teniet gemaakt. Straffer politieke organisatie gaat in Israels geschiedenis gepaard met steeds scherper zich afteekenende centralisatie in den eeredienst.

* * *

De Ark staat nog altijd te Kirjath-Jearim (in 2 Sam. 6 genoemd met zijn Kanaänietischen naam naar een bron — Baälath of bronnimf; de Hebreeuwsche naam Kirjath-Jearim beteekent: woudstad). In plechtige processie wordt de Ark naar Jeruzalem gevoerd, om Israel opnieuw een religieus centrum te geven; wat ze eens te Silo had moeten doen, scheen nu werkelijkheid te zullen worden.

„Transport per wagen was in dezen tijd eervolle uitzondering." Het hoogste was op een nieuwen wagen, nog door geen mensch ontheiligd.

De Ark verlaat het huis van Abinadab op zoo'n nieuwen wagen. juist dus zooals de Filistijnen hem daar brachten. Zijn zonen doen ze uitgeleide, Ahio gaat voor de trekkende runderen uit; Uzza loopt naast den wagen. Het is een juichende optocht met volle muziek voorop; men looft God, (die gedacht wordt boven de Ark onzichtbaar te tronen en die men dus met eerbewijzen als den Koning der Koningen inhaalt) met lofzangen (st. vert. 6 : 5 dennenhout!), met citers, harpen, tamboerijnen (anderen vertalen: pauken) en met schellen (waarschijnlijk het sistrum) [1]) en cymbalen (de slaande bekkens).

Daar worden de runderen schichtig en struikelen (soms wordt vertaald, dat hun hoeven uitschoten, ook wel, dat de leidsels losschoten). Uzza wil in hevigen schrik de Ark tegenhouden, dat ze niet van den wagen kantelt; hoewel het aanraken op doodstraffe verboden is; vóór hij goed weet, wat hij doet, strekt hij zijn hand uit, beseft ineens het ongehoorde van zijn daad en... blijft van schrik dood.

Wat een groote ontroering. Het verhaal laat duidelijk uitkomen, hoe geweldig geschrokken ditmaal zelfs de onverschrokken David was en hoe diep onder den indruk van dit vreeselijk incident.

„En David vreesde den HEERE te dien dage en hij zeide: Hoe zal de Ark des HEEREN tot mij komen?'

* * *

Twee dingen verdienen hier de aandacht.

---

[1]) Over het sistrum, zie het aanhangsel in het boek Woestijnen en Wonderen (muziek).

Aan den eenen kant dit: Sedert de dagen van Eli bleef het volk de Ark beschouwen als een Noodlotbrenger, een instrument van een Toornend God, dat zoowel over Israel als over het Filistijnenland niets dan onheil bracht. Onder den indruk van dit doffe bijgeloof had Saul de Ark in ballingschap laten staan in een verren uithoek des lands en er zich wel voor gewacht hem in het centrum terug te halen. Wat moet David nu wel hebben gedacht bij dit uiterst noodlottig en droef begin. „Zou dan toch.....?"

Aan de andere zijde dàt: Wat David ging doen was iets ongehoords. Immers de Ark behoorde in het Heilige der Heiligen van den Tabernakel. (Die stond in deze dagen te Gibeon). Nu haalde hij de Godheid in, om in zijn nieuw verworven hoofdstad Sion te tronen, bij wat hij den „Davidsburcht" (St.vert. stad Davids) genoemd had. Zou de Godheid soms er Zich tegen verzetten, om dien weg te gaan?

David is geheel verbijsterd.

* * *

Onder dezen indruk wordt de zoo blijde en zoo feestelijk aangevangen tocht gestaakt. Indien 2 Kon. 21 : 18 „de hof van Uzza" — een begraafplaats der koningen vlak bij Jeruzalem — zooals waarschijnlijk is, naar dezen Uzza is genoemd, als dicht bij de plaats van het ongeluk gelegen, dan is men al vlak voor de stad geweest. Maar David laat de Ark staan. In het huis van Obed-Edom, een Leviet (volgens 1 Kron. 15 : 18).

Hoe deze man hier komt, is raadselachtig. Obed-Edom = dienaar van (de Egyptische godin) Edom. Een Leviet van dien naam was *later* onder David poortwachter, een hoog ambt. Er staat, dat hij uit Gath kwam. Dat kan dan zijn Gath-Rimmon uit den stam Dan, waar Levieten woonden [1]). Gath beteekent „wijnpers" en menig plaatsje in een echte wijnstreek heette daarom zoo.

Evenwel zijn niet alle deskundigen het hiermee eens, aangezien Gath zonder iets er aan toegevoegd *altijd* het groote Gath is. Zij denken dan aan een man, die echt een Filistijn uit Gath was en tot

[1]) Niet het Gath-Rimmon in Manasse uit Jozua 21 : 25; dat een afschrijffout is voor Jibleam (zie Goslinga, Jozua — Korte verkl. — blz. 143).

Davids heldenschare behoorde van de Kreti en Pleti. David zou dan het eerste het beste huis maar gekozen hebben en dat als proefkonijn er aan gewaagd — hier is evenwel op tegen, dat het haast niet is aan te nemen, dat in het zóó vroege stadium van zijn regeering David al de lijfwacht van Filistijnen zou hebben gehad. Toch blijft de mogelijkheid, dat men hier te doen heeft met een Filistijn (wat voor man dan ook), die vlak bij het oude Jebus nog altijd woonde, niet uitgesloten. Immers Jebus had vanouds her nauw contact met de Filistijnen en hij is wellicht later door zijn uitzonderingspositie als Arkbewaarder in het gilde der Levieten geadopteerd.

En zie, God zegent het huis van dezen Obed-Edom buitengewoon, drie maanden lang. De proef van David is geslaagd..... die Arke brengt dus toch niet enkel onheil.

Nu zal de Ark dan werkelijk worden binnengeleid in Jeruzalem.

* * *

De tweede maal geschiedt het opvoeren van de Ark meer correct naar de oude traditie. Niet op zijn Filistijnsch op een mooien nieuwen ossenwagen, maar Oud-Mozaïsch, op de schouders der geheiligde dragers (6 : 13; er staat niet bij of het priesters of levieten waren, enkel „zij, die droegen" — naar 1 Kron. 15 : 2 levieten — eigenlijk behoorden het priesters te zijn). Ware dit de eerste maal gebeurd, dan zou alle onheil voorkomen zijn! Toch blijft bestaan *de* groote gedurfdheid van David, dat hij *in strijd met alle voorschrift* in de hoofdzaak veel meer afwijkt dan in deze bijkomstigheid van ceremoniëel: de Ark gaat niet naar den Tabernakel terug, maar onder een aparte tent (2 Sam. 7 : 6) naar Davids koningsburcht.

Weliswaar mag niet vergeten, dat David dit van den aanvang af wel als overgangsmaatregel zal hebben bedoeld en reeds tempelplannen had. Het blijft niettemin een zeer eigenmachtig ingrijpen in Israels voornaamste ceremoniëel, maar — geboden door den nood der tijden, een groote verbetering als veel eervoller plaats voor de Ark dan Kirjath-Jearim en..... niemand schijnt er eenige aanstoot aan te hebben genomen.

Zoo kan dan eindelijk de Ark het laatste stukje van de reis volbrengen. David is buiten zichzelf van vreugde, dat zijn God, onzichtbaar tronend gedacht boven de Ark („Die tusschen de cherubs woont"!) nu Zijn intocht houdt in Davids nieuwe hoofdstad. In priesterlijk, althans in levietisch gewaad (vs. 14) huppelt hij zelf [1]) als een koninklijk heraut in reine priesterlijke kleedij van wit-linnen voor de Ark henen, terwijl als in den oorlog, bazuingeschal de processie voorafgaat. Misschien heeft David zich voor dit algemeen priesterlijk optreden (er is geen sprake van iets wat door de Wet van Mozes aan de Aäronspriesters voorbehouden was!) [2]) gegrond op zijn opvolging als koning van Jeruzalem; deze koningen waren van oudsher als priestervorsten bekend geweest; men denke aan Melchizedek! Eens zou uit Davids geslacht opstaan de Groote Hoogepriester-Koning „naar de ordening van Melchizedek", van wien de Hebreënbrief gewaagt, Jezus Christus, de Heiland der wereld, niet van Levietischen bloede. Zoo bestijgt de Ark, met de heilige ruimte tusschen de cherubim, den opgang naar Jeruzalems bergtop. Naar de voorstelling van Israel zweefde daarboven de Tegenwoordigheid Gods.

God vaart..... [3])
Met gejuich omhoog:
't Schel bazuingeluid
Galmt Gods glorie uit!
Heft den lofzang aan,
Zingt Zijn wonderdaân,
Zingt de schoonste stof,

---

[1]) Ook in Egypte kwam het voor, dat een Farao in religieuze verrukking, danste voor het aangezicht van een godheid. Zoo bv. Toetmosis III, de Farao der onderdrukking, de Egyptische Napoleon, voor Hathor (De Groot).

[2]) „David offerde". Sommigen denken: als priester, *persoonlijk*. Ik kan het niet inzien. Er staat 1 Kon. 3 : 4, dat Salomo duizend brandoffers offerde. Toch zeker niet allemaal *zelf?*

[3]) Neen, niet: ...„voor het oog." Men lette er wel ter dege op, dat hiervan in den oorspronkelijken psalm niets staat: het is juist kenmerkend voor Israel, dat God boven de Ark wordt gedacht volkomen *onzichtbaar* tronend. De groote tegenstelling met het heidendom is hier totaal weggewerkt door den berijmer.

Zingt des Konings lof, —
Hij de vorst der aard,
Is die hulde waard (Ps. 47).

En wanneer de Ark de poort zal passeeren, dan roept de dichter de poorten toe, hun bogen te doen oprijzen, en zich tot den hemel toe te verheffen, want geen aardsche poort is groot genoeg om door zijn gewelfden boog den Koning der Eere, den HEER der heirscharen, binnen te laten, die troont op deze Ark. En de beurtzang klinkt (Psalm 24 tweede helft):

1e Rei: Heft uw hoofden op, gij poorten! en verheft u, gij eeuwige deuren! opdat de Koning der Eere inga.

2e Rei: Wie is de Koning der Eere?

1e Rei: De HEERE, sterk en geweldig, de HEERE, geweldig in den strijd! Heft uw hoofden op, gij poorten! ja heft op, gij eeuwige deuren, opdat de Koning der Eere inga!

2e Rei: Wie is Hij, deze Koning der Eere?

1e Rei: De HEER der heirscharen, die is de Koning der Eere! („Een psalm van David").

Daarboven bij den Davidsburcht op den berg is een tent gespannen, waaronder de Ark wordt gezet. Daar worden offers gebracht (er staat uitdrukkelijk: voor den HEERE, hier wèl onderscheiden van de Ark. Israel had in dezen beter inzicht dan de Filistijnen, die de Ark *zelf* voor Israels God hielden!) Brandoffers, het beeld van volkomen toewijding! (2 Sam. 6 : 17).

David heeft wellicht reeds bij deze gelegenheid zijn voornemen geuit, om een verblijfplaats hier te bouwen, waardig voor de Ark, een schoonen Tempel. Tenminste psalm 132, die ons Davids gedachtengang op dit oogenblik weergeeft, spreekt van het inhalen van de lang verbeide Ark, wier smaad David reeds hinderde (staat daar) toen hij nog als herdersknaap in Efrata's velden vertoefde. En dan volgt in één adem Davids begeerte om een Tempel te bouwen.

Zoo ik mijn oogen slaap geve,
mijn oogleden sluimering!

167-III

totdat ik voor den HEERE een plaats zal gevonden hebben,
een woning voor den Machtige Jakobs!
Ziet, wij hebben het gehoord in Efrata,
vernomen in veld en woud [1])
Wij zullen in zijn woningen ingaan,
wij zullen ons nederbuigen voor de voetbank zijner voeten.
Maak U op, HEERE, kom naar Uw rustplaats
Gij en de Ark Uwer sterkte! (Uit Psalm 132).

Wij weten, dat de profeet Nathan David in dit plan heeft moeten teleurstellen. In een schoonen Tempel zat het niet; nooit was de Ark anders dan in de aartsvaderlijke tent ondergebracht, traditie uit den nomadentijd. Eerst zijn zoon Salomo, de Vredevorst (ook naar den naam, Salomo = Vredekoning, ons Frederik), die mocht een Tempel bouwen. Niet Davids met bloed bevlekte handen mochten dit werk aanvangen (1 Kron. 22 : 8). Hier staat nl. Doch het woord des HEEREN geschiedde tot mij (David nl.), zeggende: Gij hebt bloed in menigte vergoten, want gij hebt groote krijgen gevoerd; gij zult Mijn Naam geen huis bouwen omdat gij veel bloed op de aarde voor Mijn aangezicht vergoten hebt! Toch wordt David, wegens dit Gode welgevallig voornemen alleen reeds, den wil voor de daad nemend, door Nathan uit naam van zijn Goddelijken Zender rijken zegen voorzegd en voorspeld, dat uit zijn geslacht eens zou opstaan een Koning, wiens rijk een Eeuwig Rijk zal zijn (2 Sam. 7 : 13 en 15, 1 Kron. 17 : 14), de Ware Vredekoning. Welke profetie in Christus vervuld is. In Christus, die zich „de Zoon Davids" liet noemen (o.a. Lukas 18 : 38).

„Ik zal U een Huis bouwen" sprak David tot God.

„Neen", antwoordt God door Nathan, „omgekeerd: Ik voor u!"

* * *

Na de brandoffers volgen dankoffers. D.w.z. tevens een feest voor het volk, dat door den Koning onthaald werd op een deel van

---

[1]) Jaïr-Statenvert. Denk aan Kirjath-Jearim, de Woudstad. Waar deze aangehaalde verzen uit Psalm 132 afwijken van de Statenvert. is die van prof. Obbink gevolgd.

het vleesch hiervan; een ander, vast omschreven deel kwam den priester toe.

Merkwaardig is weer, dat koning David zelf den zegen uitspreekt over het volk bij het einde van de plechtigheid. David „naar de ordening van Melchizedek" en niet de priester zegent in den naam van den HEER der heirscharen (2 Sam. 6 : 18). Hij leidt blijkbaar de heele religieuze plechtigheid van het inhalen der Ark, hij, de koning, als hoofdpersoon, zooals Salomo in het voetspoor zijn vaders, de plechtigheid van de inwijding van den Tempel straks leiden zal, waarbij hij dan zelf het plechtige inwijdingsgebed uitspreekt. Salomo en niet de priester. Als Samuel dat nog eens beleefd had, zou dit een koning naar zijn hart zijn geweest? Of zou deze ontwikkeling der dingen hem te snel zijn gegaan? Men houde wèl in het oog, dat noch David, noch Salomo hier iets doen in strijd met Mozes' cultureele voorschriften, noch op het gebied treden voor de zonen van Aäron gereserveerd, maar zich beperken tot algemeenpriesterlijk optreden voor het volk bij buitengewone gebeurtenissen, die een nieuw tijdvak openen in Israels religieuze geschiedenis.

* * *

Van het hoogverhevene naar het kleine alledaagsche is in het menschelijk leven maar één schrede. Het volk geniet nog na van Davids koninklijke tractatie bij deze gelegenheid (het menu is ons ten deele bewaard): ieder kreeg een brood en een stuk..... (onvertaalbaar: *misschien* een stuk vleesch) en een klomp rozijnen: de St.vert. heeft voor het laatste abusievelijk „een flesch wijn" (onze wijnflesschen kende men toentertijd uiteraard niet eens!). En terwijl het volk smult, speelt zich met den koning een ruzie-scène af. Michal, Sauls dochter, heeft uit het venster van het paleis naar den optocht, die den berg besteeg, staan kijken (vs. 16). Misschien is haar stemming tegen David toch al uitermate geprikkeld geweest. Of toèn reeds al de zonen van haar zuster Merab door David aan de Gibeonieten zijn overgeleverd om ze uit bloedwraak een vreeselijken dood te doen sterven, is niet onmogelijk, doch ongewis. Maar stellig zal ze zich reeds uitermate gegriefd hebben gevoeld, dat zij, die — als ze Davids eerste vrouw was gebleven, nu *de hooge* koningin zou

zijn geweest, thans van haar tweeden man uit een gelukkig huwelijk is weggerukt, enkel en alleen om hier op den achtergrond te dienen als figurant, als levend kroon-insigne om zoo te zeggen. Want dat haar rol feitelijk is uitgespeeld, dat zij op Davids hart verder zonder invloed is in den harem en tusschen die beide geen al te beste verhouding heerscht, belicht deze heele geschiedenis. Ze kan zich niet inhouden en loopt den koning al voor de poort van het paleis tegemoet om hem publiek en hartstochtelijk bewogen (vs. 20) zijn onkoninklijke houding voor de voeten te gooien. Als een „schooier" sprong daar in den optocht de koning voor het volk uit; *niet* in ambtsgewaad volgde hij plechtstatig de Ark. Wat een koning! Hoe gooit hij alle koningsfatsoen en prestige te grabbel voor het gemeene volk! Moest hij dáártoe den troon van Saul bezetten? Die zou bij een gelegenheid als deze *anders* de eereplaats hebben weten in te nemen, om *zelf* het Middelpunt van alles te zijn! Dit is zoo ongeveer Michals gedachtengang.

Uit alles spreekt gekrenkte trots en dat zij zich nog altijd wat geëncanailleerd gevoelt met dezen David, lang zoo'n statige figuur niet als haar vader Saul.

Een heftige ruzie-scène. Ook heftig van Davids kant. Die antwoordt haar scherp, dat hij hier een stem hoort uit het verleden — een stem van Sauls geslacht, dat verworpen is. Verworpen van God en menschen.

Als David haar met dat verpletterend antwoord het zwijgen heeft opgelegd, gaat hij zijn paleis binnen. Zij was niet meer de eenige voor hem, die in zijn leven was; verre van dat.

De geschiedenis teekent hier droogweg bij aan, dat Michal kinderloos gestorven is. In het Oosten keek men een vrouw daarop aan; op zoo iemand, zei de volksmeening, rustte zwaar de toornende hand Gods; zoo iemand werd, als een vrouw, die voor God niet deugde, met den nek aangekeken. Het zal voor een zeer trotsche vrouw als Michal een hard levenslot geweest zijn, dit te hebben moeten verduren.

* * *

De Ark, dat was voor de dagen van David het hoogste. De heele Tabernakel met alle altaren mocht te Gibeon blijven met priesters en

al (1 Kron. 16 : 39), als David de Arke Gods maar te Jeruzalem had!

De Ark het hoogste?..... Reeds in het Oude Testament zelf beluisteren wij een andere stem. Jeremia 3 : 16:

„En het zal geschieden... spreekt de HEERE, dat zij niet meer zullen zeggen: De arke des verbonds des HEEREN! ook zal zij in het hart niet opkomen en zij zullen haar niet gedenken en niet bezoeken en zij zal niet weder (opnieuw) gemaakt worden!" [1])

In Davids dagen zou deze stem zeker als zeer revolutionnair, ja goddeloos hebben geklonken. En toch doet Jeremia hier niet anders dan heen wijzen in de richting naar Christus' woorden tot de Samaritaansche vrouw (Ev. v. Joh. 4), dat er een tijd zou komen, dat alle uiterlijke vormendienst zou wegvallen en voor God nog alleen zou gelden, „aanbidding in geest en waarheid."

* * *

Ook de koperen slang stond eens als symbool bij Israel in de allerhoogste eer; Hizkia is zoo stout, als dit eerbewijs ontaarden gaat, in te grijpen en dezen „Nehustan" te verbranden. In de dagen van Jeremia verdwijnt de Ark uit den gezichtskring en 70 na onze jaartelling valt de Tempel van Jeruzalem voor goed in puin..... De EEUWIGE daarboven blijft onverwrikt dezelfde.

Wellicht storten in onzen tijd ook eeuwenlang volgehouden vormen in. Het zit niet in de vormen, die zich overleven, maar in den geest, die uit en door die vormen sprak.

---

[1]) Uit dat laatste „opnieuw maken" meenen sommigen op te moeten maken, dat in Jeremia's tijd de Ark met zijn houten binnenwerk van ouderdom was vergaan en vermolmd en uiteengevallen, en overwogen werd, of men al of niet verantwoord was met een geheel nieuwe te vervaardigen. De profeet zou dan daartegen zijn stem hebben verheven. O.i. behoeft men dit niet er in te lezen, al is het niet onmogelijk; het zou wel ongezocht verklaren, hoe het komt, dat we reeds bij Nebukadnezars inneming van Jeruzalem in 586 niets van de Ark hooren, ook niet van wegvoeren noch van teruggeven met de andere heilige voorwerpen door Cyrus: eenvoudig omdat er dan al geen Ark meer was!

c. Iets over Davids legerinrichting.

Waar David thans in zijn nieuwe hoofdstad zit, is het hier de plaats iets over zijn legerinrichting te zeggen.

Het is nog uitsluitend voetvolk; noch ruiters noch strijdwagens maken er deel van uit. Eerst onder Salomo doen die hun intree. Hooge bevelhebbers kunnen evenwel, om zich sneller te verplaatsen, gebruik gemaakt hebben van muildieren (David zelf — 1 Kon. 1 : 33; Absalom 2 Sam. 18 : 9) [zooals nog nu in Abessynië!]

De kern van Davids leger vormde een klein staand leger; de 600 man, die lief en leed van het begin met hem hadden doorgemaakt; beproefde en geharde beroepssoldaten, ervaren in den oorlog en buitengewoon goed op de hoogte vooral met het terrein in het grensland der Filistijnen.

Wanneer de heele heirban „gemobiliseerd" werd, leverden zij daarvoor ook de oversten. De hoofdaanvoerders en allergeduchtste helden vormden evenwel een nòg uitgelezener troep, een soort persoonlijke lijfwacht van David tevens naast deze garde; dat waren de beroemde „Gibborim": de „helden", die onder de bijzondere aanvoering stonden van Benaja, die zijn ambt als aanvoerder van een legerafdeeling door een zoon liet waarnemen, omdat hij in Davids naaste omgeving zelf te zeer gewaardeerd werd. Daarnaast ontstond een tweede gardetroep uit Filistijnsche huurlingen, de zg. Kreti en Pleti (= Kretenzen en Filistijnen; misschien tevens onderscheiden in meer lichtgewapende boogschutters en meer zwaarbewapende lansdragers, naar oude en nieuwe trant toegerust). Dit kon natuurlijk eerst, nadat de gespannen toestand met de Filistijnen tot een zeker evenwicht was gekomen.

En eindelijk zullen er ook nog vreemde contingenten geweest kunnen zijn uit de schatplichtige volken rondom, toen David in later tijd tot grooter macht was gekomen. Van één zoo'n troep hebben wij een bericht: Ittai uit Gath was juist met 600 man naar Jeruzalem opgeroepen vóór Absaloms opstand losbarstte.

Hoofdaanvoerder is steeds Joab gebleven; ondanks Davids steeds groeienden tegenzin tegen dezen zich dikwijls eigendunkelijk op zijn weg plaatsenden veldheer, wien alle middelen heilig waren, als het gold een concurrent naar dezen post uit den weg te ruimen.

Zijn broeder Abisaï was voor Joab een onwaardeerbare steun, vooral wanneer op meer dan één terrein het oog gericht moest. Beiden waren oomzeggers van David. Soms was er nog tijdelijk een derde zelfstandig veldheer, bv. Ittai, maar Joab en Abisaï hielden permanent de macht in handen.

* * *

Trok in den oorlog de Ark des Verbonds ook mee op? Die vraag wordt verschillend beantwoord en moet onbeslist blijven.

Op zichzelf is het idee voor Israel volstrekt niet vreemd; veeleer lag het in de natuur der dingen. Feitelijk was voor dit volk elke oorlog een heilige oorlog, men streed niet alleen tegen de naburige volkeren, maar vooral ook tegen hun afgoden, die Jahwè zijn eer roofden. Reeds Mozes had in dien zin verkondigd:

Jahwè is een krijgsman! Jahwè is Zijn naam! (Ex. 15 : 3).

Ook het ritueel, waarmee Mozes zegent bij het optrekken met de Ark voorop, drukt dit levendig uit; hij spreekt dan den Onzichtbare, die boven de Ark troont, aldus toe:

„Sta op HEERE, laat Uw vijanden verstrooid worden, en Uw haters voor Uw aangezicht vlieden!" (Num. 10 : 35).

Wat Mozes deed, was dus feitelijk niets anders dan wat zoo in miscrediet is gekomen, toen Hofni en Pinehas, de onwaardige priesters, dit ook wilden probeeren; toen evenwel hield de Godheid zich doof (1 Sam. 4 : 6).

Zeer sterk pleit er vóór, dat onder David dit gebruik opnieuw zich gelden deed [al wordt dit niet rechtstreeks medegedeeld], dat Uria tot David spreekt, wanneer hij motiveert, dat hij niet thuis kan gaan slapen: „De Arke en Israel en Juda blijven in de tenten" (2 Sam. 11 : 11). Men kan dit toch moeilijk zóó uitleggen, dat hij de gewone Tent of Tabernakel op de Davidsburcht bedoelde, want dan had hij — als dit 't argument was, *nooit* thuis kunnen gaan slapen, ook niet in vredestijd. Ook het volgende: het kampeeren van het leger (zie ook den volgenden verduidelijkenden zin bij vs. 11) wijst daarop.

Wanneer David vlucht voor Absalom, dragen Zadok en de Levieten de Ark uit de stad en willen die mee laten trekken. Dit geval bewijst echter niets, omdat het een abnormaal geval gold

en men enkel misschien met de Ark voor Absalom wilde vluchten. Maar evenmin bewijst iets voor normale tijden, dat David dit meegaan van de Ark afwijst: het beduidt enkel en alleen, dat hij de Ark niet voorop wil hebben in een *burger*oorlog die Israel onderling verdeelt — hij voelt zeer fijn op dat moment, dat hij dan de Ark zou verlagen tot een *partij*symbool en dat deze moet gebonden blijven aan Jeruzalem, dat, hoe het óók uitvalt, eveneens als hoofdstad gehandhaafd moet blijven. Een andere opvatting zou heel het zoo moeizaam opgebouwde werk van David aan Israels eenheid voor goed hebben verwoest.

En evenmin beslissend is 2 Kron. 35 : 3 (St. vert.: „Gij hebt geen last op de schouderen", wat onverstaanbaar is). Dit luidt waarschijnlijk aldus: „Brengt de heilige Ark in den Tempel, dien Salomo, de Zoon Davids, de koning van Israel, gebouwd heeft! Gij moogt ze niet (meer) op de schouders dragen!" Dit zou dan daarop wijzen, dat onder Josia het gebruik van de Ark als middel om in den strijd de geestdrift op te wekken, voor goed is afgeschaft. Vast staat echter ook deze vertaling niet volkomen.

Zoodat de quaestie open moet blijven: de woorden van Uria wijzen het sterkst in de richting van wèl, maar ook deze kùnnen *misschien* nog iets anders beduiden, al lijkt dat wel zeer onwaarschijnlijk.

C. DAVIDS GROOTE KONINKRIJK.

HOOFDSTUK IV.

DE UITBOUW VAN DAVIDS KONINKRIJK.

§ 1. *De Oostgrens.*

a. *Ammonieten.*

Geen Ammoniet, noch Moabiet zal in de vergadering
des HEEREN komen, zelfs hun tiende geslacht niet...
Deut. 23 : 3.

De aanleiding en wat er achter stak.

Zoodra indertijd het rijkje van Esbaäl („Isboseth") te Mahanaïm neigingen ging vertoonen om onder Abners leiding het universeel koningschap van Saul over heel Israel te pretendeeren, beteekende dat niet alleen een gevaar voor David, maar evenzeer een bedreiging om, ten aanzien van Ammons koning, mocht het plan gelukken, de rollen om te keeren. Door dit in het oog te houden, moeten wij (door den gemeenschappelijken vijand van beiden: Esbaäl) het vreemde feit verklaren, dat David zulk een groot vriend is geweest van Nahas (= Slang), den bedreiger van Jabes in Gilead, op wien Saul zijn eerste zege vierde. (2 Sam. 10 : 2).

Maar evenmin als een sterk rijk van Esbaäl wenschte Ammons koning een krachtigen staat van David. Nahas was oud, maar toen deze gestorven was, achtte zijn zoon en opvolger Hanoen (10 : 1) het oogenblik gekomen, om blijk te geven van den veranderden staatkundigen toestand en de consequenties er uit te trekken. Hanoen zendt David onmiddellijk zijn oorlogsverklaring en wel in den meest grievenden vorm. David had nl. een gezantschap gezonden om

zijn leedwezen te betuigen met het overlijden van zijn „vriend" Nahas. De vermelding daarvan wijst zeer eigenaardig tevens op het omkeeren der verhoudingen. Zeer diplomatiek verhuld schijnt de boodschap der gezanten dit reeds te hebben ingehouden. „Nahas heeft *mij* weldadigheid bewezen, welnu *ik* zal goedgunstig zijn tegenover zijn zoon."

Dat klinkt heel welwillend; niettemin keert het de verhouding protector en beschermeling in eens om. (Het moet reeds spoedig geweest zijn, nadat David te Jeruzalem troonde; Salomo immers, de vierde onder Davids te Jeruzalem geboren zonen en een man bij diens sterven, was nog niet geboren; zijn moeder Bathseba kwam eerst aan het hof, toen de oorlog met Ammon reeds ten einde liep).

Hanoen nu voelt heel goed, wat achter dat gezantschap steekt en wil maar in eens den knoop doorhakken; overladen met smaad zendt hij het terug: de kleeren van het lijf gescheurd en den baard half afgeschoren. [1]) David laat ze een wenk geven, dat ze te Jericho (dat dus toen reeds weer als stad bewoond werd!) moesten blijven, tot de sporen van den smaad door den tijd verdwenen waren, en zich eerder niet publiek mogen toonen. Nog in 1764 werd aan de Perzische golf een oorlog ingeleid door het afscheren van den baard van een gezant, bedoeld als persoonlijke beleediging voor wie hem zond (Riehm, art. Hanon).

Beide partijen rusten zich nu toe ten oorlog.

Eerste oorlogsjaar.

Wanneer Joab over den Jordaan is getogen, merkt hij te laat, welk een aanzienlijke overmacht hij weerstand moet bieden. Het ziet er vertwijfeld uit, zoodat Joab zelfs den anders zoo dolkoenen Abisaï moed inspreekt en eindigt met een soort woord van berusting voor het geval hier Israel een catastrofe zou wachten:

---

[1]) Men lette er op, dat het afscheren op zich zelf voor een man in die dagen als de grootste smaad gold; David laat den gezanten weten: wacht in het verborgen, tot alles weer aangegroeid is (niet: maak de andere helft ook gelijk — 10 : 5). Reeds ten tijde van Abraham komt in de Wet van Hammoerabi het half afscheren van den baard voor als een zeer zware straf.

„De HEERE nu doe wat goed is in Zijn oogen!"

Wat is het geval? Men wil een stad van den vijand in het Overjordaansche innemen. Het boek Samuel noemt geen naam, zoodat men vanzelf denkt bij „de" stad aan de hoofdstad der Ammonieten, waar deze alle strijdkrachten hebben saamgetrokken. Het boek Kronieken daarentegen noemt wèl een naam, maar van een onverwacht ver naar het Zuiden gelegen stad, de stad Medeba (= Wateren der Rust) in het gebied Ruben (later Moabietisch), Oostelijk van den Jordaanmond en wel 30 km. zuidelijk van der Ammonieten hoofdstad. Mogelijk, dat hier bij Medeba de strijd zich ontspon, doordat Joab hier, na over den Jordaan getogen te zijn een vast punt wilde hebben tegenover Moab, eer hij zich verder waagde. (Ik zie geen reden om, zooals veelal gedaan wordt, hier aan een vergissing of verschrijving te denken, al springt het Kroniekenbericht hoogst wonderlijk met de getallen om; terwijl volgens het boek 2 Samuel er bij de Arameeërs 30.000 man voetvolk is — een geweldig groot leger voor dat land en dien tijd, noemt 1 Kron. 19 : 7 alleen al als aantal strijdwagens van de Arameeërs het onmogelijke getal van 32000!).

Dáár, voor Medeba dan, komt uit de stad een Ammonietisch legertje voor de poort gemarcheerd en Joab is van plan, daarmede korte metten te maken, wanneer hij in eens bemerkt, dat een aanzienlijk leger Arameeërs op het punt is, hem zelf in den rug te vallen. In het Noorden had Ammon deze bondgenooten geworven!

In dezen dreigenden nood laat Joab Abisaï met een kleiner zwakker deel van de Israelieten in een verdedigende houding stand houden tegenover de Ammonieten, terwijl hijzelf met het sterkere en beste deel (waaronder al de „helden", de uitgelezen keurbenden! 2 Sam. 10 : 9, St.vert. onduidelijk hier) de Arameeërs aangrijpt. Deze worden verslagen en daarop nemen ook de Ammonieten de wijk en trekken zich in de stad terug.

De Arameeërs, hier genoemd, zijn:

Die van Zoba; het land is bekend uit Assyrische inschriften en moet gezocht Zuidelijk van Damascus, in de Westelijke streek van het Hauran-gebergte. Hun koning, Hadad-ezer, schijnt de hegemonie te hebben bezeten ook over de andere hier genoemde Aramee-

sche staatjes. Niet hijzelf heeft zich verwaardigd te komen, maar hij heeft Hanoen een hulpleger gezonden, dat evenwel blijkbaar — getuigen Joabs maatregelen — veel sterker was dan het Ammonietische legertje bij deze botsing. Hadad-ezer = Hadad (de onweers- en oorlogsgod, als Thor) geeft hulp (vergelijk Eliëzer = God geeft hulp).

Verder worden genoemd Arameeërs uit Tob, het woeste land ten Oosten van de zee van Galilea, waar eens Jefta met zijn bende rondzwierf; uit Beth Rechob, N. O. van Gerasa, dus dicht bij Ammon in de buurt, en van Maäka. — Dit laatste (een enclave in het gebied van Oost-Manasse) is wel heel ver weg, heel in het Noorden aan weerskanten van de Jordaan; een eigen koning er van wordt hier aangeduid, maar zijn legertje is hier maar verreweg het kleinste; met een andere enclave der Arameeërs daar vlak in de buurt, stond David in goede connectie: Gesur, het land van Absaloms moeder.

* * *

Wat is nu het gevolg van den eersten veldtocht, waarin David blijkbaar het dreigend gevaar heeft onderschat en een te klein leger heeft gezonden? Joab heeft tactisch gewonnen, maar strategisch verloren. Hij is wel de catastrofe ontkomen, maar gevoelt zich onmachtig om tegenover zoo aanzienlijke strijdkrachten nog verder iets van belang te ondernemen en trekt naar Jeruzalem terug (vs. 14). Want er is van de Arameeërs zelfs nog meer toevloed te verwachten!

De eind-veldtocht tegen Ammon.

Het is niet zeker, met wie David het eerste heeft afgerekend, met de Arameeërs of met de Ammonieten. [1]) In het eerste geval had, wat nu volgt, eerst in het derde jaar van den oorlog plaats; anders

[1]) Dat hangt er van af, of 2 Sam. 10 : 15—19 hier op de gebeurtenissen vooruitloopt om eerst te vertellen, hoe het met die Arameeërs verder afliep, of in tijdsvolgorde is geplaatst, wat nog zeer de vraag is, te meer, waar bij het overzicht over Davids regeering, twee hoofdstukken te voren, dit onderwerp ook al is behandeld en het nog weer een tweede open vraag is, of het daar gaat om denzelfden tocht of om een tweede (II § 2).

in het tweede oorlogsjaar.

„Toen een jaar om was", zoo gaat het verhaal verder. (11 : 1 — maar: na welke gebeurtenis? „Toen een jaar om was", trok Joab met een groote legermacht — keurbenden en heirban — over de Jordaan om het land der Ammonieten te verwoesten en de hoofdstad te belegeren. Dat was Rabba(t)-Ammons. Rabba = Groot. Het lag in een vruchtbaar dal, N.O. van den Jordaanmond, 40 km. ver vandaar het Oostjordaanland in. David zelf bleef te Jeruzalem.

Het is bij dit beleg geweest, dat bij één der vele schermutselingen een trouw hoofdman van David viel, wiens naam onsterfelijk de geschiedenis doorleefd heeft: Uria de Hettiet. In het geslachtsregister van Christus staat zijn naam opgeteekend; in het woord Uriabrief heeft de taal dien naam voor alle eeuwen bewaard. Zijn dood, die een heel toevallige gebeurtenis *leek*, was dit niet.

Eindelijk is het beleg zoover gevorderd, dat Joab aan David kan melden: „Ik heb de Waterstad ingenomen!" D.w.z. de Benedenstad, die aan het water lag, nl. op een landtong tusschen twee beken, die tot het oorsprongsgebied van de Jabbok behooren. [1]) Nu is de koninklijke bovenstad aan de beurt. Joab voorziet, dat die ook wel spoedig vallen zal en hij raadt belangeloos David aan, zelf de eer aan zich te houden en met versche troepen voor de groote laatste bestorming te komen. Aldus geschiedt en Rabba wordt weldra genomen.

David zet zich de groote gouden koningskroon met prachtig edelgesteente op het hoofd. Hieruit zou men haast opmaken, dat dit een gewone koningskroon was. Meestal echter is men geneigd, dit op te vatten als de kroon, die het Ammonietisch godenbeeld Milkom, de afgod-koning van het land, tot dusver droeg. Daarop wijst ook het gewicht, over de 100 pond [1 talent = bijna 120 pd.]. Het „opzetten" zal bij dit gewicht (en die grootte) dan evenwel niet letterlijk te nemen zijn.

De bevolking van Rabba en Ammon is nu overgeleverd aan Davids wraak, voor de gruwelijke beleediging, hem destijds in zijn gezantschap aangedaan. Hoe alle perken te buiten gaande die

---

[1]) Plattegrond der opgravingen in Riehm, art. Rabba.

wraak was, daarover is men het niet eens. Onze Statenvertaling maakt het al heel erg: die doet den psalmdichter David de menschen in stukken zagen, voor dorschsleden werpen en in tichelovens verbranden (sommigen denken bij het laatste zelfs aan Moloch-offerplaatsen) (2 Sam. 12 : 31 en 1 Kron. 20 : 3, dat het laatste weglaat). Volgens deskundigen is deze vertaling inderdaad *mogelijk*, doch *niet noodzakelijk*. Het *kàn* ook zoo opgevat dat David ze in zware heerendiensten liet werken, om allemaal zulke karweien op te knappen, die een rechtgeaard Israeliet een gruwel vond: houthakkerswerk, arbeiden met houweelen, slaven bij tichelovens.

Voor wie er op let, hoe èn onder David, die juist een paleis ging bouwen en Jeruzalem ging versterken èn onder Salomo met zijn Tempelbouw groote behoefte moet zijn geweest aan bouwslaven, heeft dit in historisch verband wel waarschijnlijkheid. Nog een ander gegeven pleit er voor. Indien Ammon met zóó barbaarsche wreedheid behandeld ware, als onze vertaling te kennen geeft, dan ware het niet denkbaar, dat David op zijn vlucht voor Absalom door de Ammonieten trouw wordt geholpen en bijgestaan. (Natuurlijk als de minst kwade van de twee). Sobi, de zoon van den ouden Nahas, door David in plaats van den verfoeiden Hanoen op den troon gezet, als vazalvorst van hèm, doet voor David wat hij kan. (2 Sam. 17 : 27). Hieruit is tevens te zien, dat Ammon niet eens door David direct is ingelijfd.

* * *

Het volk der Ammonieten is dus niet uitgeroeid. Hun koninkrijk is blijven bestaan, zij het dan ook als vazalstaat van David.

Onder de latere koningen vallen nu eens de Ammonieten in op Israels gebied, dan weer zijn zij schatplichtig. Wanneer Damascus het Noorder-Rijk erg in het nauw heeft gebracht later, in Hazaels tijd, voeren de Ammonieten in het Overjordaansche een echte verdelgingsoorlog tegen Israel, waarbij vooral de vrouwen het op onzegbaar wreede wijze ontgelden moeten (Amos1 : 13). En wanneer later Juda onder de Chaldeeën van Nebucadnezar zucht, zijn zij de ergste vijand wel van alle volken uit de buurt. Heel het Overjordaansche wordt dan door Ammonieten bewoond (Jeremia 49 : 1).

En onder Nehemia komen zij zelfs over de Jordaan en behooren tot de ergste stokers tegen het herstel van Jeruzalem.

Zoo is hier te zien het gewone verloop der historie: haat, die haat wekt; hardheid, die met wreedheid beantwoord wordt; een soort bloedwraak, niet tusschen personen, maar tusschen volkeren, die de eeuwen dóór woedt op noodlottige wijze.

b. Moabieten.

> Omdat (Moab) tegen u gehuurd heeft Bileam..... om u te vloeken... gij zult hun vrede en hun best niet zoeken, al uw dagen tot in eeuwigheid.
> [De erfveete naar de woorden van Deut. 23 : 4—6].

Onder bescherming van Moabs koning stonden eens Davids ouders, toen deze in den grootsten nood verkeerden. Met geen volk zou men dus beter verstandhouding verwachten. Tegen geen volk echter is David harder opgetreden. Omtrent de redenen tasten wij volslagen in het duister; hoogstens kunnen wij vermoeden met het oog op de vermelding van Medeba in 1 Kron. als het tooneel van den slag tegen de Ammonieten (zie hiervóór), dat Moab met Ammon gemeene zaak heeft gemaakt, toen het er op aankwam en zelfs dáár staat de lezing „Medeba" niet onomstootelijk vast!

Alleen het resultaat van den strijd is ons medegedeeld: Moab moet zich onderwerpen en wordt schatplichtig (2 Sam. 8 : 2).

Eén zin, die in Kronieken (18 : 1) blijkbaar met opzet is weggelaten, trekt hier de aandacht. „(David) mat hen met een snoer, doende hen ter aarde nederliggen en hij mat twee snoeren om te dooden en een vol snoer om in het leven te laten." Dit wordt al heel verschillend opgevat; het lijkt ook wel raadseltaal. Het kan zijn, dat dit beduidt, dat David alle krijgsgevangenen, die boven een bepaalde maat uitstaken (door over den grond gespannen evenwijdige touwen aangegeven) liet ombrengen en ze daartoe in rijen op den grond liet neerliggen. De grootsten en gevaarlijksten gingen er dan tusschen uit: onder de Moabieten moeten veel „forsche" (St.vert. „vette") mannen zijn geweest volgens Richt. 3 : 29. Een andere opvatting is, dat het meten van de op den grond in rijen liggende

mannen in andere richting plaats vond. Telkens worden twee maten met een van knoopen voorzien touw afgemeten en om het leven gebracht en de derde maat wordt telkens gespaard. Dan beteekent het dus, dat twee derde wordt omgebracht — maar..... volgens welk een wonderlijk en omslachtig gedoe dan! Prof. De Groot vindt het optreden van David, die twee derden ombracht, bij dit volk juist *voor dien tijd* heel humaan, omdat men in den regel *alle* gevangenen doodde.

We voegen er nog aan toe, dat ook de meening is uitgesproken, dat de heele zin volgens onzen tekst berust op een misverstand en dat het oorspronkelijk ging over uitmeten van land, waarvan één derde dan in dat geval tot kroondomein zou zijn gemaakt, d.w.z. dat de opbrengst aan David kwam; in Kronieken zou de tekst dan zijn weggelaten, omdat de overschijver er al niet meer uit wijs kon worden. Er vóór spreekt, dat het Moabietische Aroër ergens rechtstreeks gerekend wordt tot het land van David (2 Sam. 24 : 5), evenals de heele omgeving.

c. *De Edomieten.*

> Den Edomiet zult gij voor geen gruwel houden, want hij is uw broeder. Hun kinderen uit het derde geslacht zullen in de vergadering des HEEREN komen.
> Deut. 23 : 7 enz.

> En gij (d.i. Edom) zult uwen broeder dienen, doch het zal geschieden, als gij heerschen zult, dan zult gij zijn juk van uw hals afschudden. Gen. 27 : 40.

De oorlog met de Edomieten is een zuivere veroveringsoorlog van David geweest, waardoor de karavaanweg naar het Zuid-Oosten in zijn macht kwam en de verbinding met de zee. Door dezen veroveringsoorlog zijn Salomo's latere Ofirvaarten voorbereid en mogelijk geworden.

David versloeg de Edomieten in het Zoutdal [1]), waardoor hij zich

[1]) Met het Zoutdal is waarschijnlijk bedoeld de breede verbindingsvlakte tusschen de Doode Zee en den N. O. uitlooper van de Roode Zee, waar de karavaanweg doorliep.

Anderen zoeken het eenige tientallen km. O. van Ber-Seba. In dat geval vond

veel roem verwierf. (1 Sam. 8 : 13 en 14). Het moet een groote overwinning zijn geweest. Heel Edom werd onderworpen. Hoe dat is toegegaan, is ons ditmaal goed bewaard gebleven in al zijn hardheid en wreedheid, waarop nu eens niets af te dingen valt:

„Toen David Edom verslagen had, toen Joab de legeroverste, opgetrokken was, om de holen te doorzoeken, en al wat mannelijk was in Edom neersloeg, (want zes maanden bleef Joab en gansch Israel daar, totdat zij al wat mannelijk was in Edom hadden uitgeroeid)....." (Vert. 1 Kon. 11 : 16 door prof. Van Gelderen in „Korte Verklaring"). Dus: na hun nederlaag in het Zoutdal vluchten de Edomieten in de holen van hun bergen. Maar Joab blijft aldaar een half jaar met een heel leger van Israel, om al die holen „te doorzoeken". Ja, misschien wel om ze uit te rooken: door het branden van vuren van nat hout alles er in te verstikken; een ouderwetsche methode van gasoorlog, door de Franschen in de 19e eeuw nog in Algiers toegepast.

De heele mannelijke bevolking wordt uitgeroeid, wat natuurlijk zeggen wil, dat de vrouwen in slavernij werden weggevoerd. Er is geprobeerd, ook dit weg te redeneeren, aldus: Joab heeft enkel de krijgslieden gedood, anders waren er later immers geen Edomieten geweest [1]). Maar dit gaat niet op, immers bij het feit, dat Joab „al wat mannelijk was" uitroeide, is de stilzwijgende conditie „voor zoover hij het in handen krijgen kon." En uit het vervolg van het vers kan men dan zien, dat — practisch gesproken — Edom als natie uitgeroeid was. Hier of daar mag in de verste schuilhoeken van het land een of ander klein groepje het bloedbad ontkomen zijn. Ook kunnen er zijn geweest, die vóór Joabs leger uit bleven vluchten. Zoo bv. dat kleine groepje mannen uit de onmiddellijke omgeving van Edoms koning, die met een klein prinsje, Hadad, naar Egypte weten te ontkomen (1 Kon. 11 : 18). Het groeit aan Farao's hof op, huwt een Egyptische prinses, en zal na Davids dood nog van zich doen spreken.

David echter legt in Edom, het doode Edom, vaste garnizoenen.

---

de slag plaats aan de grens. In het eerste, waarschijnlijker geval, reeds ver het land der Edomieten in.

[1]) Prof. van Gelderen, Koningen I, blz. 220.

Aanteekening 1.

In 2 Sam. 18 : 13 zou men verkeerdelijk kunnen lezen, dat David hier in dit Zoutdal (dus aan den verkeerden kant!) de Arameeërs („Syriërs") versloeg. Men vergelijke 1 Kron. 18 : 12, dat den juisteren tekst heeft. In 2 Sam. staat hier „Syriërs" voor „Edomieten" misschien doordat een afschrijver een stukje oversloeg en het eerst luidde: Toen hij terugkwam van het verslaan der Arameeërs, versloeg hij de Edomieten in het Zoutdal, 18000 (Ps. 60 : 2 zegt echter 12000; volgens Kron. is Abisaï in het Zoutdal de aanvoerder geweest; Ps. 60 noemt enkel den opperbevelhebber Joab).

Aanteekening 2.

In 1 Kon. 11 heeft de St.vert. in plaats van „holen doorzoeken" de „verslagenen begraven". Natuurlijk kan dat niet; daarmee had Job geen half jaar kunnen doorbrengen; hyena's en gieren waren hem dan wel vóór geweest. „Gesneuvelden" en „holen" staat in het Hebreeuwsch in verband beide met het werkwoord „doorboren", vandaar het misverstand, dat reeds in den Hebreeuwschen tekst door metathesis ook „doorzoeken" in „begraven" deed veranderen (zie Van Gelderen t. a. pl.). Trouwens, indien Joab werkelijk verslagenen had begraven gedurende langen tijd, dan was deze „laatste eer" natuurlijk aan landgenooten besteed geweest. Dan zou dit wijzen op een groote nederlaag der Israelieten, wat in dit verband niet kan.

Aanteekening 3.

De „garnizoenen" van David (St. vert. „bezetting") worden ook wel als „landvoogden" vertaald.

* * *

Zoo is dan Edom door een bloedigen oorlog zijn eerstgeboorterecht op den grond, waar het de oudste rechten had, kwijt geraakt aan zijn jongeren broeder Jakob of Israel.

Davids stemming na al zijn overwinningen is ons bewaard gebleven in Psalm 60 („als hij gestreden had met de Arameeërs..... en Joab wederkwam, die de Edomieten sloeg in het Zoutdal.....”):

Moab is mijn waschbekken,
Op Edom zal ik mijn schoen werpen,
Ik juich over het Filistijnenland.

(d.w.z. Moab en Edom zijn de minste slaven geworden; voetwasschen en afgeschopte schoenzolen reinigen behoorde tot het verachtste slavenwerk — de St. vert. heeft in plaats van Filistijnenland

Palestina, wat letterlijk hetzelfde beteekent, maar naar ons spraakgebruik heel het land beduidt) [1]).

* * *

Het verloop der geschiedenis is soms wonderbaar. Wanneer eenmaal komt de beloofde Spruit uit Davids huis, het rijsje uit den afgehouwen tronk van Isaï, dan zit op Davids troon, die op zooveel bloed eens gegrond is, een..... Edomiet, naar de taal van dien tijd een Idumeeër: Herodus de Bloedige, zg. de Groote.

§ 2. *Het Noorden.*

a. *Arameeërs.*

Toen David gestreden had met de Arameeërs van Zoba. Ps. 60 : 2.

Met de Arameeërs is David voor het eerst in botsing gekomen door de hulp, die zij verleenden aan de Ammonieten (zie hiervoor). En toen heeft hij maar ineens goed met ze afgerekend. Dit valt na zijn eerste bemoeiïng met Ammon (en waarschijnlijk ook al met Moab) en vóór zijn strijd tegen Edom.

Voor de opvattingen omtrent de Arameeër-stammen, die hieraan meededen, domineert, wat men verstaat onder „op gene zijde der rivier" (2 Sam. 10 : 16). Niet alle uitleggers denken hier aan den Eufraat, sommigen bv. (wat in dit geval voor de hand ligt) aan den Jordaan anderen aan de Orontes. Is het de Eufraat, dan nog wordt wel dit „gene zijde" beschouwd zooals het in de veel latere officiëele stukken telkens voorkomt, nl. van den Babylonischen kant beschouwd, als vaste term voor: „bewesten den Eufraat"! Het waarschijnlijkst lijkt dat hier sprake is van den Jarmoek, die zijrivier van den Jordaan, die met zijn diep dal voor legers een groote hindernis vormt.

---

[1]) In de psalmen van Datheen berijmd, alsof naar Edom met een oude schoen geworpen werd! En wat is er om de afschaffing daarvan een kerkelijke strijd geweest in ons dierbaar Nederlandje!

Waarschijnlijk valt de botsing met David tusschen den eersten en tweeden veldtocht tegen Ammon in en heeft hij eerst met Aram afgerekend, eer hij zich kan wagen aan het beleg van Rabba. Maar zeker is dit niet. [1])

Evenmin, of 2 Sam. 8 en 10 : 15 enz. over één en denzelfden tocht handelen. Dit laatste lijkt echter toch wel zéér waarschijnlijk, als men in aanmerking neemt, dat zelfs de totaalcijfers aan verslagenen in beide veldtochten precies kloppen, zoowel voor de paarden als voor de menschen.

* * *

Deze tocht tegen de Arameeërs is daarom zoo belangrijk, omdat die èn voor Davids jonge koninkrijk de groote krachtproef is geweest èn in zijn gevolgen voor heel Noord-Oost Palestina van het grootste gewicht.

Van weerskanten raapt men alle macht bijeen. David verzamelt in plaats van Joabs expeditieleger nu „gansch Israel" (10 : 17). Maar ook de Arameeërs hebben hulptroepen laten komen van stamgenooten, tot het verre Noorden toe. Nog trekt Hadadezer zelf niet in den strijd, maar zendt zijn veldheer Sobach.

Het komt tot een verwoeden slag, waarin aan den Arameeschen kant veel strijdwagens meevechten en deze groote verliezen lijden („en David doodde van de Arameeërs 700 wagenpaarden en 40.000 man"). Merkwaardig is, dat David met de buitgemaakte paarden niet anders weet aan te vangen dan ze de pezen door te hakken en zoo te „verlammen" (8 : 4); Davids leger is in dit opzicht nog niets verder dan dat van Jozua, maar zijn opvolger Salomo zal zulke paarden voor duur geld gaan koopen!

* * *

De Arameesche macht in de streken ten Oosten van den Jordaan is hiermee voorloopig gebroken.

Eenige moeilijkheid levert Helam, waar deze beslissing viel. De ligging is onbekend. Men heeft het wel gezocht heelemaal bij

[1]) Anders was dit hier in één geheel gezien en bij het vorig artikel over de Ammonieten ingelascht.

den Noord-Eufraat (Aleppo of Halep), maar dit is niet aan te nemen: 1e. is het wel mogelijk, dat Hadadezer heelemaal bij den Eufraat voor zijn oorlog liet werven, maar zijn rijk strekte zich lang niet zoover uit, zoodat hij hier zeker geen slag heeft geleverd. 2e. is het niet denkbaar, dat David, — die persoonlijk dezen veldtocht leidde, waarbij alles voor hem op het spel stond — zich zóó ver van huis waagde met „heel Israel" — twee maal zoover weg als Damascus! — terwijl zijn land onbeschermd achterbleef, aan alle zijden door vijanden omringd. Men denke er aan, wat met Ziklag gebeurd was indertijd. Helam moet bij den Jarmoek gezocht.

Dat Hadadezers macht na deze groote nederlaag zoo geheel gebroken is, zal wel op twee oorzaken teruggaan. Een persoonlijke: zijn veldheer, op wien alles aankwam, is gesneuveld (onderstel eens, dat dit met David of Joab het geval ware geweest). En een zakelijke: zijn rijk vormde geen vast geheel, maar was een los conglomeraat van vazalstaten; vele er van moeten nu van hem afgevallen zijn, ja zelfs toenadering tot David hebben gezocht.

Enkelen, die dit inderdaad deden, worden ons zelfs genoemd. Zoo de koning van Hamath, die altijd in oorlog leefde met Hadadezer (die hem blijkbaar zijn hegemonie wou opdringen). Niet het bekende Hamath aan de Orontes zal hier bedoeld zijn, maar een klein rijkje ten Zuiden van den Hermon, ook wel Hamath-Zoba genoemd ter onderscheiding. Deze zendt nu zijn zoon Hadoram naar David met rijke geschenken. Hij stelt zich feitelijk onder Davids opperhoogheid door dit „tribuut", daar hij in hem een bondgenoot en beschermer ziet. Volgens 2 Kron. 8 : 3 is dit rijkje door Salomo echter later met geweld ingelijfd.

Wat op het oogenblik in Abessynië gebeurt in den oorlog dáár met afval van allerlei stamhoofden („Ras"-sen) als de kans in *hun* district keert, is zeer leerzaam voor zulke antiek-Oostersche oorlogen uit den tijd van het leenstelsel (zooals tot op onze dagen in Abessynië heeft voortbestaan).

* * *

Hoever David wel geweest is, daarvan leggen de namen getuigenis af van een paar steden, die hem bijzonder veel buit oplever-

den, nl. Tebach (de naam is in Sam. verminkt tot Betach en in 1 Kron. tot Tibchat), totaal onbekend, en Berotai, dat volgens Ezechiël (47 : 16) lag in de grensstrook tusschen Damascus en Hamath. Het zal zijn Beruta of Bereitan, even ten Zuiden van Baälbek, ten Westen van den Antilibanon. Het ligt in een zeer ertsrijke streek en daarmee klopt de buit aan ertsen, die ze aan David oplevert.

David is dus op zijn verst geweest nog ten N. W. van Damascus.

* * *

Zijn overwinning op Hadadezer heeft vooral deze beteekenis: daardoor werd belet de vorming van één groot Arameesch rijk hier, dat met nieuwe hegemonie-aanspraken optrad in de plaats van de afgedane der Filistijnen. Men bedenke hoeveel Israel later nog van Damascus heeft te lijden gehad als ergsten vijand en onderdrukker!

Damascus is in dezen tijd een poos lang schatplichtig geweest aan David (2 Sam. 8 : 6). Dit staat daarmee in verband, dat na Hadadezers nederlaag zich hier een dergelijke geschiedenis heeft afgespeeld als in Israel tusschen Saul en David. Een vazal van Hadadezer, Rezon, valt van hem af en sticht te Damascus een apart koninkrijkje. Hij zal daarbij Davids steun hebben noodig gehad. Later — onder Salomo — gevoelt hij zich sterk genoeg de gehoorzaamheid op te zeggen. (1 Kon. 11 : 23).

b. Feniciërs.

> Hiram, de koning van Tyrus, zond boden tot David ..... en David merkte, dat hem de HEERE tot koning bevestigd had over Israel, want zijn koninkrijk werd ten hoogste verheven. 1 Kron. 14 : 1 en 2.

Bij zijn strijd tegen de Arameeërs had David zijn machtssfeer uitgebreid tot in den Libanon. Vlak ten Westen daarvan lag het land der Feniciërs, waar in Tyrus Hiram koning was. Geen wonder, dat deze met David nu goede verstandhouding zoekt. Israel kwam allereerst in aanmerking voor de graanleveranties aan het korenarme Fenicië (vergelijk Hand. 12 : 20), maar vooral ook had David

nu verscheidene karavaanwegen in zijn macht, die voor Tyrus als handelsplaats van zeer groot belang waren. Zoo zendt Hiram dan aan David een gezantschap om hem als naburig koning eer en welwillendheid te bewijzen en... David merkt, dat hij in wijden omtrek begint mede te tellen en prestige heeft gekregen na het doorstaan van de krachtproef tegen de Arameeërs (zie motto hierboven).

Dit is het begin van een langdurige goede verstandhouding tusschen beide landen, waarvan de vruchten vooral onder Salomo Israel in den schoot zullen vallen. Waar de Feniciërs zulk een belangrijk volk zijn, meenen we het beste te doen, hier den gang der gebeurtenissen niet te veel te onderbreken en liever een apart gedeelte over de Feniciërs in te schakelen tusschen de geschiedenis van David en die van Salomo (zie aldaar).

* * *

Hier alleen iets over Hiram. De naam is waarschijnlijk op zijn Fenicisch: [A]chirom = Broeder van de Hoogheid, d.i. Baäl. Over zijn regeering heeft Flavius Josephus ons in later eeuwen enkele merkwaardige dingen opgeteekend, die hij ontleende aan Grieksche bronnen, die voor ons zijn verloren gegaan.

De Feniciërs waren geen vecht-, maar een handelsvolk. Werd er een enkele maal door hen gestreden, dan was het ter zee. Zoo heeft Hiram een oorlog gevoerd met Cyprus, dat de schatting geweigerd had. Maar overigens heeft hij zijn roem vooral gezocht in bouwen. In den Libanon zijn tijdens zijn bewind meer cederen gehakt dan ooit tevoren. Hij zolderde er oude en nieuwe tempels mee en leverde ze o.a. ook aan David voor den bouw van diens paleis in de Davidsburcht te Jeruzalem (2 Sam. 5 : 11).

Tyrus lag op een eiland; aan den Oostkant bevond zich op een afzonderlijk kleiner eiland een Baälstempel (Jupiter Olympus! zegt Flavius Josephus in zijn Joodsche Historie, boek VIII, hfdst. II). De ruimte tusschen beide eilanden liet Hiram met grond dempen, zoodat er één eiland ontstond en ruimte vrijkwam tot uitbreiding met een nieuwe wijk. In den Baälstempel, den hoofdtempel, plaatste hij ter gedachtenis een „gouden zuil" (overtrokken natuurlijk, misschien een soort obelisk). Ook bouwde hij twee nieuwe afgodentempels,

voor Melkart („Hercules") en Astarte, alles met cederen balken van den Libanon.

* * *

Ten opzichte van de tijdrekening over Hiram is er een groote, nog niet opgeloste moeilijkheid. Men steunt daartoe op de uiteenzettingen van den genoemden Flavius Josephus in zijn Antwoord tegen Apion, waarin hij opkomt voor de oudheid van het Joodsche volk (Hiram in hfdst. V). Volgens deze opgaven, die in andere opzichten kloppen, moet Hiram geregeerd hebben van 8 jaar vóór Salomo's troonsbestijging tot 26 jaar er na, 34 jaren lang en ruim 50 jaar oud gestorven zijn.

Nu staat in 2 Sam. 5, dat Hiram reeds aan David het hout leverde en de knappe werklui voor diens paleis, dat reeds vóór Salomo's geboorte voltooid was (2 Sam. 11 : 2). *Dát* nu klopt niet.

Er zijn deze mogelijkheden: 1e. In verband met de latere levering van cederbalken aan Salomo is ook hier bij deze cederhoutlevering door een afschrijver, die „Hiram" in het hoofd had bij die cederen, abusievelijk de naam Hiram ingeslopen, waar het nog de regeering gold van diens vader en voorganger Abibaäl. 2e. De algemeen gevolgde berekening van Flavius Josephus faalt ergens. 3e Reeds lang voor zijn troonsbestijging zou Hiram regent zijn geweest voor zijn ouden vader en in die hoedanigheid David reeds cederen hebben gezonden. (aldus prof. van Gelderen, Kon. I, blz. 101). Het is zeer scherpzinnig gevonden. Dan houdt men zich echter precies aan de getallen van Flavius Josephus (Contra Apiam) en deze geeft op, dat Hiram 53 jaren is geworden! D.w.z. als hij 24 jaar na den aanvang van Salomo's regeering nog leeft, bij Davids dood nog geen 30 jaar en dan..... in den eersten tijd van diens ongeveer veertigjarige regeering regent? 4e. Prof. De Groot houdt het er voor, dat hier bedoeld moet zijn Abibaäl en oppert de veronderstelling of Hiram mogelijk een titel kan zijn?

Zooals men ziet, de moeilijkheid is niet gering.

HOOFDSTUK V.

BINNENLANDSCHE TOESTANDEN.

§ 1. *Het nageslacht van Saul.*

> Zoo zeide Saul tot David:
> Zoo zweer mij dan nu bij den HEERE, dat gij niet mijn zaad na mij zult uitroeien en mijn naam zult uitdelgen van mijns vaders huis! Toen zwoer David aan Saul. 1 Sam. 24 : 21 en 22.

a. *Merab en Rispa.*

Zooals elk Oostersch vorst gedaan zou hebben, heeft David ten teeken, dat hij Sauls werkelijke opvolger was, zich diens harem toegeëigend (2 Sam. 12 : 8) en diens bezit aan land tot het zijne gemaakt (9 : 7). Eigenlijk had daarbij ook gehoord, dat hij het gansche geslacht van Saul had laten uitroeien, zooals dat bv. later Jehu deed met het huis van Achab, hetgeen ons uitvoerig geschilderd is. Ruimde Salomo zelfs niet den eigen broeder Adonia uit den weg, toen deze maar eenigszins tegen hem leek te intrigeeren en dat enkel, omdat die feitelijk oudere rechten op den troon had? (1 Kon. 2 : 22). Zoo iets beschouwde het Oosten enkel en alleen als een uit politiek oogpunt droeve noodzakelijkheid, waaraan niet te ontkomen viel.

Maar David deed niet aldus; hij had zich immers vroeger in dezen door een eed aan Saul gebonden (zie bovengeplaatsten tekst).

En tòch is Sauls nageslacht van den aardbodem verdwenen, zonder dat iemand David iets verwijten kon. Die hield zich er bij als werkeloos toeschouwer op den achtergrond. Het moet reeds zijn geweest bij het begin van Davids regeering. [1])

[1]) 2 Samuel 21 : 1—14 moet oorspronkelijk gestaan hebben vóór hoofdstuk 9 — men leze het eens in dit verband, dan blijkt dat vanzelf. Zoo als het er nu staat, wordt 9 : 1 een onbegrijpelijke vraag. 21 : 15 sluit daarentegen aan bij het slot van hoofdstuk 20 — de opsomming van Davids groote mannen.

Drie jaar lang is er hongersnood geweest. Dat wijst er op, dat een schuld op het volk drukt, die ongezoend is. Zóó kan David het nieuwe koninkrijk niet ingaan! Hij laat bij de priesters informeeren. Die kunnen immers door het Orakel van Oerim en Toemim te raadplegen, uitsluitsel geven. Het antwoord is hoogst eigenaardig:

Saul heeft indertijd Gibeonieten gedood. [1]) Bloed, dat vergoten is, eischt het vergieten van ander bloed om verzoend te worden; anders blijft de vloek rusten op heel het volk.

Dit antwoord is voor ons Westerlingen eenvoudig verbijsterend. Ten eerste, omdat wij ons afvragen, waarom dan deze hongersnood is gekomen onder de regeering van David en niet reeds direct na het misdrijf onder Sauls bewind. Maar iets anders verbaast nog veel meer: Waarom wordt niet veeleer als *de* groote bloedschuld van Sauls regeering genoemd, wat zeker de donkerste bladzij is uit de heele geschiedenis van dezen somberen koning; het uitroeien van heel het priestergeslacht met vrouwen en kinderen door Saul op een bloot vermoeden van verraad? Hiervan thans geen woord, geen verwijt! En..... de priester Abjathar, die tijdens David steeds de efod (met de orakeltasch!) draagt, is zelf nog wel de laatste afstammeling uit dit priestergeslacht en degene, die aan David in den naam zijns HEEREN (vs. 1) dit advies geeft.

Hoe dit echter naar *òns* onwillekeurig aanvoelen ook moge zijn, voor het antiek Oostersch besef van toen was een dergelijk antwoord volkomen op zijn plaats en heel natuurlijk.

Het wordt dus als vanzelfsprekend aanvaard, dat nu de Gibeonieten een gezantschap moeten afvaardigen, om met David te onderhandelen. Hierbij vergete men niet, dat deze Gibeonieten echter sterk onder den invloed der priesters moeten hebben gestaan! Immers het overschot er van was tot tempelslaven gedegradeerd en bij Gibeon op de hoogte (Gibeon = Heuvelstad) stond in dien tijd de tabernakel.

En nu verlangen deze Gibeonieten reeds direct bij het begin der onderhandelingen pertinent — wat priesters in dit geval *zelf* heel moeilijk hadden kunnen doorzetten — dat zij in geen geval de bloed-

---

[1]) Zie daarover het vorig boek: „Samuel en Saul."

wraak op Saul wilden laten afkoopen. („Het is ons niet te doen om zilver of goud", vers 4). Zij eischen zeven mannen uit Sauls nageslacht, om die als een zoenoffer op te hangen (dat zal wel naar algemeen gebruik van toen beteekenen „op staken te steken") „voor het aangezicht des HEEREN te Gibeon", d.w.z. recht tegenover den Tabernakel als een bewijs, dat de bloedschuld „verzoend" is door dit nieuwvergoten bloed naar de regelen van de bloedwraak.

David heeft hen nog eens moeten aansporen (vs. 4) om met dezen eisch voor den dag te komen na hun schuchtere opmerking (als „minderwaardige" vreemdelingen waren zij, ternauwernood in Israel geduld): Wij mogen immers geen man in Israel dooden! (St. vert. „het is ons niet te doen om iemand in Israel te dooden" — vs. 4; zooals verder blijkt, was het er hun wel degelijk om te doen, maar ze durfden er niet goed mee voor den dag komen, vandaar: Wij *mógen* immers niet..... „anders zouden we wel!" dient in gedachten aangevuld).

Dat in dit geval dus *niét* — als zoo vaak — de bloedwraak kon worden afgekocht, ligt aan den eisch der Gibeonieten, wellicht door de priesters, voor wie ze als „houthakkers en waterdragers" (Jozua 9 : 27) aan den Tabernakel dienst moesten doen, aldus geïnstrueerd.

Zoo geeft David hun dan de begeerde zeven mannen uit Sauls geslacht om er het vreeselijk vonnis aan te voltrekken. Allereerst de twee zonen van Rispa, Sauls bijvrouw (het „Kooltje-Vuur", dat eens Abner in vlam had gezet, tenzij hier politiek tegen Esbaäl in het spel was, zooals deze vermoedde). En verder de vijf zonen van Merab, Sauls oudste dochter, die eens voor het verslaan van Goliath aan David was beloofd (2 Sam. 21 : 8 staat bij vergissing Michal; de Statenvertalers hebben terecht deze fout verbeterd, nl. door in te voegen de woorden „zuster van").

Allerafgrijselijkst is hun lot. Zij mogen niet eens worden begraven, maar blijven hangen op het hout (als later de gekruisigden) tot een prooi voor gier en kraai en raven. Immers, zij zijn met vloek beladenen. Dezelfde vloek, die zich nu drie jaren achtereen openbaarde in den vorm van hongersnood.

Rispa, de Israelietische Niobe, is hier de heldhaftige moederfiguur, wie niets te veel is voor haar kinderen, zelfs niet voor de

lijken harer kinderen. Diep respect doordringt ons voor deze volhardende vrouw. Het was bij het begin van den gerstoogst, dus omstreeks Paschen, heel in den voorzomer, toen de gruwelijke executie plaats vond. En totdat de regentijd invalt (vs. 10), dus tot het najaar toe!, kampeert zij op de rots bij die galgenrij en houdt de brutale roofdieren dag en nacht van de lijken af. Men leze eens een Oostersche beschrijving over dat rooftuig en de beestachtige brutaliteit waarmee het op zoo'n prooi valt, om te begrijpen, wat dàt zeggen wil! Tot den regentijd toe..... dit behoort bij het officieele wreede ceremonieel. Want nu de regen valt en de „ban" van droogte en hongersnood *„dus"* gebroken is, nu kunnen de lijken gerust af worden genomen.

En dat staat — nu, na den regen — David dan ook direct toe. Voor de doode Saulskinderen, die hem niet meer kunnen schaden, is hij mild genoeg, om aan hun overschot een eerlijke begrafenis verder te gunnen. Tot nu toe is alles wat hij ten gunste van Saul heeft gedaan, dat hij geen directe nakomelingen van *Jonathan* heeft overgegeven aan de Gibeonieten, maar alleen de zijlinies; zijn eed aan Saul voor het heele geslacht heeft hij voor dit geval blijkbaar niet van toepassing geacht en geredeneerd: het gebeurt niet door mij.

David gaat nu nog een stap verder. Het zal hoog noodig geweest zijn den aanhang van Saul — die er nog altijd wàs en die natuurlijk uiterst verbitterd was — wat te kalmeeren. Daartoe organiseert David nu een groot huldebetoon aan de nagedachtenis van Saul.

De beenderen van Saul en zijn zonen lagen nog altijd begraven (hoofdeloos) te Jabes in Gilead. Dat overschot nu laat David thans plechtig overbrengen naar en bijzetten in het familiegraf te Zela in Benjamin. Het was een goed bedoeld bewijs van piëteit, dat David ook uit een oogpunt van politiek enkel maar goed kon doen in de oogen des volks. En toch — dat daar in datzelfde graf de overschotten gaan van Sauls nageslacht, dat een zoo gruwelijken en ontijdigen dood stierf..... daar is voor ons, van verre staanders, een schrille disharmonie in. [Zela, vorig boek, blz. 39, laatste regel].

Hoe moet nu deze daad van David beoordeeld worden? Daar zijn uitleggers, die — m.i. ten onrechte — heel dit gedoe houden voor
 een politiek spel, waarbij dan David achter de schermen aan de

touwtjes trekt op de manier als later Jehu, die met geveinsde verbazing voor het volk verklaarde, dat niet hij dit bloed vergoten had (2 Kon. 10 : 9). In den regel haast men zich dan er bij te voegen, dat hier politieke noodzaak David dwong; vooral haalt men dan gaarne aan den opstand van Absalom, toen zelfs een onmogelijke lamme prins uit Davids geslacht nog een gevaar geacht werd en verdenking opwekte als derde met de kluif te gaan loopen. En men wijst er dan meteen op, dat David niet verder ging dan uit politieke noodzaak volstrekt en beslist moest. Bij al dit geredeneer van „het doel heiligt de middelen" kunnen wij ons niet vinden; zoo ergens, dan geldt hier: qui s' excuse s' accuse.

Maar zóó schildert men David toch ook o.i. te zwart, al erkennen we voluit, dat er van dit geval tot het Voorzienigheidje-spelen door middel van het zwaard der Ammonieten in den lagen moord op Uria, maar één stap is. Neen, indien hier werkelijk sprake kòn zijn van een intrigue, waarbij een valsch spel gespeeld was, dan zou men — indien men naar een valsch-speler zocht, nog eerder de priesters moeten verdenken. Hierop wijst ook prof. Noordtzij: „Maar zijn houding dan tegenover de zonen van Rispa? Hier leggen de priesters (verwanten van Eli, vgl. 1 Sam. 22 : 18) verband tusschen den hongersnood en de bloedschuld van Sauls huis. Daarmee hebben de Gibeonieten het uitsluitend recht verworven, om te zeggen, langs welken weg hun recht zal worden gedaan." (G. W. e.d. E.g. 2e dr. blz. 381). Inderdaad: „En de HEERE zeide" (in vs. 1) beteekent, dat dit het antwoord was, dat de priesters gaven in Zijn naam. Hoe ver staan de opvattingen van dien tijd van den onze af, ook al zingen wij nog heden ten dage „psalmen van David"! Prof. A. M. Brouwer zegt er van: „Maar zou iemand ooit op grond van 2 Sam. 21 willen pleiten voor een dergelijk zoenoffer in dagen van onheil? Integendeel, ieder christen zal de Godsvoorstelling, die den Godsman David hier tot zulk een in ons oog wreede en doellooze handelwijze bracht, onvoorwaardelijk afkeuren" (blz. 90 in: Wereldeinde en Wereldgericht in het Licht van den Bijbel 1928).

„Het wreede verhaal sluit met de zachte woorden: „Na dezen erbarmde God zich weer over het land". Dat wil in dit verband zeggen, dat de droge tijd voorbij was..... Het zou nog lang duren,

eer men onder Israel wist, dat de levende God geen dergelijke vreeselijkheden verlangt, om zich over menschen te ontfermen. Ook onder dit volk is niet dan *na* en *in* diepe duisternis het licht doorgebroken [Jesaja 9 : 1]." [De Groot, 2e boek Samuel.]

Ik voor mij zie de positie van David in deze dingen ongeveer zoo als die van Saul, toen Jonathan den ban had overtreden. Naar streng recht van die dagen had Saul hem toen ter dood moeten laten brengen. Saul zou dat ook gedaan hebben (1 Sam. 14 : 44): Jonathan, gij moet den dood sterven! (met zwaren eed). Het zou toen ook gebeurd zijn, wanneer het *volk* er niet tegen in opstand ware gekomen. Dat redt Jonathan dan. Er is blijkbaar toen wèl iets op gevonden. En zoo zou, wanneer David — met het oog op zijn eed — het gewild had, hier ook wel wat op te vinden zijn geweest; net zoomin als Saul een eed van Jozua mocht schenden — net zoo min mocht David zijn eed aan Saul schenden (zie motto). We staan hier voor een conflict van tegenstelling van eeden.

Maar David heeft — en hier heeft zeker de hooge politiek meegesproken — het maar veiliger geacht zich er buiten te houden en de zaak op zijn beloop te laten. Ik ben er van overtuigd, dat dit de gunstigste voorstelling nog voor hem is en — naar het oordeel van den tijd gemeten, staat deze groote koning hier dan ook m.i. in verband met zijn vroegeren eed op de grens van het schuldig en niet schuldig. En David moet daarvan ook zelf iets in zijn ziel toch hebben gevoeld, want wanneer Simeï hem naroept in zijn ongeluk: „omdat gij een man des bloeds zijt!" (en daarbij dacht deze man stellig niet aan Uria in de eerste plaats en dat heeft David beter geweten nog dan wij!), zie, dan buigt David het hoofd en zegt: Láát hem vloeken! want de HEERE heeft het hem gezegd! (2 Sam. 16 : 11).

b. De Jonathan-linie.

Toen het nageslacht van Saul voor den beul moest verschijnen heeft David met opzet Jonathans nageslacht buiten navraag gehouden (2 Sam. 21 : 7 ziet hierop). En wanneer nu de vreeselijke dagen
 van Rispa's zelfopoffering achter den rug zijn, voelt David, dat een

tegenbeeld noodig is en dan — uit welwillendheid eerst dan — informeert hij. Er is nog dat ééne jongetje, dat als klein kind zoo leelijk kwam te vallen op de vlucht voor de Filistijnen na Gilboa: Meribbaäl. Dezen laat David uit zijn schuilplaats — het schijnt ergens bij Mahanaïm in de buurt te zijn geweest — halen en geeft hem een plaats aan het koninklijke hof. Een heele daad van den krijgsheld David, die „lammen en kreupelen haatte", m.a.w. hun gezicht niet verdragen kon (2 Sam. 5 : 8). En toch: ook daarin zat ongetwijfeld politiek. Hij leek zoo heel ongevaarlijk, absoluut-ongeschikt voor het koningsambt in die van oorlog daverende dagen, maar..... zoo direct onder toezicht was tòch secuurder, men kon nooit weten.

Meribbaäl was vijf jaren oud geweest tijdens Gilbóa (2 Sam. 4 : 4), een kleine acht jaar vergingen, eer David algemeen koning werd (5 : 5), daarop o.a. drie jaren hongersnood (21 : 1), dat is samen al 16; daarbij kunnen nog enkele jaren speling zijn, zoodat Meribbaäl wel een twintigtal jaren kan hebben bereikt, toen hij bij David aan het hof kwam. Hij had toen zelf ook al een zoontje, Micha (9 : 12). En zoo houdt dan Davids grootmoedige daad aan Meribbaäl (want een edele daad blijft dit ontegenzeggelijk, vooral voor dien tijd) toch Jonathans en dus ook Sauls geslacht in stand. Een rijsje ditmaal uit Sauls afgehouwen tronk, dat weer opwast tot een geweldigen boom. Men leze eens (1 Kron. 8 : 35 enz.), welk een statig geslacht uit dezen Micha voortsproot, die door Davids gunst opnieuw in het bezit was gesteld van zijns vaders landgoederen, ongehoord royaal voor dien harden tijd!

En zij doen Jonathans nageslacht eere aan: „Kloeke helden, den boog spannende en zij hadden vele zonen en zoonszonen, honderd en vijftig" (2 Kron. 8 : 40). We zijn dan intusschen al vele geslachten verder; het kan (zoo ongeveer, ruw geschat naar het aantal generaties) geweest zijn in de dagen van Koning Hizkia en later.

Zoo is dan Sauls lamp toch niet uitgeluscht.

* * *

Wanneer Meribbaäl komt aan Davids hof, dan put hij zich uit in verlegen en overdreven beleefde woorden naar echt-Oosterschen smaak. „Wat is uw knecht, een doode hond als ik ben?" enz. (9 : 8).

Wat er in zijn ziel moet hebben omgegaan tegenover zijn weldoener bij dat alles, verraadt hij onhandig en ondiplomatiek, wanneer hij David bij een verdachtmaking wil geruststellen. Dan zegt hij in zijn benauwdheid: „Want toen het gansche huis mijns vaders slechts mannen des doods waren voor mijn heer den koning, toen naamt gij uw knecht onder uw tafelgenooten op!" (2 Sam. 19 : 28).

Ten slotte een vraag nog: wat moet er bij al deze bloedige gebeurtenissen wel omgegaan zijn in het hart van de trotsche Michal, Sauls dochter, die eens David zoo vurig beminde? Staat daarmee in verband soms — wij weten niet het juiste tijdsverband — haar geprikkelde stemming tegenover David, toen deze koning zoo vroom de Ark inhaalde?

§ 2. *Het rampjaar van de volkstelling.*

> „Als er pest wezen zal..... of eenige plaag of eenige krankheid wezen zal,..... hoor Gij dan in den hemel, — als een ieder zijn handen in dit huis uitbreiden zal." (Salomo, bij de inwijding van den Tempel op de plaats van Arauna's dorschvloer, 1 Kon. 8 : 37—39).

Twee gebeurtenissen uit Davids regeering zijn uit het oorspronkelijk verband van het Samuelboek uitgenomen en tòch later in een aanhangsel weer toegevoegd; waarom is niet met zekerheid te zeggen, [1]) doch het feit zelf is voor een opmerkzaam lezer duidelijk genoeg. Het zijn het verhaal van den hongersnood van 3 jaren en Rizpa's tragische figuur, en: de rampvolle tijd van Davids volkstelling.

Het eerste verhaal, we zagen het reeds, moet vallen in het begin van Davids regeeringstijd. Waarschijnlijk was de volkstelling niet lang daarna, want het eerste vers: „En de toorn des HEEREN voer voort te ontsteken tegen Israël" (24 : 1) ziet duidelijk op de jaren van hongersnood. Overigens is er geen enkel gegeven omtrent deze gebeurtenis voor het juiste tijdsverband. Daarom geven we ze hier.

* * *

[1]) Men denkt wel, omdat een later tijd er aanstoot aan heeft genomen; men lette er ook op, hoe het eerste vers van het verhaal van de volkstelling in Kronieken gewijzigd is, om dezen aanstoot weg te nemen!

Een volkstelling mag in onze oogen iets heel gewoons zijn, een van de vele administratieve maatregelen uit onzen verstatistiekten tijd, nog heden ten dage is het voor den volbloed-Oosterling, bv. voor den Arabier, die nog veel van den gedachtenkring uit Davids tijd heeft bewaard, een tergen der Voorzienigheid. God heeft den Bedoeïnen kinderen en verwanten geschonken en het is, vindt men, onbehoorlijk tegenover dezen Gever van alle goede gaven, dat een vreemdeling er naar vraagt hoeveel. [1]) Zoo voelt hij dat aan, heel anders dan wij. Daar komt nog bij, dat dergelijke maatregelen nog meestal samenhangen met het opleggen van nieuwe lasten van de zijde der regeering, wat de impopulariteit nog sterk verhoogt en alle godsdienstig argument er tegen door de groote massa gretig doet koesteren.

Zoo moeten wij het dan ook begrijpen, wanneer de ruwe Joab, die toch wezenlijk als bloedig moordenaar heelemaal niet een consciëntieus man kan worden genoemd, zich zoo heftig verzet tegen Davids voornemen om het volk te doen tellen. Zulke tellingen waren in Egypte al heel gewoon van de dagen der Farao's af, die Israel in harden heerendienst onderdrukten. Maar Joab (en niet alleen hij, het was de algemeene stemming onder de oversten van David, 2 Sam. 24 : 4) gevoelt instinctief hierin iets onbehoorlijks (naar de opvatting van den tijd) en ook staatkundige redenen van welken aard dan ook zullen de legeroversten tegen dezen maatregel gekant hebben doen zijn, bv. dat Joab liever niet algemeen bekend wou doen zijn, welk een overmacht de overige stammen bezaten tegenover Juda; 1 Kon. 21 : 6 staat uitdrukkelijk, dat Joab, noodgedrongen gehoorzamend aan den „gruwel", toch beslist bleef weigeren Benjamin te tellen: hier kan alléén gewogen hebben het motief, dat Benjamin niet mocht weten, *hoe* sterk het wel was, het zoo bij uitstek aan Juda vijandige Benjamin. [2])

Hoever Davids rijk zich wel uitstrekte, is niet op te maken uit het rapport; vooral over de Noordgrens zijn de opvattingen zeer uiteen-

---

[1]) Kittel, II, blz. 165.

[2]) Mede een bewijs, dat dit verhaal vroeg gedateerd moet worden, in een tijd, toen men in Juda den stam van Saul nog als totaal onbetrouwbaar, ja als vijand beschouwde.

loopend, bv. welk Kades hier wordt bedoeld en het verbluffende feit, dat hier zelfs Tyrus en Sidon worden genoemd bij de getelde streek, terwijl toch zeker geen Feniciërs onder Davids scharen hebben gevochten en zelfs nog onder Salomo, die in het rijk toch zijn macht naar West en Noord steviger bevestigde dan David, Fenicië allesbehalve den indruk maakt van een vazalstaat van Salomo, daar deze er zelfs steden aan in pand moet geven. We staan hier dus voor een raadselachtig iets, wat de Noordgrens betreft.

En evenzeer, wat de getallen betreft (men merke daarbij op, dat in het equivalente stuk in 1 Kron. 21 alle getallen nog weer anders zijn, zoowel de 7 resp. 3 jaren, de getallen strijders, de prijs voor Arauna's dorschvloer). Voor de wijze van aanduiden van Hebreeuwsche getallen heeft men eigenlijk eerst zekerheid voor getallen uit veel later tijd; twee fijne stipjes boven de negende letter van het alfabet beduidden toen bv. 9000; zonder die stipjes stond er 9, — en neem dan oude handschriften, die niet overal meer even duidelijk zullen zijn geweest! Hoe dit zij, de 800.000 ons in 2 Sam. voor Israels krijgslieden opgegeven en de 500.000 voor Juda (Kron. anders, maar in totaal nog meer!) brengen ons in niet geringe verlegenheid.

Ten eerste, wanneer wij bedenken, dat de zes voornaamste stammen van Israel in Debora's tijd — nog niet zoo lang achter den rug — het bij trouwe opkomst tot 40.000 man konden brengen (R. 5 : 8), dat een aanzienlijk deel, wel het grootste, uit den stam van Dan omstreeks dien tijd er 600 telde (R. 18 : 16).

Ten tweede, omdat tegenover het dun bevolkte woeste bergland van Juda de verhouding der tien andere stammen samen als 5 : 8 al heel eigenaardig lijkt; in Debora's tijd telde het nog niet eens mee!

Ten derde, en dit is het voornaamste, omdat men dan komt tot een bevolking van zeker een 6 millioen menschen, die volgens deskundigen, die het land goed kennen, Palestina destijds niet heeft kunnen voeden, zelfs aannemende dat het toentertijd véél en veel vruchtbaarder en beter ontgonnen was dan nu, waarbij men ook vooral niet vergeten mag, dat Israel veelal juist de onvruchtbare

bergstreken bezet hield; de weelderige vlakte der Filistijnen had voor hen nog altijd „Verboden Toegang"; de Filistijnsche stad Gath was onderhoorig ja, maar dit was juist weer een bergstad!

Ook hier dus een raadsel.

Had David werkelijk verkeerd gehandeld? Dit behoeft ons zeker géén raadsel te blijven. Zijn eigen geweten zei hem van wel (2 Sam. 24 : 10) en zoo iemand is naar des Apostels woord eigenlijk al veroordeeld (Rom. 14 : 23). Joabs ideeën en die van zijn tijdgenooten buiten beschouwing latend, kunnen we dan ook kortaf dit zeggen, dat we hier moeten zien naar het doel. Davids bedoelen was: Hoe groote legers zou ik wel aan kunnen? Bij nog straffer militaire organisatie? Hoeveel land kan ik dan nog wel veroveren?

Op dien weg voortgaande, zou Israel geheel herschapen zijn geworden in een militaristische en chauvinistische natie. Dat Israel een andere roeping had dan zijn zegeteekenen in het bloed der omwoners te kleuren, dat het het „uitverkoren volk" was om de banier van het monotheïsme hoog te houden, dat zijn roeping een geestelijke was en niet een militaire, daarvoor was David geheel blind bij dat streven, waarvan deze volkstelling slechts één van de symptomen was. Zoo de zaak opvattende gaan we in dezelfde lijn, die David tegen Salomo later ootmoedig deed erkennen (1 Kron. 22 : 8), dat hij met zijn bloedbevlekte oorlogshanden geen tempel voor zijn God had mogen bouwen. Naar dezen hoogeren maatstaf stond David zeker schuldig ook naar het begrip van onzen tijd, afgezien van alle dwaas vooroordeel van den eigen tijd, dat een ruweling als Joab uitsluitend mag hebben bezield.

Hebben wij echter wel het recht bij David dezen veel hoogeren maatstaf aan te leggen?

„Doch het Woord des HEEREN geschiedde tot mij, zeggende: Gij hebt bloed in menigte vergoten, want gij hebt groote krijgen gevoerd, gij zult Mijn Naam geen huis bouwen!"

Geeft deze uiting van David zelf niet het antwoord op de vraag? Of hij het ook zelf in zijn betere oogenblikken gevoeld heeft!

Niet de telling op zich zelf als administratieve maatregel is af te keuren à la Joab; lezen wij zelfs van Mozes niet hetzelfde? (Numeri). Maar zondig was het bloedig chauvinisme, waarvan

Davids wensch naar een straffer militarisme als een wapen tot nieuwe veroveringen, één symptoom slechts was.

* * *

Op den voorafgaanden hongersnood (tijdens de Rizpa-scène) volgt nu een korte, maar menschen in menigte verterende pest. Door David zelf over het land geroepen, toen hij de minste van drie kwaden meende te kiezen uit de strafdreiging van den ziener Gad: drie jaren honger, drie maanden door den vijand verdrukt, drie dagen pestilentie („drie jaren honger" hier naar 1 Kron. 21; in 2 Sam. 24 staat „zeven" jaren; waarschijnlijk is drie de juiste lezing, omdat dan overal drie staat met andere tijden er achter).

* * *

En nu volgt de ontknooping: waarom ons dit verhaal eigenlijk in de H. Schrift is medegedeeld? Dichterlijk wordt ons geschilderd, hoe David van uit zijn hoofdstad Jeruzalem den pestengel ziet zweven door de lucht, gereed om den doodelijken zwaai met zijn zwarte zwaard ook over Jeruzalem te doen, maar hoe God hem beveelt af te laten van deze stad, waar de Ark staat en eenmaal de Tempel zal staan. [1])

Dezelfde profeet Gad, die de straf heeft aangekondigd, vertelt David, hoe hij God het beste danken kan door een altaar te bouwen en dankoffers te brengen op de plek, waar hij zich bevond, toen hij dat gezicht van dien afwijkenden engel zag en toen de pestziekte tot staan kwam. Het is de dorschvloer van Arauna, een Jebusiet, behoorende tot de oorspronkelijke bevolking van Jeruzalem, die hier

---

[1]) Men lette op Davids diep schuldbesef bij deze gelegenheid „zie ik heb gezondigd, ik, maar wat hebben deze schapen gedaan?" (2 Sam. 24 : 17). Was David dan rechtvaardiger dan God, die door deze pestziekte het volk strafte in plaats van hem? Het is heel mooi gezegd en gevoeld van David, maar die „schapen" waren precies zoo chauvinistisch en begeerig naar gebiedsuitbreiding als hun koning!

Dit verhaal moet bezien worden in het licht van de uitspraak, dat een volk de regeering heeft, die het verdient te hebben, — en *niet* als een illustratie van de oude wijsheid van Horatius, dat de volkeren moeten boeten voor de fouten der vorsten: Delirante rege, plectuntur Achivi.

al den tijd sinds de verovering der stad in vree zijn beroep is blijven uitoefenen, onberoofd van zijn eigendom; voor dien tijd zeker een sterk staaltje van milde behandeling bij de inneming van een stad. Zijn naam is waarschijnlijk Hettietisch.

David gaat met prinsen en hof nu Arauna opzoeken om diens openlucht-dorschvloer te koopen, de plek op een berg binnen Jeruzalems omwalling, waar toen het altaar en later de Tempel van Salomo kwam te staan. Het moet de rotsvlakte zijn geweest, die nu nog als heilige grond geldt in de Mohammedaansche moskee, die tegenwoordig op den ouden Tempelberg staat.

* * *

Aanteekening.

Bij 1 Kron. 21 : 20 en 2 Sam. 24 : 23.

In Kron. staat in de St.vert.: Toen Ornan zich wendde, zoo zag hij den *engel en zijn vier zonen, die bij hem waren,* (verstaken zich) en Ornan dorschte tarwe.

In het Hebreeuwsch, zonder klinkers, werd oorspronkelijk koning (melek) en (malek) met dezelfde letters geschreven: k l m. De engel nu in dit vers is ontstaan door verkeerde invoeging van klinkers en moet zijn *koning,* evenals in vers 20 van 2 Sam. 24, dat precies hetzelfde moment weergeeft. Het vers wordt dan (2 Kr. 21 : 20): Toen Ornan zich wendde, zoo zag hij den *koning* en zijn vier zonen, die bij hem waren, (op hem aankomen) en Ornan dorschte tarwe.

Een andere moeilijkheid biedt 2 Sam. 24 : 23: „Dit alles gaf Arauna de koning aan den koning." Men heeft daar wel van willen maken, dat deze Arauna de verslagen koning van Jebus was; puur fantasie; veeleer zijn in dezen tekst eenige woorden weggevallen, zoodat er bv. zou moeten staan in plaats van *Ornan de koning:* Ornan *(de dienaar van)* den koning.

§ 3. *De ambtenaren van David.*

a. *Voor Rijkszaken en Hofzaken.*

„Kanselier" is Josafat ben Achilud (2 Sam. 8 slot). Hij is de „des maskir", d.w.z. „die helpt herinneren". Hij is de directeur der kanselarij, die de koninklijke kroniek had bij te houden en over alle gewichtige aangelegenheden aan den koning persoonlijk rapport had uit te brengen. Een zeer hoog ambt, dat hij ook nog onder Salomo heeft bekleed. Een soort grootvizier.

„Schrijver" was een man, die zich overal aandient met een anderen naam: Seraja (2 Sam. 8 slot), Seja (20 dito), Sausa (1 Kron. 19) en Sisa (1 Kon. 4 : 3). Onder Salomo werd hij door zijn *beide* zonen opgevolgd, een bewijs van uitbreiding van dit departement! Op den duur werd dit nòg hooger ambt dan het eerste; dit staat onder David nog voorop, maar is onder Salomo al nr. 2 geworden. Later wordt deze „schrijver" (sofer) de voornaamste staatsman naast den koning: een Sebna onder Hizkia, een Safan onder Josia; Jonathan onder Zedekia had in de keldergewelven van zijn huis de gevangenis, waarmee toen Jeremia kennis maakte. De „schrijver" had zoowel de correspondentie van „buitenlandsche zaken" met vreemde vorsten als die van „binnenlandsche zaken" met inlandsche beambten.

„Hoofddirecteur der heerendiensten" (St.vert. „over de schatting") was Adoram of Adoniram, die in het laatst van Davids regeering, onder Salomo en in het begin van Rehabeam dit ambt vervuld heeft. Hij had 550 hoofdopzichters onder zich in Salomo's tijd (1 Kon. 9 : 23). Een buitengewoon impopulair en zeer gehaat man! Ten slotte heeft men hem gesteenigd (1 Kon. 12 : 16.)

„Raad des Konings" was Ahia, meer bekend onder den hem later gegeven scheldnaam Achitofel. 1 Kron. 11 : 36 heet hij Ahia de Peloniet (dit moet zijn: Giloniet) [1]). Ahia = vriend (lett. broeder) des HEEREN. Zijn raad gold evenveel waard te zijn als een priesterorakel des HEEREN (2 Sam. 16 : 23). Het is voor David een harde klap, wanneer hij hoort, dat Ahia tot Absalom is overgeloopen en hij bidt dan: O HEERE, maak zijn raad tot zotheid! (15 : 31). Daarom schold men Ahia den Giloniet toen deze zich in wanhoop verhangen had, omdat hij zag, dat het met Absaloms opstand misliep, in plaats van een „Vriend des HEEREN" een „Vriend der zotheid" = Ahitofel of Achitofel en onder dezen naam is hij ons bekend gebleven.

Hij was de grootvader van Bathseba, de vrouw, die in Davids leven zoo'n groote rol heeft gespeeld; dus ook de overgrootvader

---

[1]) De Giloniet, zie 2 Sam. 15 : 12. Ligging van Gilo onbekend; in het Z.W. van Juda te zoeken.

van den wijzen Salomo. Men grondt dit met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid op het volgende: hij was de vader van Eliam; de vader van Bathseba heette ook Eliam (2 Sam. 11 : 3). (Zie 2 Sam. 23 : 24 en 1 Kron. 3 : 5; Amiel en Eliam hebben dezelfde lettergrepen in omgekeerde volgorde). Hier staat deze Eliam vermeld als een „held" van David. Dat telkens denzelfden Eliam bedoeld moet zijn, daarvoor spreekt:

1e. Davids informatie. „Wat is dat voor een vrouw?" Een dochter van Eliam. Dan weet David het wel: dezen Eliam kent hij als een van zijn „helden".

2e. Uria is dan met de dochter van een wapenbroeder getrouwd; zoo is hij dus met deze vrouw in aanraking gekomen; de vrouw leefde toen nog niet in het Oosten in opsluiting (vergelijk Davids kennismaking met Michal en met Abigaïl!).

3e. Zoo verstaan we ook Ahia's venijnigen raad aan Absalom omtrent de „bijvrouwen zijns vaders." Het is hem er om te doen als bij de bloedwraak: „Oog om oog, tand om tand". David heeft de eer van zijn kleindochter geschonden, daarvoor neemt hij wraak „voor de oogen der zon" naar het woord van den profeet Nathan tot David zelf gesproken (2 Sam. 16 : 21; 12 : 11).

Raad des konings met den bijzonderen zeer onderscheidenden titel „vriend des Konings" (het hield waarschijnlijk in, dat men ook ongevraagd raad mocht geven) was Husaï de Archiet, uit de buurt van Bethel, van den Zuidrand van Efraïm vandaan. Een zeer listig man met een buitengewoon talent van tooneelspeler, een zeer handig diplomaat dus en..... gelukkig voor David op een beslissend moment!..... buitengemeen trouw aan dezen koning.

„Raad" was ook nog een bloedverwant van David, Jonathan. Waarschijnlijk was hij „hofmeester" zooals het wel elders in het O. T. heet, d.w.z. paleisoverste, in gala zinnebeeldig sleuteldrager. Wij hebben hem reeds vroeger ontmoet in de Filistijnenoorlogen, toen hij een reus uit Gath doodsloeg (2 Sam. 21 : 21). In de lijst van Kronieken 27 staat hij in de Statenvertaling abusievelijk aangegeven als „oom" van David; er staat „bloedverwant"; het was juist andersom; David was *zijn* oom; *zijn* vader was Davids broer Samma. Hij staat ons vermeld als „man van inzicht en geleerd"

(St. vert. „ook schrijver" voor het laatste).

Zijn broeder Jonadab zullen we nog ontmoeten als een doortrapt hoveling; een zedelijk laagstaand maar zeer listig oogendienaar.

Het contact met de 12 stammen behield David door de 12 hoofden van deze stammen. Wat is een naam? We zullen de namen dus laten rusten en alleen 3 bekende er bij opmerken. De hoofdman van Efraïm heet juist als de groote Efraïmiet, ook stamhoofd, Jozua, maar met diens oorspronkelijken naam: Hosea.

Over Benjamin staat een achterneef van Saul: Jaäsiël, de zoon van Abner.

Over Juda Davids oudste broer Eliab (= Elihu).

b. Domein-ambtenaren en mannen in dienst voor Davids particulier bezit. (1 Kron. 27 : 25).

Dit lijstje gaan we niet voorbij, omdat het teekenend is voor de inkomsten van den koning in dien tijd. Het gaat alles op grootere schaal dan in Sauls dagen, maar feitelijk is David een grootgrondbezitter en bestaan zijn voornaamste inkomsten uit de opbrengst van land en vee. Daar zijn: Asmaveth (Asmoth?) over 's konings voorraden, over de voorraden, opgestapeld in stad en vesting.

Esri, over de akkerknechten der domeinen.

Simeï over de wijngaarden, maar Sabdi over de wijnvoorraden.

Baäl-Hanan over de olijfgaarden en de sykomoren in de Sjefala (dus naar den Filistijnschen kant toe), maar Joas over de voorraden aan olie.

Sitraï uit Saron over de weidende kudden in die vruchtbare heuvelstreek en vlakte.

Safat over de andere kudden „in de dalen". Obil over de kameelen; dat we hier een Ismaeliet vinden aangesteld als der zake kundig, verwondert ons niet! Een stamverwant van hem, als Hagariet aangeduid, Jasis, is over de schapen en een zekere Jehdeja over de ezelinnen gesteld.

c. Particuliere ambten aan Davids hof.

 Behalve een zekeren Jehiël als opvoeder der prinsen (St.vert.:

„aan de zonen des konings toegevoegd") ontmoeten we een particulier huispriester van David: Ira de Jaïriet, d.w.z. afstammend van Jaïr, een zoon van Manasse, dus uit dezen stam en niet uit Levi, nog veel minder uit Aäron.

De Statenvertalers hebben een krachtige poging gedaan om hem weg te smokkelen onder een helm en achter een schild en vertalen zijn ambt als „opperofficier". Er staat echter het gewone woord kohen, dat overal elders is vertaald als „priester" [1]). Wel zijn er twee Ira's onder Davids helden, maar dat zijn andere menschen, niet uit Manasse: Die van 2 Sam. 23 : 26 is niet alleen „held" maar ook bevelhebber van een der 12 legerafdeelingen en komt uit Tekoa in Juda en de ander (2 verzen verder) is een „held" uit Kirjath-Jearim.

Ook van Davids zonen heet het, dat ze Kohen = priester zijn, (hier vertalen de St. vert. „prinsen", wat absoluut onnoodig zou zijn mee te deelen). Zeer juist merkt prof. Van Gelderen op (Koningen 1, blz. 88 in Korte Verkl.), dat de opvatting, dat Kohen hier geen priester zou zijn, strijdt tegen 2 Sam. 20 : 25 b en 26, welke luiden: En Zadok en Abjathar waren Kohanim (priesters) en ook Ira de Jaïriet was een Kohen van David. Hij gaat dan verder — en dit is zeer aannemelijk inderdaad — dat Ira een speciale huispriester zal zijn geweest van David, aangesteld na de droeve ondervinding met zijn zonen (men denke aan Amnon!), waardoor deze het priesterschap zich geheel onwaardig hadden betoond.

„Al was Ira geen priester in Levietisch-wettelijken zin, hij was toch een soort priester", zegt prof. Van Gelderen en verder: „We hebben gezien, dat in den tijd tusschen Eli en Salomo sommige onwettige dingen tot op zekere hoogte door de Godsmannen erkend worden..... Maar met Salomo's tempelbouw wordt dat anders... Het onwettig priesterschap verbleekt" (t.a.p. blz. 88). Deze opvatting lijkt ons de juiste en eerlijker dan wegmoffelen wat niet in ons stelsel past.

---

[1]) Hetzelfde als de bekende Joodsche eigennaam Cohen.

§ 4. *Tragiek in Davids familieleven. Absaloms opstand.*

a. *Het kind der zonde.*

Ik zal wel tot hem gaan, maar hij zal tot mij niet wederkomen. 2 Sam. 12 : 23.

De loome hitte van een stralenden Oosterschen zomermiddag ligt op de gloeiendwarme steenen van Jeruzalem en hangt tusschen de benauwd-smalle vestingsstraatjes. Op dat uur is een Oostersche stad als uitgestorven; men slaapt of sluimert of ligt in dolce ne far niente op een koele plaats thuis. Het is het uur van stille verlatenheid, van spoken en visioenen, bijna te vergelijken in dat opzicht met ons middernacht.

Op dat warme stille uur zit de vrouw van een legeroverste, die ver van huis hitte en doodsgevaar voor David trotseert, op de open binnenhof van haar woning te baden, onbekommerd er over, dat van de hoogere daken van den koningsburcht zij bespied zou kunnen worden. Een Oostersch huis is naar buiten doodsche muur en stevige geslotenheid; van binnen open vensters rondom een binnenplaats, waarop zich het intieme huiselijk leven afspeelt, onzichtbaar voor de buitenwereld.

Tenzij van een hooggelegen dakplat.....

Maar op dit uur waren de daken, in de heete zon, verlaten. Neen, toch niet. „In den tijd, als de Koningen plegen uit te trekken ten oorlog" (d.w.z. als de zomertijd begint) zoo vangt deze historie aan met scherp sarcasme. Want David deed deze koningsplicht niet: hij bleef thuis. David is opgestaan van de middagrust op de legerstede. [„Zoo geschiedde het tegen den avondtijd, dat David van zijn leger opstond"; nl. van de middagrust; het morgenoffer was ongeveer 9 uur, het avondoffer om ongeveer 3 uur; het kan dus nog „tegen den avond" warm genoeg geweest zijn.]

En David staat uit te kijken op het dak van zijn hooggelegen paleis — misschien ving het zóó hoog reeds eenige verfrisschende koelte op van een ademtochtje wind. Prachtig is hier het uitzicht op de sterke stad, hier van dit paleis, prachtig nieuw gebouwd met

Fenicische cederbalken. Want Davids troon staat nu wèlgefundeerd en hij, die eertijds als veege zwerver klagen moest: „Er is maar één stap tusschen mij en den dood", die heeft thans al wat zijn hart begeert.

Al wat zijn hart begeert..... En David ziet rond. En David ziet ineens daar op die binnenhof die vrouw..... en David *begeert* die vrouw, juist deze. Want: „deze vrouw was zéér schoon om te zien" en..... *liet* dat eenigszins onvoorzichtig zien.

* * *

Weinig weten we van haar. Eigenlijk alleen dit: dat ze „zeer schoon van aanzien was". Maar er moet toch meer bijzonder aan haar zijn geweest. Want niet alleen dat deze vrouw in haar jonge jaren *voor het moment* David boeit, maar ze is hem *blijven* boeien en ten deele zelfs beheerschen tot in zijn grijzen ouderdom toe. Of de moeder van Salomo ook nog buitengewone geestesgaven heeft gehad?

David was waarschijnlijk blond en van zeer gemengd ras (Rachab; Ruth). Nu heeft men wel gemeend, dat Bathseba, vrouw van een Hettiet, onder wie de upperten ook blond en van „Noordsch" ras geweest kan zijn, hem daardoor trof. Dat is volslagen onzeker. Bathseba, uit een familie uit Zuidwest Juda afkomstig, kàn een goudharig-blonde schoonheid zijn geweest, maar evengoed een echt-Judeesche met gitzwarte „ravenlokken". [Zie Aant. aan het slot].

* * *

David begeert haar. Dat beteekent voor hem als despoot, dat hij ze zich onmiddellijk laat halen, na informatie, wie het eigenlijk is. Men heeft hem dat omschreven als „de dochter van Eliam" (die tot Davids garde behoort) en „de vrouw van Uria den Hettiet" (een overste uit Davids kerntroepen, die van oudsher trouw lief en leed met hem gedeeld heeft.) Niet lang daarna laat deze vrouw den koning weten, dat hun samenzijn gevolgen heeft gehad.

Dat beteekent, dat naar streng recht èn David èn zij beiden des doods schuldig zijn. „Een man ook, die met iemands huisvrouw overspel zal gedaan hebben, zal zekerlijk gedood worden, de over-

speler en de overspeelster" (Lev. 20 : 10). (In het Oosten met zijn polygamie kon de man uiteraard alleen van overspel beschuldigd worden, wanneer het een getrouwde vrouw gold). Wat een schandaal door het heele land zal dat geven!

David is niet voor niets diplomaat en zoekt dat schandaal te voorkomen door practijken, die doen denken aan wat van de koekoek verhaald wordt, die eigen kind in een vreemd nest groot laat worden. In dit geval moet Uria echter niet alleen lijdend voorwerp zijn, maar ook meewerkend voorwerp en..... dit is het nu juist wat Davids felle ergernis gaande maakt, omdat het een streep door zijn mooie diplomatieke spel haalt: dat wil Uria niet.

Uria, het toonbeeld van den plichtsgetrouwen soldaat, die zonder aarzelen zijn leven in de schans gooit, die geen oogenblik onder de pijnlijkste verhoudingen de discipline vergeet voor persoonlijken wrok, die evenmin in verwarring is te brengen door een zwaren dronk als door het tumult van den slag, wordt ons hier in een paar trekken door den uiterst bekwamen verhaler ten voeten uit geteekend! David laat Uria komen om rapport uit te brengen en bij de paleiswacht tijdelijk dienst te doen. Hij vertrouwt er op, dat Uria wel zijn vrouw zal opzoeken; dan kan Davids kind doorgaan later voor *zijn* kind — zoo is Davids diplomatiek spel in elkaar gezet. Maar Uria heeft blijkbaar een vogel wat hooren fluiten en kijkt zijn tegenspeler in diens spel. Om zelf op zoo smadelijke wijze aan eigen huwelijksschande mee te werken, daarvoor is zijn ronde soldatenziel te eerlijk — dat laat hij goed zijn voor een of ander kruipend gedierte aan het koningshof misschien, hijzelf gruwt daarvan. Met een eed bij des konings leven (men hoort er bijna verborgen dreigement in op den achtergrond: dring mij niet te ver!) weigert hij: Hij exuseert zich met soldatenplicht. Tijdens een veldtocht eischte de Israelietische zede, dat men verre bleef van de eigen vrouw (vergelijk 1 Sam. 21 : 5). Dat deze Hettiet hier ondanks des konings „dispensatie" zoo streng aan hecht, is bepaald voorwendsel geweest, om met goed fatsoen niet de eigenlijke reden van zijn doen te noemen, want dan had er nog wat anders moeten volgen!

Uria handelt hier niet zonder een instinctief gevoel van tact: men bedenke, dat hij moest afgaan op wellicht niet meer dan een bedekten

wenk en zwaar vermoeden, maar geen bewijs nog zal hebben gehad. Met eerbewijs wordt hij overladen [1]). Maar hij slaapt in een of andere voorhal van het koningshuis bij de paleiswacht (2 Sam. 11 : 9), als is het er hem om te doen zelfs getuigen te hebben, dat hij niet te huis is geweest, ja hij betreedt zelfs zijn huis niet en ziet zijn vrouw niet. Den tweeden dag noodigt David hem persoonlijk aan tafel en doet met opzet hem te veel drinken (vs. 13), in de hoop, dat dit helpen zal. Vergeefs! Uria weet altijd nog wel zooveel, dat hij, ofschoon dan wat beneveld, weer — ondanks alle verhittende drank van David — bij de paleiswacht overnacht.

Zoo bederft hij heel het slimbedachte trucje van David. Zoo'n kerel! moet er dan om zoo'n dwarskop toch nog groot schandaal komen? Als hij dan niet goedschiks wil, dan heeft David nog wel andere middelen. Uria is aan het paleis niet langer noodig; hij moet maar zoo spoedig mogelijk naar Joab terug. Hij was immers maar een vreemdeling „Uria" [de naam is Mitannisch]: „Hij [d.i. God] zij genadig!" Zelf krijgt hij den brief mee, waarin Joab bevel krijgt om Uria bij het beleg van Rabba, de hoofdstad van Ammon, een karweitje te laten opknappen, waarbij deze niet levend terugkeert.

Anders toch moest David reden hebben, om bang te zijn voor dezen zwijgenden maar vastberaden handelenden held! Bovendien staat hij David immers toch blijvend in den weg, want de koning wil Uria's vrouw. En dan moet Uria weg. Voor een man als David, die door zooveel bloedig bedrijf had moeten waden — men denke aan het uitroeien der Amalekietendorpen bv., waarin vrouw noch kind gespaard bleef (1 Sam. 27 : 11), beteekende één menschenleven meer of minder niet veel, als hij beslist iets wou. Zoo raakt een menschenhart soms verhard.

En Joab? Voor Joab, den moordenaar van Abner uit bloedwraak en meer nog wellicht uit nijd, is zoo iets een kleinigheid. Als de koning het immers beveelt! En Uria? Uria lâât zich zenden, waar hij wel weet, dat de dood wacht, en sterft een soldatendood, nutte-

---

[1]) Statenvert. 11 : 8. „volgde hem een gerecht des koning achterna" beteekent natuurlijk een nagedragen schotel als eerbewijs en gul onthaal; niet een „gerechtsdienaar"(!) om op een kans tot sluipmoord te loeren of zoo iets (schrijver dezes heeft het heusch zoo eens hooren vertellen!)

loos geofferd op het oorlogsaltaar. Haast krijgt men uit het verhaal den indruk, alsof Joab er nog van heeft willen profiteeren om iets heel gewaagds te ondernemen, maar dat dit heel slecht voor hem is afgeloopen — niet alleen Uria immers valt, maar meer anderen mèt hem. Hij verwacht zelfs, Joab, dat de koning ontstemd zal zijn bij het hooren van dezen tegenslag, en zal zeggen: Maar welk ervaren legeroverste doet nu zoo iets dols? Dàn pas moet de bode zeggen: „Uria is er óók bij gesneuveld." Daarmee hoopt Joab dan den koning den mond te stoppen. En zoo geschiedt.

De grooten, vorsten en veldheeren, spelen hun spel en de afzonderlijke mensch wordt niet meer geteld dan een blok hout, dat op het vuur geworpen wordt en dan zijn dienst gedaan heeft. Is het tegenwoordig anders?

* * *

Bathseba gaat in de rouw over Uria. Och, die uitwendige rouw, waaraan sommige menschen en kringen zoo hechten en waarvoor een vaste tijd staat, op den dag af zelfs! Als het eenigen zin had. moest men aldoor rouwen; is het niet, alsof men het noodig vindt, zichzelf voortdurend door een uitwendig teeken ergens aan te herinneren..... alsof men het anders vergeten zou. Hoevelen, die nooit uitwendig rouwen, maar — naar een bekend woord — zelfs „nooit er over spreken, alleen maar altijd er aan denken"!

Bathseba rouwt, en... zoodra de vastgestelde rouwtijd verstreken is, trekt ze als koningsvrouwe Davids paleis binnen; zeven dagen slechts was de tijd voor zulk een formeelen rouw [1 Sam. 31 : 13].

Straks wordt daar in Davids harem een jonge koningszoon geboren. De muren van een Oosterschen vorstenharem zijn dik. Maar soms gebeuren er dingen in de wereld heel in het geheim, die weldra zoo bekend worden, alsof de steenen van de muren het hadden uitgeschreeuwd. Zoo ook hier.

* * *

De profeet Nathan komt tot David. Hij houdt den koning een parabel voor van een rijke, die zich bruutweg vergreep aan het eenigst bezit van den arme. Met opzet is het geval gesteld nog al afwijkend van dat van David, — met opzet! omdat deze anders te

snel de gespannen strik zien zou. Edele verontwaardiging stijgt in koning David op over zooveel verdorvenheid, hoe gloeit zijn aangezicht van rechtmatigen toorn en hoe eert hem die verontwaardiging (over een ander!) wanneer hij daar uitroept: Sterven moet die man! Viervoudig moet het hem vergolden worden! (Ex. 22 : 1).

Dan laat de profeet het masker vallen en slingert hem rechtstreeks het antwoord in het gezicht: „Gij zijt die man!" Hoe moet het door den koning zijn heen geslagen! „Gij hebt uw *eigen* vonnis geveld!"

En hij stond daar pas zoo mooi in edele verontwaardiging over andermans zonde! Vrage: zijn wij menschen van heden in dezen ook maar een greintje beter of minder blind voor de eigen balk ondanks het scherpe oog voor des naasten splinter?

* * *

Vier menschenlevens voor één! David heeft ze inderdaad moeten geven. De pas geboren koningszoon, Amnon, Absalom, Adonia. Al verhalende zullen we ze tellen; constateeren zelfs, dat het maar geen „toevallige" sterfgevallen waren, maar dat het alles als in een Gordiaanschen knoop met elkander verwikkeld is en één doorloopende bewijsvoering voor Schillers spreuk van de booze daad, die almaardoor nieuwe boosheid deed voortspruiten:

Das eben ist der Fluch der bösen Tat,
Dasz sie, fortzeugend, immer Böses musz gebären.

* * *

Dagen lang heeft David op de aarde gelegen en zich in het stof vernederd in diep berouw voor zijn God. Dagen lang heeft de vader gebeden voor het kind, nu reeds een week ziek en kwijnend, alsof het de ware levenskracht mist. Nathan de profeet heeft reeds aangezegd, dat het sterven zal. Maar David hoopt nog door diep berouw zijn God te verteederen en het leven van dit kind van Hem af te bidden.

Maar dat is even onmogelijk voor David als om door zijn innig gemeend berouw den in het Ammonietisch land verslagen Uria weer levend op zijn voeten te zetten. „Hij is door 's vijands zwaard gevallen, niet door het mijne," zoo heeft de koning zijn geweten in slaap

gesust. „*Gij* hebt hem met het zwaard der kinderen Ammons doodgeslagen!" Zoo heeft Nathan hem het geweten weer wakker geschreeuwd. O, hadden alle vorsten der aarde altijd zulke hofpredikers gehad! Aan menig hof zou het hun echter niet goed bekomen zijn. Dit eert David bij alles toch hoog, dat hij de stem van het geweten niet onder hofetiquette en gekwetste majesteit smoort in dit geval. Een dergelijk profeet — en dit teekent — was alleen aan Israels hof mogelijk, een profeet, die den van God gegeven koning in zijn bloedige zonde durft toevoegen: „Het zwaard zal van uw huis niet meer wijken, nu gij dit gedaan hebt!" Want Davids zonde is gróót.

Gróót bovenal om het slechte voorbeeld van zoo hooge plaats. verzwarende omstandigheid! Groot vooral, omdat Gods volk en Gods dienst nu gelasterd zullen worden: „zulke huichelaars zijn dat!"

En dat alles klinkt David nog na in zijn ooren, terwijl hij daar in het stof ligt en bidt voor zijn stervend kind. Niemand durft het hem zeggen onder al die laffe hovelingen, dat het al dóód is. Maar hij merkt hun bedenkelijk en verschrikt fluisteren onder elkaar en hij weet genoeg. De koning staat op uit het stof.

Het kind is dood.

Niets baat meer.

„Ik zal wel tot hèm gaan, maar hij zal tot mij niet weder komen!"

Roerende woorden..... Men moet zelf een jong kind hebben begraven om ze te beseffen.

* * *

Het eerste van de vier doodvonnissen over Davids geslacht is voltrokken. Het „kind der zonde" is dood.

Aanteekening.

Was David blond? 1 Sam. 17 : 42 is verschillend vertaald.

Pro: Prof. Kittel (in Kautzsch standaardwerk) vertaalt: roodblond [het „roodachtig" van de St.vert.].

Prof. Obbink eveneens: blond.

Contra: Prof. De Groot (T. en U.) „frisch van gelaatskleur." Leidsche vert.: blozend.

Septuaginta noch het een noch het ander, maar: vurig.

Het Hebr. woord „admoni" staat alleen elders nog maar Gen. 25 : 25, nl. van Ezau: *„ros,* geheel als een haren kleed, daarom noemde men zijn naam Ezau". Hierbij teekent prof. Holzinger aan „rood — het haar of de huid?" [m .i. hier *in verband met wat volgt,* nl. dat een harig waas de heele huid bedekte, die dus zelf niet opviel, beslist van het *haar* gezegd]. Ook in grooter verband bezien, nl. in de bedoeling van het verhaal, zal het hier bij Ezau van het haar gelden. Want de anecdote wordt juist meegedeeld als een kenmerkend iets voor het rasverschil tusschen Israel en Edom: het veelvuldig voorkomend rossig haar bij Edomieten (ook koning Herodes, de groote Edomiet, droeg een rooden baard, dien hij, grijs geworden, bijverfde om jonger te lijken).

Juist ook het feit dat bij David zelf het „roodachtig" als iets aparts wordt medegedeeld, wijst er op, dat het hier geldt een kenmerk, een signalement, dat hem onderscheidde van de groote rest van Israel. [vreemd bloed door Rachab, uit de stad der Amorieten] „Blozend" kan dan voorzeker niet in aanmerking komen.

Maar nu 1 Sam. 19 : 13. Daar legt Michal in Davids bed om zijn vervolgers te misleiden een geitenvel. De gewone kleur der Oostersche geiten is zwart. Maar Riehms Bibelwerk (waarin prof. Diestel David blond noemt) teekent bij het artikel „Ziege" aan: „Indien David roodblond zou zijn geweest en niet zwartlokkig, zoo zou men bij 1 Sam. 19 : 13 denken aan het vel van de licht- of bruinroode geit, wat evenwel niet de *gewone* kleur is van Capra Mambrica maar veelmeer van de uit Opper-Egypte afkomstige geit met bultige neusvorm."

En — de kinderen Israels waren indertijd met hun vee, ook hun geiten, uitgetrokken uit..... Egypte! En..... in Juda woonden juist voornamelijk Kalebieten en Kenieten van het Egyptische grensland afkomstig. Er zullen dus zeker in Zuid-Palestina bij Bethlehem wel roodachtige geiten tusschen de zwarte hebben rondgeloopen.

Een verwant woord, adoom, dit moet evenwel toegegeven, staat in Hoogl. 5 : 10 zeker niet van het haar maar eer nog van de wangen gezegd, want daar volgt er op, dat de bedoelde persoon zwartlokkig is: Mijn liefste is blank en rood — zijn lokken dadeltrossen, ravenzwart.

b. Amnons gruwel.

De begeerte van den ledigganger zal hem dooden.
Spr. 21 : 25.

Amnon was Davids oudste zoon. Zijn moeder was Ahinoam uit Juda, die in Davids bedruksten tijd Michal had vervangen en den grootsten nood met hem gedeeld had.

Zoo naar Oud-Israelietische zede Davids zonen huispriesters waren (Richt. 17 : 5; 2 Sam. 8 : 18; Exodus 24 : 5), zoo behoorde allereerst Amnon, de oudste en toekomstige troonopvolger in het goede voor te gaan.

Des te schandelijker smaad kleeft aan zijn naam. Amnon is vervallen tot het diepste, waartoe een koninklijk prins wel vervallen kon: geweldpleging aan en bloedschande met de zuster; zij het dan ook een halfzuster, wat — bij verschillende moeders — zelfs een huwelijk niet geheel uitsloot naar de opvattingen van dien tijd, hoezeer het ons ook tegen de borst moge stuiten (2 Sam. 13 : 13; men denke ook aan Abraham en zijn halfzuster Sara). Maar óók dát wil Amnon niet, het is enkel en alleen maar een luim, een nuk, een gril van een verwend koningskind. Een oomzegger van David, Jonadab, Amnons neef dus, een echt hoveling, is daarbij Amnons booze geest. „En Jonadab was een zeer listig man" (2 Sam 13 : 3); misschien met een modern woord: intriguant. Ook hier had naar streng recht Amnon den dood verdiend; niet zijn zuster Thamar, omdat ze zich had geweerd wat ze kon. Maar David liet de zaak op zijn beloop. Natuurlijk allereerst, omdat hij zichzelf maar al te schuldig gevoeld moet hebben. Hierin werkte buitendien zijn slechte voorbeeld na. Indien de man op den troon tot bevrediging van zijn driften elk middel ten dienste staat, dan zal in dezen in list en brutaliteit de troonopvolger meenen niet voor hem onder te moeten doen, ja, zoo mogelijk hem ook hierin nog te moeten overtreffen.

Een in-droeve geschiedenis.

Met een bloedig naspel, dat zeer verre, verre gevolgen heeft gehad.

Wij hebben hier nog maar de eerste episode in een lange reeks van tafereelen, waarvan de profeet Nathan de schaduwen vooruitgeworpen zag, toen hij zoo donker en dreigend David toeriep, dat van nu af het onheil van zijn huis niet meer wijken zou.

c. *Amnons dood.*

> Nu dan, het zwaard zal van uw huis niet afwijken in eeuwigheid. 2 Sam. 12 : 10.

„Als de koning David al deze dingen hoorde, zoo werd hij zeer toornig", zegt onze Statenbijbel („zoo ontstak hij zeer"). Maar de zin is nog niet af; in de Septuaginta-handschriften gaat die nog

verder: „doch hij deed zijn zoon Amnon geen leed, want hij had hem lief, omdat hij zijn eerstgeboorne was." Amnon ging dus straffeloos uit. Doch daar is een ander, die in dezen Davids taak tot straffen wel over zal nemen: het is Absalom, Davids derde [1]) zoon.

Een uur N. O. van Beth-El ligt de ruïnen-heuvel Asur, die de naam bewaard heeft van Baäl-Hazor, waar Absalom een landgoed had. (Met het Efraïm van 13 : 23 is niet de stam Efraïm bedoeld, maar de stad Efron van 2 Kronieken 13 : 19). Hier heeft Absalom een groot feest gearrangeerd ter eere van het schaapscheren, evenals Nabal indertijd deed. De op één na oudste zoon van David is dus schapenhouder, zooals eenmaal David zelf was, maar..... hij heeft daar zijn mannetjes voor; in zooverre is er vooruitgang! En Absalom is gul: hij vraagt den koning met al de prinsen. Daar was iets heel ongewoons in en uit de antwoorden van David spreekt kennelijk achterdocht. Eerst vraagt Absalom het heele hof — David wimpelt af. Tweedens: Amnon alleen, den kroonprins. Dat wil David in geen geval. „Waarom juist hij?" zegt zijn argwaan. (Amnon als kroonprins had een eigen huis in de Davidsburcht, blijkt uit het voorgaande; maar voor afwezigheid was toch des konings verlof noodig, zoo zien we hier). Derdens vraagt Absalom dan Amnon met de andere prinsen. Daar gaat David dan maar op in als minder gevaarlijk dan het tweede voorstel.

„En Absalom richtte een gastmaal aan als de maaltijd eens konings" (zoo zegt vs. 27 in de Septuaginta; in den Masoretischen tekst, die als grondslag diende voor de Statenvertaling, is deze zin uitgevallen).

Twee jaren zijn nu verloopen, sedert Absalom zijn door Amnon mishandelde en onteerde zuster Thamar bij zich in huis nam, Absaloms volle zuster. Twee volle jaren heeft hij Amnon links laten liggen, „hij sprak niet met hem, noch goed noch kwaad". Maar al

---

[1]) Van den tweeden zoon, van Abigaïl, de Karmelietische, hooren wij nimmer iets anders dan den naam en deze is nog waarschijnlijk onjuist overgebracht (2 Sam. 3 : 3) als Kileab (1 Kron. 3 : 1 Daniel). — De ware naam is onbekend. Naar aanleiding van den Griekschen tekst gist men nog weer anders. Algemeen wordt verondersteld, dat hij jong zou zijn gestorven.

die jaren heeft hij geloerd op wraak, die hem geen oogenblik uit de gedachte was (vs. 32). Jonadab, de sluweling, Amnons slechte raadgever, heeft dat aan zien komen, maar — als een echt hoveling en raadgever in het verkeerde — zich hier wijselijk buiten gehouden. (Zijn raad aan Amnon vroeger heeft trouwens enkel dáárop betrekking gehad, hoe deze Thamar te zien en te spreken kon krijgen; het totale verloop, dat Absalom tegen hem in het harnas moest jagen, zal wellicht niet zoo door hem bedoeld zijn!). Deze slimme Jonadab is zelf wijselijk bij David op den veiligen burcht gebleven.

Daar gaat het gerucht door Jeruzalem: Al des konings zonen zijn door Absalom vermoord! De koning gelooft het direct. Hij scheurt zijn kleederen en het gansche hof volgt hem verslagen na. Men heeft dus reeds den rouw over hen aangenomen, zoo zeker gelooft men het en acht men Absalom tot zoo iets in staat!

Dan grijpt Jonadab in. „Het zal wel overdreven zijn", zegt deze man met de practische menschenkennis, „natuurlijk alléén Amnon; daar heeft Absalom al twee jaar lang op geloerd."

Het vervolg stelt dezen hoveling, die zoo zijn oom David geruststelt voor het ergste, in het gelijk. De wachter ziet een stofwolk en veel volk aankomen. „Ziet ge wel?" gaat Jonadab verder, „dat zullen ze wel zijn."

Ze zijn het; op hun muildieren komen ze als vluchtelingen aangejaagd en vertellen, hoe Absalom door zijn gewapende dienaars Amnon bij den vollen beker heeft doen neerstooten. Amnon, die zich niet schaamde vroolijk feest te vieren en volop te smullen bij den broeder van de diep gekrenkte en vertrapte Thamar. Amnon, de kroonprins. Welk een gewetenloos en schandelijk koning kon het later geweest zijn! Een geweldenaar vol schaamtelooze bruutheid. Maar Amnon ligt onder de weelderig beladen tafel van den „maaltijd als eens konings maaltijd" met het zwaard van Absalom in de borst en zijn schuldig koningsbloed kleurt den grond rood.

Heel Jeruzalem spreekt over dit nieuw schandaal. Het is het tweede doodvonnis over een lid van Davids nageslacht, naar het profetenwoord: „Gij zijt die man!" Het tweede.....van de vier. (12 : 6).

* * *

Absalom had er zich nog op kunnen beroepen — al blijft broedermoord een leelijk zwart ding — dat hij in de plaats van zijn vader David hier het recht gehandhaafd had, dat door dezen was verwaarloosd. Indien er niet zoo'n kwaadaardig bijkomstig iets ware geweest als verzwarende omstandigheid: Ieder wist, dat Absalom had verlangd troonopvolger te worden in de plaats van den nietswaardigen Amnon, den oudste. Die was nu uit den weg geruimd. Zoo had hij voor zich zelf de baan vrijgemaakt. Is het niet treffend, dat niemand direct verband zocht met het — blijkbaar al weer vergeten — droef geval van Thamar, maar dat iedereen onmiddellijk dacht aan een poging van den eerzuchtige om voor zich den troon te reserveeren en dadelijk de mare vooruitliep: *Al* des konings zonen zijn dood! (zoodat David zelfs niemand meer had om in Absaloms plaats te zetten, zoo hij dezen om dit voorval voorbij wilde gaan!).

d. Absaloms ballingschap.

> Waarom ben ik van Gesur gekomen? Het ware mij goed, zoo ik nog dáár ware! 2 Sam. 14 : 32.

Absalom is evenwel slim genoeg, om te weten, dat hij voorloopig geen kans heeft — de herinnering moet eerst verbleeken; de tijd moet de smart in David uit laten zieken.

Zoo vlucht Absalom dan naar het land van zijn grootvader Talmai, [1]) den koning van Gesur. Het was een enclave in het gebied van Oost-Manasse over de Jordaan, grenzend aan Bazan en Zuidelijk van den Hermon. In Davids tijd huisden hier Arameeërs en deze kleine koning van Gesur, Talmai, heeft blijkbaar aansluiting bij David gezocht, voor beiden waardevol in hun strijd tegen den gemeenschappelijken vijand uit de richting van Damascus. Te meer, daar Gesur een doortochtsland was met belangrijke verbindingswegen; vandaar zelfs de naam: Gesur = Brug. Dit verbond was bezegeld, doordat David de dochter van Talmai huwde: Maächa

[1]) De naam komt voor in den N. T.-ischen naam Bartholomeüs = Bar (zoon) van Tolmai of Talmai.

(zoo heette ook een ander klein Arameesch koninkrijkje in dit gebied). Van deze Maächa was Absalom de zoon.

* * *

„Toen verlangde de ziel van koning David zeer naar Absalom..., want hij had er zich over getroost, dat Amnon dood was" (13 : 39). Dat bemerkt Joab. Hij meent hier in te moeten grijpen en vader en zoon beiden een dienst te kunnen doen. Daartoe zet hij de volgende intrigue op:

Op een dag, als de koning recht spreekt, komt een vrouwtje uit Thekoa in Juda zich beklagen. Het teekent de justitie van die tijden. Bij een twist heeft van haar twee zonen de een den ander gedood. Nu wil de familie („het gansche geslacht" vs. 7), die de bloedwraak te handhaven heeft, den anderen zoon ook dooden, naar recht. Doch zij meent, dat zij als moeder hier uit practisch oogpunt ook een woordje mee mag praten: dan is zij beide zoons kwijt en wordt haar smart verdubbeld.

Dit verhaal is als een tegenhanger van dat van Nathan. Weer merkt immers David niets. Hij wil er zich kort en goed afmaken, hij zal een onderzoek instellen en alles in orde maken. Maar de breedsprakige vrouw begint telkens van voren af aan de situatie uiteen te zetten en laat zich zoo niet afwijzen. Hoe echt teekenend en typeerend voor de gedachtenwereld, waarin de menschen van toen leefden, is niet dit: „De koning make zich niet ongerust daarover, dat de ongewroken bloedschuld dan op hèm zou vallen — neen, de koning en zijn familie gaan in elk geval vrij uit; moet er straf neerdalen voor het ongewroken bloed, dan op mijn hoofd en dat van mijns vaders huis!" (dit toch is de beteekenis van vs. 9 en de vrouw kon dit met bijzondere gerustheid zeggen, omdat het een volkomen gefingeerd, ja uit de lucht gegrepen geval gold!). Is iemand in de familie er op tegen [zoo gaat de koning verder op het eenmaal ingeslagen pad,] verwijs hem dan naar mij, ik zal hem wel tot rede zien te brengen! Nog is de vrouw niet gerust — men ziet, hoe groot de macht der familie in rechtszaken was, dat David dit zoo heel natuurlijk kon vinden van deze knappe tooneelspeelster! Zij houdt niet af, doch wil den koning dit bij eede hooren bevestigen,

dat haar zoon mag blijven leven, haar eenig overgebleven zoon! David doet dit inderdaad en na dezen eed (de rechter zweert hier! niet de getuige!) denkt de koning van haar af te zijn.

Maar nu begint het pas. De vrouw werpt het masker af en laat haar rol varen. Waarom dan, vraagt ze ad rem, is de koning tegen zijn eigen overgeschoten zoon Absalom harder dan tegen een vreemdeling? Te meer waar heel het volk om zijn lieveling Absalom treurt? Moet de koning ook geen rekening houden met wat leeft in Gods volk? — En handig voegt ze er aan toe: dit heeft haar dan ook gedwongen in deze rol voor den koning op te treden.

„Het is goed", besluit David nadenkend. „Nog slechts één vraag! Zit Joab hier achter?"

„Neen maar", vleit de vrouw uit Thekoa, „men kan den koning toch ook niets diets maken, hij doorziet toch ook dadelijk alles; precies zóó heeft Joab mij alles voorgehouden — de koning is in zijn oordeel wijs als een engel Gods!" Een dikopgelegde lofuiting, die wel te pas kwam om heen te verven over het feit, dat de koning, die achteraf een bijkomstigheid doorgrondde, van te voren voor de hoofdzaak geheel blind was geweest. Een buitengewoon geslepen vrouw met een gladde tong.

Dan zendt de koning Joab om Absalom te halen. Met Oostersch ceremonieel werpt Joab zich dankend voor David in het stof.

* * *

Wat David deed was half werk, dat niemand bevredigen kon. Absalom, terug in Jeruzalem, wordt als broedermoorder aan het hof gemeden en blijft in ongenade. In een apart huis woont hij afgezonderd en leeft zijn eigen leven. Natuurlijk volgt het heele hof daarin den koning na en laat hem links liggen. Ook Joab.

Vooral deze twee jaren — na de drie jaren in Gesur — hebben bij Absalom kwaad bloed gezet en hem diep tegen zijn vader verbitterd. „Had mij dan liever in Gesur gelaten, waar ik het goed had!" zoo beklaagt hij zich. Alle partijen hebben er zwaar door geleden. Wie beschrijft, wat is omgegaan in Davids hart, dat zoo naar hem verlangde (13 : 39), maar dat zich niet geven durfde, om het volk niet den indruk te geven, dat een koningszoon straffe-

loos moorden mocht! Toch moest dit bij Absalom den argwaan van Davids partijdigheid oproepen, waar deze tegen Amnon, toch óók een gruweldader, had gedaan, als ware er niets gebeurd.

Was dit inderdaad waar? Zou niet veeleer David juist door Absaloms daad zichzelf verweten hebben, tegenover Amnon niet streng genoeg te zijn geweest en zich willen hoeden voor herhaling van deze zwakheid?

Voor Absalom wordt de toestand onduldbaar, als een gemeden gevangene met een soort huisarrest te moeten leven. Hij stelt Joab voor dezen toestand verantwoordelijk. Die heeft hem hierheen gebracht.

Joab, die wellicht *beiden* vader en zoon een dienst dacht te doen! Deze Joab ziet zich nu — en straks nog meer! — van *beide* zijden in ongenade.

Absalom ontbiedt Joab bij zich. Maar Joab, die genoeg heeft van zijn bemiddeling en de mislukking er van, blijft weg. Boodschap na boodschap. Joab komt niet.

Wie zich niet weet te helpen..... Absalom kent Joab den driftkop, hij van zoo gansch andere natuur, die twee jaren lang zijn wraak kon verzwijgen. De koel berekenende jongeling en de licht ontvlambare man.

Absalom heeft een gerstveld naast dat van Joab — alweer, welk een licht werpt dat op den economischen toestand van den tijd! De kroonprins en de hoogste veldheer, die hun eigen broodkoren verbouwen!

Absalom laat Joabs rijpe, droge koren in brand steken en..... even later komt de generaal woedend, zelf in vuur en vlam van boosheid, bij den koningszoon binnenstuiven, die dit precies zoo koelbloedig berekend had. „Wat beteekent dat van die gerst?"

„Dat ik je eens te spreken wou hebben, anders niet."

En Joab is na dit koude stortbad inderdaad voldoende bedaard om tot overleg te komen. Hij spreekt een goed woord voor Absalom bij den koning.

„Toen riep David Absalom en hij kwam tot den koning in en boog zich voor hem op zijn aangezicht ter aarde, voor des konings aangezicht. En de koning kuste Absalom." (14 : 33).

Zoo lijkt alles dan weer vrede en harmonie te ademen. Maar het is de vrede van den slapenden vulkaan, die vóór de uitbarsting onder schoone plantengroei gemaskerd ligt. Het is de vrede van het stille water, dat grondeloos diep is en waar op eenmaal van de heuvels de stormwind loeiend neer kan ploffen.

Absalom, de diep verbitterde, heeft zich voor zijn vader in het stof gebogen en zich hartelijk laten begroeten. Het is niet anders geweest dan een schaakzet in zijn plan om zich te wreken. Ook dit moment is een tegenbeeld van dat andere, waar in goed vertrouwen, rijk vereerd, Uria zich van de koninklijke tafel laat wegzenden met den Uria-brief, zooëven van David ontvangen, in de hand.

Deze Absalom is nog beter diplomaat dan zijn vader en speelt het spel nog voortreffelijker.

e. *Absalom als politicus.*

„Och, dat men mij ten rechter stelde in dit land; dat alle man tot mij kwame.....!" Absalom (2 Sam. 15 : 4).

Absalom weet precies, hoe men de harten van het volk moet inpalmen: door staatsie en pracht zich ver boven den gemeenen man verheffen en dan met nederbuigende goedheid hem als een groote eer minzaam de hand reiken. Hij matigt zich een grootscheid aan in zijn optreden, als wilde hij zelfs David in de schaduw stellen. Terwijl deze op een muildier rijdt (1 Kon. 1 : 33) houdt Absalom er wagens en paarden op na om mee uit te rijden en een persoonlijke garde van 50 man (2 Sam. 15 : 1). Daarbij — zooals een echt „Streber" dat van nature doet — heeft hij bijzondere handigheid om het volk naar den mond te praten, vooral de rechtzoekenden, die zich verongelijkt achten. „Och, als ik maar eens rechter was!" Jawel, dan moest hij òf de kool òf de geit het doen ontgelden, maar nu kan hij ze gemakkelijk sparen en beide partijen gelijk geven. En de mannen keeren terug tot in alle verre uithoeken van Israel en ieder prijst hoogelijk Absalom nog boven den koning; er is stemming gemaakt! En de booze zaden van argwaan, wan-

trouwen en achterdocht zijn door Absalom rijkelijk uitgezaaid tegen den eigen vader.

Wat mag hem bewogen hebben? Hij was toch immers de geboren troonopvolger na Amnons dood? Dit: de vrees, neen de zekerheid vrijwel, dat hij voorbijgegaan zou worden; had niet Bathseba den koning opnieuw een zoon geschonken, Salomo genaamd en was dit niet het troetelkind van David? [1]) Wezen niet alle teekenen rechtstreeks er op, dat deze de begeerde opvolger zou worden? Had hij dan zelf nog niet genoeg ondervonden, wat voor een koningszoon ongenade beteekent?

Zoo knoopt deze verwikkeling met Absalom rechtstreeks aan bij den Bathseba-invloed aan het hof en bij Davids zonde van weleer; zooals Amnons val en dood er het indirect gevolg van was, zoo ook Absaloms opstandigheid nog veel meer. Ook nog op andere wijze.

Absalom weet, bij wien hij vooral steun zal vinden. Bij Davids meest geëerden en hoogstgeschatten raadgever, bij Ahia den Giloniet uit Juda („Achitofel"). Deze is sedert de schande van Bathseba en den moord op Uria uitermate verbitterd op den koning, al weet hij als een diplomaat van beroep knap zijn gevoelens te beheerschen en zijn tijd af te wachten. Of is hij soms niet als hoofd der familie verplicht op te treden als bloedwreker over Uria? [2])

* * *

Dit, wat de redenen betreft, die Absalom bewogen. Los daarvan staat het feit, dat hij juist bij het begin van zijn opstand — zooals uit het vervolg blijkt — den heelen stam van Juda achter zich aan krijgt. Het zegt veel, dat David direct beseft, dat hij in dit geval op zijn eigen stam niet vertrouwen kan en dus straks Jeruzalem zijn hoofdstad direct ontruimt om eerst in een uithoek des lands zijn getrouwen van heinde en ver om zich heen te verzamelen.

En hij was nog wel juist jaren lang koning geweest over Juda alleen! Maar zou dat niet precies de oorzaak kunnen zijn van de groote ontevredenheid in Juda? Had men hem dáárom koning

[1]) Vier zonen heeft Bathseba David geschonken (1 Kron. 3 : 5; of het woord *deze* dat de St.vert. invoegt, juist is, is echter nog de vraag).

[2]) Van Eliam hoort men niets meer; misschien gesneuveld.

gemaakt, om andere stammen bij den eigen stam voor te trekken? (zoo gevoelde men de gelijkstelling in Juda natuurlijk aan). Had niet Saul aan Benjamin akkers en wijngaarden gegeven en Benjaminieten tot hoofdlieden aangesteld overal? En wat valt er nu voor Juda af? Heeft men dáártoe dien David op gang geholpen? Hij is mogelijk een goed Israeliet, maar een slecht Judeeër. Hebron, na zeven en een half jaar hoofd- en hofstad te zijn geweest, thans weer verzonken in de vergetelheid van dor kalkgebergte, steppe en woestijn, vooral Hebron voelt zich uitermate verwaarloosd en gegriefd.

In Juda gist het; in Hebron vooral.

Absalom wéét dat. En hij gaat naar *Hebron*.

* * *

„Laat mij toch heengaan en mijn gelofte, die ik den HEERE beloofd heb, te Hebron betalen." Dit is het vrome voorwendsel van Absalom, dat David zand in de oogen moet strooien. In Gesur, in de ballingschap, zie, had hij een gelofte gedaan om Jahwè te Hebron dankoffers te brengen, wanneer hij weer in genade zou zijn aangenomen. Thans, nu hij weer zoo goed staat met zijn vader, nu acht hij den tijd daarvoor toch eindelijk gekomen. De vleiende veinzaard! Een spelletje met de heiligste gevoelens ten dienste van een politieke list. Merk op, hoe deze slimmeling van een halfheidensch syncretisme getuigt (was niet zijn moeder een heidensche Arameesche?) dat toch ook voor Israel met zijn vele heiligdommen van dien tijd niets bijzonder vreemds moet hebben gehad. Die gelofte immers kan niet te Jeruzalem vervuld worden; Absalom heeft het uitdrukkelijk aan „Jahwè-van-Hebron" beloofd. Alsof God aan een bepaalde plaats ware gebonden! Waren de Middeleeuwen onder de vaan van het Christendom met hun bedevaarten en kruistochten echter wel wijzer? is in onzen tijd deze waan geheel uitgestorven soms?

Zoo gaat Absalom dan naar Hebron. Een paar honderd man uit Jeruzalem van zijn vrienden en aanhang trekken mee. Een vorstelijke stoet, een heele karavaan. Zooals altijd bij politieke machinaties zijn er velen, die als nullen komen te staan achter een één: deze

mannen weten absoluut *niets* van Absaloms plannen; ze zijn goed om als figuranten hem straks bijval toe te jubelen.

En nog één gaat o zoo vroom offers brengen. Ook al ver van Jeruzalem. Oók al Juda in, nòg verder weg dan Hebron. Dat is Ahia, Davids voornaamste raad. Hij zal in Gilo familieoffers brengen. Om zich voor te bereiden voor familiewraak!

Een heilig werk, naar de opvattingen, die in die dagen in menschenharten diep ingeworteld waren.

Dáár in Gilo kan deze wijze man de dingen eens aanzien. En wanneer Absalom dan aanvankelijk bijval oogst en succesrijk inzet — hoe goed had hij de stemming in Juda gepeild en hoe wist hij ze te bepraten: „och, als ik.....!" — dan gaat er een boodschapper van Absalom naar Gilo, niet zoo heel veel verder weg: of Ahia nog niet komt? Zeker komt hij!

Een nieuwe partij, die veel aanhang wint, krijgt nog voortdurend meer toeloop. „Zoo werd de samenzwering sterk en het volk vermeerderde bij Absalom."

Te voren had hij enkele vertrouwden over het land verspreid om de leiding van zijn aanhang op te nemen, zoodra (als in geval van oorlog) de eene stad uit de wijde stilte der bergen het bazuingeschal van de andere in verre echo-uitsterving hoorde weerkaatsen en het direct als alarmsein zelf schetterend overnam en schaterend door de heldere lucht deed overgalmen naar nog verdere oorden.

f. De overrompeling.

> Indien Hij alzoo zal zeggen: Ik heb geen welgevallen meer in u, — hier ben ik; Hij doe met mij naar Zijn wil. David (2 Sam. 15 : 26).

„Het hart van een iegelijk in Israel volgt Absalom na!" zoo wordt David geboodschapt. Hij heeft niets bij zich dan zijn naaste hofomgeving. De eigen stam, waarop hij het sterkst meende te kunnen steunen, heeft zich aan de spits van het oproer gesteld. Het is niet de eerste maal, dat David, de staatsman, met den wijden blik, den engeren kring teveel over het hoofd heeft gezien in al te goed ver-

trouwen en ten opzichte van de eigen kinderen een slecht menschenkenner is geweest. Maar nu zijn hem de schellen van de oogen gevallen: Absalom is in staat in Jeruzalem een geweldig bloedbad aan te richten. Eénmaal ging er een gerucht: het gansche geslacht des Konings is vermoord! Het was enkel Amnon geweest. Nu kon dat gerucht wel eens bloedige werkelijkheid worden. En de kansen staan voor het moment tè ongelijk. David moet overhaast uit de *eigen* hoofdstad vluchten voor den *eigen* zoon (den oudste nog wel!) en voor den *eigen* stam! Kòn het vernederender?

* * *

Een klagelijke vlucht. Muildierdrijvers, onder vrachten beladen pakdieren, haastig opgeladen met het allernoodigste en het waardevolste; angstige vrouwen, verbaasde kinderen — kortom de gansche harem des konings en de families van zijn rijksgrooten, voor zoover die te Jeruzalem waren [1]). Slechts een tiental ondergeschikte vrouwen van het harempersoneel zijn achtergelaten om het paleis en wat er nog in staat te onderhouden. Bij het laatste huis (St. vert. „in een verre plaats") houdt de koning halt en laat de heele stoet langs zich heen trekken — een droef défilé.

* * *

Daar trekken Davids helden voorbij, die van het begin af zijn omzwerving en zijn gevaren hebben gedeeld; drieste kerels, die voor niets stonden — oorlog op oorlog heeft hun rijen sterk gedund, altijd in het gevaar vooráán.

„Het zwaard verteert nu dezen, dan genen" heeft eens David schouderophalend gezegd, toen men hem kwam berichten, dat zijn oude krijgsmakker Uria voor de wallen van Rabba gesneuveld was...

Daar zijn de Kreti en de Pleti, geduchte strijders ook, geworven huursoldaten van Filistijnsche afkomst, die noodig zijn gebleken om een nieuwe garde te vormen, toen de oude zoo verminderen ging — een kern, die valt of stáát met hun koning en waarop David zich thans beter kan verlaten dan op den eigen stam Juda.

---

[1]) Uit de Statenvertaling zou men ten onrechte opmaken, dat allen te voet gingen. Er staat echter in het oorspronkelijke, dat allen den koning op den voet volgden.

Wel kan het verkeeren!

Daar is Ittai met een contingent uit Gath, óók vreemdelingen en zooëven na een lange marsch eerst te Jeruzalem aangekomen. Waarom juist thans opgeroepen?

Waarom zooveel gewapende Filistijnen te Jeruzalem? Men heeft wel gedacht, dat dit er op wijzen zou, dat David toch iets in de lucht gevoeld had van wat er broeide in Juda, al had hij geen vermoeden op Absalom, en daarom deze troep had opgeroepen uit Gath, dat — dit blijkt hier wel duidelijk — thans zijn vazal was. Indien deze onderstelling juist is, dan had het er nu veel van of ze juist te laat kwamen. David spreekt hun hoofdman aan. Hij wil ronduit weten, wat hij aan ze heeft, nu de eigen zoon tegen hem de banier opsteekt. Willen ze maar niet liever teruggaan? Het antwoord van Ittai toont een gehechtheid aan Davids persoon, die ons van deze Filistijnen eenvoudig verstomd doet staan [1]), en wel zeer beschamend voor Absalom is: „Waar mijn heer de koning zal zijn, hetzij ten doode hetzij ten leven, daar zal uw knecht voorzeker ook zijn!"

Zoo marcheeren de 600 uit Gath dan mee.....

Daar zijn Zadok en Abjathar met Levieten, die de Ark dragen... hun plan is de Arke des Verbonds uit de nabijheid te houden van den oproerling Absalom en mede te doen trekken met David, ten blijk, dat deze de wettelijke koning is. [2]) Dat Abjathar de Ark vergezelt, stemt overeen met zijn positie te Jeruzalem; dat Zadok er bij is, doet de vraag rijzen of deze reeds toen niet ook te Jeruzalem gevestigd was en als primus inter pares gold onder deze twee. Koning David zendt de Ark terug. Daaruit spreekt religieuze overtuiging. Onder alle omstandigheden moet Jeruzalem gehandhaafd

---

[1]) Over een poging om dit althans eenigszins begrijpelijk te maken, zie het slot van hfdst. I § 1 a.

[2]) Volgens 1 Kron. 16 : 39 was Zadok de hoofdpriester bij de Tabernakeldienst op de hoogte van Gibeon en was Abjathar bij de Ark te Jeruzalem. Zadok schijnt jonger te zijn geweest (zie voor tijdens Davids verblijf te Hebron 1 Kron. 12 : 27 en 28 — toen was een ander hoofd van het huis Aärons en Zadok nog een „jongeling"). Daar Zadok echter uit een oudere linie was dan het huis van Eli (zie aldaar) wordt hij bij deze historie slechts voorop genoemd.

als centrum van den eeredienst in afwachting van den Tempelbouw, die verbonden is met een zoo groote belofte voor het Eeuwige Koningschap uit zijn geslacht. Daaruit spreekt tevens politiek. Aan Jeruzalems beteekenis als hoofdstad mag niet geraakt worden. Wie Jeruzalem bezit is koning over heel Israel. Dat moet het volk diep ingeprent. Daarmee staat en valt de toekomst van Davids geslacht, dat gevoelt deze heel goed. Dus liever de Ark te Jeruzalem laten en dan om Jeruzalem en de centrale regeeringszetel een strijd op leven en dood. Er is geen andere keuze voor Davids politiek. Maar uit Davids beslissing spreekt naast religieus inzicht en politiek doorzicht ook vooral een innige deemoed thans: „Breng de Arke Gods weder in de stad; indien ik genade zal vinden in des HEEREN oogen, zoo zal Hij mij wederhalen en zal ze mij laten zien; maar indien Hij alzoo zal zeggen: Ik heb geen welbehagen meer in u, zie, hier ben ik, Hij doe mij zooals het in Zijn oogen goed is".

„Indien Hij alzoo zal zeggen: „Ik heb geen welbehagen meer in u.....".." David gevoelt het, dat daar na al wat gebeurd is, bij God alle reden toe zou zijn! Inderdaad, hier zien we, dat de woorden van berouw van David na Nathans: „Gij zijt die man!" maar niet zijn geweest taal der lippen, zóó weer vergeten en nooit ernstig bedoeld, neen, dat zij in zijn ziel nog lang hebben nagegloeid.

De Kreti en Pleti trekken ginder voort op den weg en zijn al achter den Olijfberg naar het Oosten verdwenen, de Gattieten onder Ittai zijn hun achterna gemarcheerd, de Ark klimt door de enge straten van Jeruzalem op de schouders der Levieten terug.

David neemt den rechten weg om hen in te halen. Moeizaam beklimt hij het pad over den Olijfberg, tegen den berg op, in boete en rouw, want hij gevoelt het: thans breekt zijn zondelast samen boven zijn hoofd en hij gevoelt er zich onder verplet. Barrevoets, met omhuld aangezicht, treedt de koning te voet voort. En nòg zijn de onheilstijdingen niet ten einde. Daar bericht men hem, dat zijn knapste en ingewijdste raadgever den onervaren Absalom met raad en daad ter zijde staat en David bidt in bijna vertwijfelde wanhoop: O HEERE, maak van deze man met het scherp doorzicht toch zijn raad te schande! (m.a.w. kort en krachtig: maak van dezen Ahia

toch een Achitofel, d.i. een broeder der zotheid). En zie, meteen nadert reeds de man, die dit inderdaad volvoeren zal: Husaï, Davids andere raad, in zak en asch om zich bij den koning te voegen. „Neen!" weert David hem af, „Ik heb thans geen zittingen over bestuurszaken te houden, voor den oorlog deugt gij niet en ik kan nu alleen krijgslieden gebruiken. Voeg u liever voor den schijn bij Absalom — een mooie leuze is licht te vinden voor een diplomaat of politicus om den draai goed te praten — werk Ahaia den Giloniet tegen en houd mij via den priester Zadok met alles zoo op de hoogte, dat het niet in het oog valt!" Een moeilijke rol om te spelen voor Husaï, maar — hij was er volkomen tegen op gewassen, een eerste kracht op *dit* gebied, al was hij dan geen man voor den oorlog geschikt. Deze Husaï, uit den stam Efraïm.

* * *

Er zijn menschen, die altijd in troebel water weten te visschen. Het moet al een heel kwade wind zijn, die niemand gewenschten regen brengt! Tot hen behoort Ziba, hoofdopzichter van Sauls familiegoederen, een uitgestrekt bezit, dat hij in beheer heeft voor Jonathans verminkten en invaliden zoon Meribbaäl.

Koning David heeft nog maar een eindje den top [1]) van den berg overschreden, wanneer hem Ziba tegemoet komt met een aantal, ten deele beladen, ezels. Natuurlijk zeer welkom; — bij een zoo overhaaste vlucht kwam de koninklijke familie rijdieren te kort en de paar honderd brooden, klompen rozijnen, enz. zullen niet minder gretig aanvaard zijn. Zulke menschen als Ziba kan men gebruiken! Maar... hij komt met een giftige verdachtmaking. Zijn heer blijft te Jeruzalem — die gaat niet met David mee — die denkt: nu kom *ik* misschien nog eens weer op den troon, laat Davids familie onderling zich maar in nijd en strijd verteren. David, pas in zijn eigen dierbaren Absalom zoo wreed ontnuchterd, gelooft het direct en zegt tegen Ziba: Gij zijt een andere kerel, merk ik! Sauls familieland

[1]) Volgens de Statenvert. (15 : 32) zou David op den top zijn blijven staan om God te aanbidden; dit klinkt in het verband vreemd; anderen evenwel vertalen — en vermoedelijk juister — „als David op de hoogte kwam, waar men gewoon was God te aanbidden" — De Olijfberg had in die dagen dus ook al een heilige hoogte van offeranden en aanbidding!

is voortaan van u! [1]) Huldigend werpt de dankbare Ziba zich voor Davids voeten in het stof! „Dat is nog eerst eens een kerel!" denkt David. „Dat is eerst een koning!" meent Ziba. En toch..... al weten we niet precies, hoe deze zaak zich toedroeg — ook David zelf kon er later niet recht wijs meer uit worden — het klinkt al heel onwaarschijnlijk. Meribbaäl heeft tegenover David later zelfs verklaard, dat hij met zijn vernielde voeten eenvoudig niet mee kòn, toen Ziba er met zijn ezels van door was. Ziba, van wiens genade hij in dezen lichamelijk geheel afhankelijk was. En stel nu dezen stumperigen stakker eens tegenover Absalom, den knappen prins met de schoone haardos, bewonderd en aangebeden door heel het volk van Jeruzalem — indien Meribbaäl een greintje verstand ook maar had, dan moest hij toch beseffen, geen schijn van kans zelfs te hebben.

Ondertusschen neemt Ziba met zijn vele zoons het land van hem in bezit.

David trekt met zijn troep op in de richting van Jericho. Wanneer hij door het plaatsje Bahurim komt, zie daar is een man, uit Sauls aanzienlijk geslacht, die geweldigen aanhang heeft onder den stam Benjamin (19 : 17). Het is Simeï, de voorvader van Mordechai (Ester 2 : 5). Deze Simeï, bezield door wraakzucht, houdt David voor oogen het vergoten bloed uit Sauls geslacht; natuurlijk niet dát, wat op Gilbóa vloeide, noch dát van Abner of Esbaäl, waar David part noch deel aan kon gehad hebben, maar dat van de vijf zonen van Merab en de twee zonen van Rispa.

„Zie nu, gij zijt in het ongeluk, omdat gij een man des bloeds zijt! Gij moest nog noodig praten van een ongezoende schuld op Israel, gij duivelskind (= Belialsman, vs. 7). Nu wordt „die ongezoende schuld" aan u zelf bezocht, omdat gij een man des bloeds zijt! Bloedman!" Hij gaat hooger op de helling dan David aan de overzij van een beek en schopt het stof op om het op David te doen neerdalen en slingert steenen er over, en roept: „Bloedmensch! Man des bloeds! Omdat gij een man des bloeds zijt!" Met zijn steenslingeren geeft hij symbolisch te kennen, dat David verdiende te worden

---

[1]) Men merke op, hoe groote macht David had over particulier eigendom en familiebezit en vergelijke Achab, en Naboth.

gesteenigd door het volk als een moordenaar.

Davids veldheer Abisaï kan het niet verdragen. „Eén wenk slechts", zoo spreekt hij, „en ik ga even over die beek en sla dien kerel zijn kop af!" Voor Abisaï was zoo iets een kleinigheid.

Maar David in zijn verootmoediging vindt het daar thans de tijd niet voor en ondergaat het alles als een goddelijke straf, niet onverdiend:

„Láát hem vloeken!"

g. Absalom te Jeruzalem.

David gaat over den Jordaan.

> Doch de HEERE had het geboden om den goeden raad van Ahia te vernietigen, opdat de HEERE het kwaad over Absalom bracht. 2 Sam. 17 : 14.

Er is een groot verschil tusschen een handig politicus en een knap staatsman. In het eerste is Absalom onovertroffen; door voornaam optreden en sluwe list weet hij heel Israel achter zich aan te krijgen. Maar als het er op aankomt om nu van deze macht ook gebruik te maken, dàn laat hem zijn talent in den steek. In handen van de mannen van beroep als Husaï en Ahia is hij als kneedbaar was, dat nu eens de een, dan weer de ander naar eigen inzicht fatsoeneert.

Want ook Husaï is onder Absaloms raadslieden opgenomen, hoewel oorspronkelijk met hoon ontvangen: „Is dat uw trouw aan mijn vader David?"

Ook reeds een kleine 3000 jaren geleden moesten vrome uitingen in den politieken strijd als dekmantel voor misleiding soms dienst doen en zoo antwoordt de gladde Husaï: „Neen, maar wien de HEERE verkiest!" (men lette er op, hoe voor tweeërlei uitleg dit dubbeltongig antwoord vatbaar is!) „En ten tweede: maakt het dan zooveel verschil of ik den vader dien of den zoon?" Vooral dit laatste moest bij Absalom inslaan: het was een zinspeling op het feit, dat hij immers van nature tòch over kort of lang de wettige

opvolger zou zijn geweest. Ja, deze Husaï staat direct met een antwoord klaar, dat spijkers met koppen slaat en doet zijn naam (Haastig, Vlug) alle eer aan! Een eerste kracht tooneelspeler.

Zoo trekt dan Absalom tusschen beide raadgevers van David het paleis op den Davidsburcht binnen en houdt raadszitting. Ook hij voelt zich zoo gewichtig en is geheel in zijn nieuwe rol: voorzitter spelen bij een koninklijke raadszitting! Maar het gaat om dingen van bitteren ernst. En Ahia schenkt bitteren en wrangen raad: „Houd voor de oogen van al het volk gemeenschap met de bijvrouwen, die in den harem zijn achtergelaten!" Dit doet Absalom inderdaad; er wordt daartoe een tent uitgespannen op het platte dak van het hooggelegen en ver zichtbare koninklijke paleis. Het was hetzelfde dak, vanwaar David eens Bathseba had bespied en zijn zondeweg was begonnen!

Wat bedoelt Ahia met dit advies? Het is voor onze Westersche wereld iets zoo buitenissigs, dat we het ons even moeten indenken, al lag het voor het Oosten geheel in de natuur der dingen.

Ten eerste. Het bezit van den harem gaf aanspraak op de koninklijke macht. David had die van Saul overgenomen (12 : 8). Men vergelijke ook de houding van Esbaäl tegenover Abner in de zaak met Rispa en die van Salomo tegenover Adonia later in de aangelegenheid met Abisag.

Ten andere: Zoo kan ieder in Israel zien, dat de breuk volkomen is en geen verzoening meer mogelijk. Menig weifelaar kan nog dáárom geen partij willen kiezen voor Absalom, die thans de macht in handen lijkt te hebben, omdat hij denkt: straks maakt hij met David zijn accoord en wij worden de dupe. Vooral voor Ahia den Giloniet, die zelf zoo'n groote rol bij dezen opstand speelt, moet dit van belang zijn geweest. Stel, dat er een verzoening plaats vond, *wie* zou eerder de zondebok zijn geworden dan hij?

Ten laatste: Indien het Ahia, den grootvader van Bathseba, te doen is geweest om wraak te nemen op David, dan had niets hem meer voldoening kunnen schenken dan deze tienvoudige vergelding, nog wel door Davids eigen bloed. Oog om oog, tand om tand. Schande voor schande, vrouwenroof voor vrouwenroof. En het woord van Nathan den profeet tot David gaat zoo in vervulling:

Zie, Ik zal uwe vrouwen nemen en zal haar aan uw naaste geven... voor de oogen der zon!

Er is nog andere raad noodig te Jeruzalem voor Absalom. Er moet krijgsraad gehouden. Daarmee betreedt hij een terrein, waarop hij zich blijkbaar minder zeker voelt dan in de politiek. En — zooals het dan altijd gaat — zooveel te meer voelt hij zich geroepen om dat te verbergen, door te laten zien, hoe hij geheel zelfstandig beslist en aan niemands leiband loopt.

Toch moet alweer aan Ahia de eer gegeven worden, dat hij tenminste een heele man was, die precies wist wat hij wou en kijk er op had, het eenige middel aan te grijpen, dat het doel kon doen bereiken. En dat was: met een klein leger van de beste manschappen, die Absalom ten dienste stonden, dadelijk David achterna en hem in het veld (van den Jordaan bij Jericho) overvallen, eer hij nog tijd heeft gehad zijn getrouwen om zich heen te verzamelen en terwijl hij nog onder den verpletterenden indruk der moedeloosheid is, die hem zoo haastig Jeruzalem deed ontruimen. De groote massa moet geen tijd gegund om tot bezinning te komen. Is David gevallen, dan komt alles vanzelf in orde. Hier hoort men van Ahia reeds klanken, die voorafschaduwen de latere wijsheid van Kajafas: dat de dood van dezen éénen man de vrede zal zijn voor het gansche volk (17 : 3).

Maar — gelijk gezegd — Absalom moet toch laten zien, dat hij geen blind werktuig is van dien Ahia. Daarom gezonden om Husaï. Wanneer die in den raad Ahia's woorden hoort, schrikt hij. Als die raad opgevolgd wordt — alle kans, dat het inderdaad met David gedaan is. Zinnend ziet hij voor zich heen en peinst hardop (welk een talent toch als schouwspeler!): „Ditmaal — hij zegt het verschoonend met een schuinschen blik op Ahia — is de raad van dezen altijd zoo scherpzinnigen vriend des konings toch niet gelukkig uitgevallen." Dat is zoo verschoonend en hoffelijk mogelijk gezegd, als om alle rivaliteit tusschen die twee uit te sluiten; als gaat het Husaï aan zijn hart, dat hij zoo'n voortreffelijk raadsman tegenspreken moet. En ondertusschen heeft „de Vlugge" reeds zijn argumenten verzonnen om de schaduwzijden van dit doen van Ahia Absalom breed uit te meten: „Gij weet wel" zoo spreekt hij den

ijdelen Absalom aan, alsof hij slechts de vertolker is van diens eigen koninklijke wijsheid — een fijne zet!, „Die krijgslieden van David zijn geen kinderen! Ze overrompelen! Gemakkelijk gezegd! Alsof niet ieder die geduchte „Gibborim" vreest. En dan die Kreti en die Pleti! Neen, dat gaat zoo maar niet! Natuurlijk zal dat veel bloed kosten. En wanneer dan in het begin een kleine tegenslag mocht komen, nietwaar? we weten allen, hoe het gerucht dan overdrijft! Dan valt wellicht alles weer net zoo snel af van Absalom als het is komen toeloopen! Neen, nietwaar? dat zal ieder met hem eens zijn, dat màg eenvoudig niet, die kans moet volkomen worden buitengesloten, die kans van mislukking. Daartoe moet tijd genomen, om te zorgen voor een geweldige overmacht!" (En terwijl Husaï dit met veel overtuiging declameert, weet de „Haastige" heel goed, dat in dit geval de tijd zal werken niet voor Absalom, maar voor David!) Dan moèt het succes wel volgen. En..... dat mag toch óók niet vergeten, is het zoo niet? *wie* moet nu eigenlijk de eer van de overwinning hebben, Ahia met zijn „uitgelezen bende" of Absalom? Als deze afwacht tot hij zijn groote overmacht heeft verzameld, kan hij het best er op wagen zelf mee uit te trekken en de eer van de overwinning te behalen. Want die moèt dan volgen..... en Husaï sluit met enkele peroraties van daverende rethoriek, die zelfs op een volksvergadering van heden niet zouden nalaten indruk te maken. Hij weet blijkbaar, hoe het bij Absalom in den smaak valt, het daverende groote woord! Absalom en de héele raad! (hij niet alleen!) zijn overtuigd: Husaï heeft het bij het rechte eind.

Ahia gaat naar huis. Hij heeft inzicht genoeg, om te begrijpen, dat Absaloms zaak verloren is en dat zijn eigen rol is uitgespeeld. Ook is de kans op het voltrekken van de bloedwraak over Uria hem ontgaan, nu hij niet zelf aan het hoofd van de „uitgelezen benden" vooruit kan gaan, direct den tevoren reeds halfverslagen David achterna. Ahia zadelt zijn ezel en rijdt de poort van Jeruzalem uit, naar het Zuidwesten toe. Een man, die afgedaan heeft. Over wien de dood reeds zijn kille schaduw werpt. Hij ging naar Gilo, zijn stad, regelde zijn familiezaken en verhing zich. Zoo stierf de overgrootvader van Koning Salomo.

Bij het volk is niets zoo smadelijk als gemis aan succes. Ahia's

raad was van zijn standpunt uitstekend geweest. Dat ze niet gevolgd werd, het was werkelijk zijn schuld niet. Niettemin heet hij, de man wiens raad eenmaal gold alsof het Gods raad ware, in het vervolg nog slechts Achitofel = Broeder der zotheid.

* * *

Ook Husaï gaat zijns weegs. Deze man durfde dolkoen op te treden, — als het niet anders kòn. Maar als het wèl anders kon was hij liever juist óver-voorzichtig. Het lijkt nu wel, alsof David voorloopig geen gevaar dreigt. Maar, men kan nooit weten, de koning Absalom mocht zich eens laten ompraten — hij loopt voor alle zekerheid even aan bij den priester Zadok om David te laten waarschuwen.

In een kleine met olijfboomen begroeide vlakte Z. O. van Jeruzalem lag de nooit uitdrogende zeer diepe bron Rogel, dicht bij de stad, niet ver van de beek Kidron. Hier was steeds druk geloop van menschen uit de stad en hier wachtten Ahimaäz, Zadoks zoon, en Jonathan, Abjathars zoon, op boodschap.

Een dienstmaagd van Zadok brengt hun die over, terwijl ze de poort uitgaat met de kruik om water te halen. Die boodschap luidt: „Vernacht niet in de vlakke Jordaansteppe, maar ga ijlings over de rivier; ge zoudt anders met al het volk, dat bij u is, omkomen!"

Merk vooral op, welk een andere Husaï hier spreekt dan de raadgever van Absalom! „Ditmaal is Ahia's raad niet goed!" — En hij *wist* — zoo blijkt hier — dat het, als Absalom dien raad had opgevolgd, met David ware afgeloopen geweest!

Jonathan en Ahimaäz komen er niet zonder avontuur af. Ze zijn verraden aan Absalom door een spion bij de put Rogel en dreigen achterhaald te worden, al zijn het nog zulke snelle loopers. Bij het dorpje Bahurim, te midden van de aan David allervijandigste bevolking uit Benjamin moeten ze de bescherming inroepen van een vrouw. Echt Oosterschwordt die — zooals de zede dat wil — onmiddellijk verleend zonder te vragen naar partij of doel. Het is verwonderlijk telkens te lezen, met hoe uitgezochte bijdehandheid en kloeke tegenwoordigheid van geest Oostersche vrouwen bij zulke gelegenheden hun gasten snelbesloten verbergen en alle gevaar voor hen

trotseeren, zelfs tegenover het eigen volk (men denke aan Rachab). Zoo wil het de eerste wet: die der gastvrijheid. Er bevindt zich op de binnenplaats van het huis (niet „voorhof" zooals de St.vert. heeft) een regenbak, een cisterne, waarin beiden zich verbergen (er zal een trap geweest zijn voor wie water gingen scheppen). De vrouw werpt een luik over den ingang (met den beganen grond gelijk natuurlijk) en daarover een hoop gort. Niemand kan dus vermoeden, wat daaronder zit, zelfs niet, dat daar een ruimte is. Absaloms soldaten loopen het huis binnen, maar vinden niets. De vrouw zegt ze listig, dat degenen, die ze zoeken, al in die en die richting verder zijn, zoodat ze wel voort mogen maken, als zij ze nog achterhalen willen.

Zoo bereiken toch de beide snelle loopers nog bijtijds David en waarschuwen hem. En ook David begrijpt, hoe goed Ahia's raad is geweest. Nog in den nacht wordt door de voorde van den Jordaan getrokken en het rijzend licht van den bleeken morgen vindt niemand van Davids mannen meer bewesten den Jordaan.

* * *

David houdt eerst rust te Mahanaïm, het sterke, afgelegen en verscholen Mahanaïm. Hoe is alles omgekeerd! Eens zat hier Esbaäl, Sauls zoon, in een laatste toevlucht. Nu David zelf.

Het is uiterst merkwaardig, hoe buitengewoon trouw Davids vreemde vazallen aan hem zijn, wanneer het eigen volk hem verwerpt. Daar is zelfs iets raadselachtigs in. Eerst Ittai met zijn contingent uit Gath. Hier in Mahanaïm komt de vazalvorst van de hard en wreed onderworpen Ammonieten, Sobi de zoon van Nahas, David ter hulpe gesneld. Vreesde hij soms, dat op een gelukte omwenteling in Jeruzalem er wel eens één in Rabba kon volgen, die óók hem als Davidsvriend van den troon veegde om voor andere staatkunde plaats te maken? En een aanzienlijk man uit Gilead komt hier David bijstaan, Barzillai (de naam beteekent: IJzerman; een bewijs te meer, dat we in den ijzertijd reeds zijn en aan de bronsperiode voorbij). Zij voorzien David van rustbedden, dekens, [1]) vaatwerk, aardewerk, tarwe, gerst, meel, geroosterd

[1]) Naar de Septuaginta; in de Masoretische handschriften niet vermeld, dus ook niet in de Statenvertaling.

koren, boonen en linzen, honing, room (St.vert. minder juist „boter"), schapen (of men onder het volgende woord „koeienkazen" moet verstaan als in de St.vert. of heel jonge kalveren voor slachtvee, daarover is men het niet eens — voor het laatste spreekt het in één adem noemen met de schapen en... dat Palestina nooit een kaasland was).

„Want zij zeiden: dit volk is hongerig en dorstig en moede geworden in dit steppenland." Geen wonder na de geforceerde marschen en onderbroken rust!

h. Absaloms dood.

> Mijn zoon Absalom, mijn zoon, mijn zoon Absalom! Och, dat ik, ik voor u gestorven ware! Absalom, mijn zoon, mijn zoon! 2 Sam. 18 : 33.

De beslissing valt in het Overjordaansche, in „Efraïms woud." Waarom dit zoo heet naar den Westjordaanschen stam is onbekend; mogelijk dagteekent de naam uit den tijd van oorlog tusschen Efraïm en Jefta, misschien ook heette het eenvoudig zoo, omdat het recht tegenover Efraïms stamgebied lag.

Op verlangen van het leger zelf is David in Mahanaïm gebleven. Allereerst omdat, wanneer hij in den strijd viel, Absalom vanzelf troonsopvolger zou zijn geworden en dus gewonnen spel had gehad. Verder vindt het leger van David, dat tegen een groote overmacht gaat strijden, het een gerust gevoel, dat David in Mahanaïm met een reserve hun den rug dekt en in geval van nood hun een veiligen terugtocht kan waarborgen („dat gij ons uit de stad ter hulpe zijt", vs. 3).

Eigenaardig is het, dat Joab ditmaal — althans in theorie — niet het volle opperbevel krijgt; hij één derde van het leger, zijn broeder Abisaï eveneens; de trouwe Filistijn Ittai de rest. En allen vermaant de koning voor het volle volk: „Wees toch voorzichtig met dien afgedoolden jongen man, dien Absalom!" De koning wil dus diens dood niet, al vermijdt hij met opzet het woord „zoon", dat David hem niet meer waardig keurt. Wie Absaloms karakter kende, die

wist evenwel zeker, dat voor David niets gevaarlijker was dan een gespaarde en edelmoedig behandelde Absalom. Niemand beter dan Joab doorgrondde dat. Joab, die om goed aangeschreven te staan bij den vermoedelijken troonsopvolger van toen, zich zoo had uitgesloofd om Absalom terug te halen, was, nu deze hem zoo te schande had gemaakt, als een trouw dienaar van David uitermate op Absalom vergrimd. Een trouw dienaar van David — dat *was* en *bleef* de ruwe Joab, die geen menschenleven telde, onder alle omstandigheden. Dat wilde hij zich nu ook toonen, desnoods dwars tegen David in, bij wien de vader de voorzichtigheid van den staatsman immers vergat, als het om Absalom ging. Aldus Joabs opvatting.

Het wordt een strijd van de quantiteit tegen de qualiteit, van „het volk van Israel" tegen de „mannen van David" (18 : 7), d.w.z. van de groote ongeschoolde massa tegen Davids beproefde beroepssoldaten. De laatsten winnen. De eigenaardige toestand van het terrein heeft daarbij een groote rol gespeeld — hoe precies weten we niet; naar het schijnt was het terrein onoverzichtelijk begroeid, door diepe kloven doorsneden en werden heele drommen, eer ze het zelf wisten, in deze afgronden gedreven. „Het woud verteerde meer van het volk dan het zwaard."

Nog staan in deze streek vele steeneiken. Onder zulk een boom met lage takken jaagt Absaloms muildier door, wanneer hij vlucht voor Davids krijgsknechten, op wie hij onverwachts gestooten schijnt te zijn (begin vs. 9). Heeft hij omgezien naar zijn vervolgers? Of heeft het door een of anderen worp of voorbijsuizende pijl verschrikte dier onverwachts een zijsprong genomen? Eer hij het weet, zit hij met zijn hoofd vast tusschen de takken (wel in een gaffelvormigen tak vastgeklemd) en kan niet meer los komen [1]).

Een man boodschapt dat Joab. Die verwijt hem, dat hij Absalom liet leven. Tien zilverstukken en een gordel had hij anders van

---

[1]) Absalom is niet aan zijn haren blijven hangen, zooals altijd verteld wordt. Dan zou hij ook veeleer gescalpeerd er af gevallen zijn. Maar wel kan zijn haar om de takken zijn gekronkeld en hem belemmerd hebben zich los te werken. Hij had zeer dicht haar, dat hij eenmaal 's jaars als te lastig wordend tot op de schouders liet inkorten, waarschijnlijk wel bij den aanvang van den zomer (14 : 26).

Joab gehad. (Absaloms gordel wellicht?) „Ik zal er wel voor oppassen", zegt de man, „ik weet wat de koning geboden heeft; gij zelf zoudt de eerste geweest zijn om er mij voor te straffen!" Die man kent Joab wel.

Joab verliest geen tijd. Hij is er al heen, om den gevaarlijken prins onschadelijk te maken. Drie werpspiesen (St.vert. „pijlen") suizen door Absaloms hart. Naar het schijnt, hebben de boomtakken hun werking zoo belemmerd, dat hij nog leeft. Joabs persoonlijke lijfwachten geven hem den genadeslag. In een der kuilen van het woud wordt hij onder een grooten steenhoop bedolven. Dat is Absaloms roemloos einde: een kenbaar misdadigersgraf.

Hier in de wildernis van het gemeden woud, rust aan vergeten oord zijn gebeente, niet onder den gedenksteen, dien hij — de ijdele koningszoon — reeds bij zijn leven voor zich had laten oprichten in het Koningsdal bij Jeruzalem, omdat hij geen zoon had (18 : 18). (14 : 27 zegt evenwel: 3 zonen; men heeft daarom wel de nood-hypothese gemaakt, dat deze — alle 3 — jong gestorven zouden zijn).

Absalom = Vader van den Vrede. Wat kan men toch op een naam totaal niet betrouwen!

* * *

Ahimaäz biedt zich aan, om aan David bericht te brengen; hij is een snelle looper. „Neen!" zegt Joab, „want Absalom leeft niet meer." Een bode, die slecht nieuws bracht, kon dat zijn hoofd kosten. Dat was bij David al meer gebeurd. Daar staat een man van donker ras, een Ethiopiër (= Cuschi onvertaald gebleven, in de St. vert., dat evenwel geen eigennaam is). Dien durft Joab er wel aan te wagen. En deze donkere krijger er van door, als een pijl uit den boog! Maar Ahimaäz houdt aan bij Joab en deze zegt ten slotte: Loop dan maar heen! Bodeloon krijgt ge er toch niet van! [aldus wordt vs. 22b wel vertaald.].

De donkere man is op het idee afgegaan, dat de rechtste weg de kortste is. Maar dat komt hier niet uit, waar dit pad ontzettend moeilijk is. Ahimaäz daarentegen loopt met meer verstand, maakt een omweg. Waarschijnlijk eerst door het vlakke Jordaandal en dan

door de „Kloof" (Bithron), waardoor ook Abner eens naar Mahanaïm ging. Zoo komt hij den ander vóór.

* * *

In dien tijd was de poort een zwakke plek in een stad. Meestal hadden kleine steden als Mahanaïm er maar één. Maar dan liefst dubbel, met een binnen- en buitenpoort, door evenwijdige muren aan weerszijden van een enge gang verbonden. Zoo'n poort was te Mahanaïm maar niet een doorgang in den muur, maar een volslagen poortgebouw, waarschijnlijk eén poorttoren met meerdere verdiepingen boven elkaar (zie 18 : 33: de opperzaal der poort).

David bevindt zich in groote spanning tusschen buiten- en binnenpoort; op het platte dak van de buitenpoort staat de wachtpost, die den uitkijk heeft en spiedt in de verte. (18 : 24). Hij ziet achter elkaar twee menschen naderen, telkens „een man alleen". Natuurlijk boodschappers! zegt David direct. Den eersten kent de wacht al aan zijn loopen — een bekend snellooper: Ahimaäz.

„Ha!" zegt David, „een goed man. Dan is de boodschap ook goed!" Zoo vast is hij er van overtuigd, dat men iemand van de positie van Ahimaäz niet aan het overbrengen van een kwade tijding zal wagen!

Ahimaäz roept al van verre: „Vrede!" Dan nadert hij met alle etiquette als een man, die gewoon is aan het hof te verkeeren, buigt zich tot op den grond en meldt den koning, dat de rebellen verslagen zijn.

„Maar Absalom?" vraagt de koning.

„Ja", zegt wijselijk de hoveling, „er was wel iets te doen over Absalom, een groot tumult, bijzonderheden weet ik niet." Zoo houdt hij er zich buiten en bereidt toch ongemerkt David eenigszins op den slag voor. Een wijs man, deze Ahimaäz, die het nog ver brengen zal aan het hof (tot schoonzoon van Salomo en één van zijn twaalf gouverneurs!).

Ondertusschen is de donkere vreemde man genaderd. Ook hij antwoordt over Absalom eerst desgevraagd. Ook hij doet het netjes en niet zonder zeker talent:

„Allen, die tegen den koning de hand opheffen, verdienen een lot als die jongeling!"

Hij gebruikt het woord „jongeling", dat de koning ook tevoren had gebruikt, toen hem het woord „zoon" niet over de lippen wou komen.

Maar nu vergeet de koning David in eens alle politiek en is nog slechts vader en trekt zich in het poortgebouw zoo ver mogelijk terug en roept in bittere smart:

„O Absalom, mijn *zoon,* mijn *zoon!*"

* * *

Het was *het derde doodvonnis* na de zonde met Bathseba in Davids huis. Het vierde moest nog volgen.

§ 5. *Na Absaloms dood.*

a. *Davids terugkeer naar Jeruzalem.*

Neen, maar wien de Heere verkiest! Husaï tot Absalom. (2 Sam. 16 : 18).

David heeft niet eens den tijd gehad zich aan zijn smart om Absalom over te geven. Ruw heeft Joab hem wakker geschud. Het volk is er ook nog en wil een blij gezicht zien van zijn koning, voor wien het de zege heeft behaald. David moet wèl weten wat hij doet — volhardt hij in zijn houding van bitterbedroefden vader, nu goed, dan is hij koning àf, dan draait het miskende volk hem den rug toe als een ondankbaar en wispelturig vorst „liefhebbende die hem haten en hatende, die hem liefhebben."

Zoo moet dan David zijn hart bedwingen en in de poort staan om zijn zegevierend leger voor zich langs te zien defileeren, de stad in.

* * *

Ondertusschen gaat het nog niet zoo vlot met Davids herstel in de regeering, al is nu Absalom dood. Het volk, ja het volk is gretig genoeg daartoe bereid; bij den gewonen man is de koning populair genoeg (19 : 9). Maar de „oudsten", de familiehoofden (later de „vorsten" genoemd), de mannen, die liever zelf de macht

uitoefenen zonder een koning boven zich, die voelen er eigenlijk niets voor om David weer in de macht te herstellen.

En zoo gaat dan het initiatief in dezen uit niet van den overwonnene, maar van den overwinnaar. David komt nu goed te pas zijn verbinding met Zadok en Abjathar, die in Jeruzalem nu als het ware een soort gezantschapspost voor hem kunnen vormen. Daardoor laat David deze „oudsten" bewerken. Hij argumenteert, dat de andere stammen David wel weerom wenschen; wanneer Juda vrijwillig het eerste komt, dat toch Davids eigen stam is, dan heeft het toch zeker kans op een beter accoord dan wanneer het straks (noodgedwongen!) de rest moet volgen. De „oudsten" van Juda gaan daar gretig op in; een succes voor Davids diplomatie. Evenwel niet dan met een zeer gevaarlijk middel bereikt: het spelen van een hoog spel met de tegenstelling tusschen Juda en de rest van Israel. Zooals straks blijken zal, ontstaat hierdoor nu reeds de barst in het Rijk, waarlangs het later — na Salomo's dood — geheel uiteen zal scheuren: een scheur, die niet meer te dichten zal zijn.

Waarschijnlijk is het accoord zóó gesloten, dat Juda als eerste stam, die David weer binnenhaalt, voor zich bijzondere rechten of voordeelen heeft bedongen; anders ware het onverklaarbaar, waarom onder de andere stammen de laaiende vlam der ontevredenheid opnieuw hoog opslaat tot uitbarstend oproer, enkel en alleen omdat Juda de eer heeft gehad de eerste te zijn, die David onder de stammen weer inhaalt. Dat ging niet alleen om de eer van het spel — dat zou zoo'n explosie van felle verontwaardiging alleen niet kunnen verklaren, maar wel degelijk ook om de knikkers.

* * *

Zoo droef en somber Davids uittocht is geweest, zoo triomfantelijk een zegetocht wordt zijn terugkeer. Al de personen, die in het eerste verhaal een rol speelden, ontmoeten we nu weer, in juist omgekeerde volgorde.

Daar is Barzillai, de „IJzerman", een „machtig rijk man", die te Mahanaïm den koning van alles voorzien had. Hij treedt daarbij op als het hoofd van Gilead.

David noodigt hem uit op zijn beurt mede te gaan en aan het

hof te Jeruzalem er revanche voor te nemen. Barzillai slaat dit af. Hij heeft den koning maar een eindweegs willen begeleiden; men is geneigd het „een weinig over den Jordaan" (St.vert. 19 : 36) liever te vertalen „tot den Jordaan." Voor een zoo oud man als Barzillai, in de 80, was dat gaan over den Jordaan geen kleinigheid; al is de Statenvertaling, die den Jordaan heelemaal met Nederlandsche oogen beschouwd heeft en er een pont bij heeft gefantaseerd naar Nederlandsch model, heel geschikt om het bezwaarlijke van dien overtocht voor een oud man weg te doezelen. De Jordaan was een snelstroomende rivier, met enkele doorwaadbare „voorden" (St.vert. eufemistisch steeds „veren"). Ziba, die zich ook verder verdienstelijk wil maken voor David, is met 15 zoons en 20 knechts gekomen om den koning bij den overtocht te helpen (19 : 17; St.vert. anders); er zal heel wat door het water heen te dragen zijn geweest, ook personen, al liep men ook dàn nog kans op een nat pak, bv. door uitglijden van den drager. Voor een 80-jarige, die ook nog terug moest, was dus de plek tot afscheid beter gekozen vóór den Jordaan dan net even er over! Barzillai slaat dus Davids voorstel, in alle dankbaarheid voor de goede bedoeling, af. Hij heeft op zijn leeftijd aan het schiterend hof niets meer te zoeken, nu alle zintuigen al veel minder zijn geworden. Hij heeft nog slechts één wensch: te sterven bij het graf van zijn vader en zijn moeder. Fijn trekje van den verhaler: „en zijn moeder". Nergens elders wordt die in zoo'n geval genoemd; alleen „tot zijn vaderen" werd men verzameld. Maar deze Oostjordaner gedenkt — niet toevallig — ook zijn moeder; zooals de naburige Arabische stammen van het Zuidoosten hier in de geslachtsregisters naast de vaders ook moeders hebben vermeld. De vrouw stond hier blijkbaar hooger in eere dan in het „meer beschaafde" eigenlijke Palestina. Maar Barzillai doet David een voorstel: daar is „zijn knecht Kimham", dien hij als plaatsvervanger recommandeert. Volgens 1 Kon. 2 : 7 was dit een der zonen van Barzillai, die blijkbaar den ouden man vergezeld hebben, — geen wonder!

David voegt zich daar geheel naar. Het was voor hem niet uitsluitend een daad van dankbaarheid, maar ook van wijze politiek; op die wijze hield hij aan zijn hof een persoonlijk verband met het

Overjordaansche Gilead, dat hem zulke onwaardeerbare diensten had bewezen.

En daar staan beoosten den Jordaan nog schuldbewuste smeekelingen ook. De voor kort zoo scheldende, stuivende en steenenwerpende Simeï met achter zich den heelen aanhang van zijn geslacht, [1]) onder wie Ziba, de domeinopzichter van Sauls goederen met de zijnen apart geteld wordt: 36, de moeite waard zoo'n getal! Ze zijn nog juist bijtijds gekomen om David nog te begroeten en haastig dóór den Jordaan getogen (St.vert. „over" in pl. van „door"). „Toen de koning juist op het punt stond den Jordaan te doorschrijden." (vs. 18; St.vert. met een pont er overvarende!)

Simeï wil het verleden goed maken door het voorbeeld te geven voor de andere stammen buiten Juda: ik ben de eerste van de Rachelstammen [Efraïm—Manasse—Benjamin], die den koning weer huldigt, zoo pleit hij.

Abisaï hunkert er alweer naar als weleer, nog „zijn kop weg te nemen" (16 : 9; 19 : 21) maar David vindt — alweer politiek zeer wijs gezien — zoo'n blijden jubeltocht geen tijd voor doodvonnissen en schenkt genade en belooft dat onder eede (later heeft hij daar spijt van op zijn ouden dag). Het moest voorzeker het andere rebellen wel zeer gemakkelijk maken zich te onderwerpen.

Daar is Meribbaäl op een ezel. Van af dat David is gevlucht heeft hij rouw gedragen. [2]) Ziba heeft hem belasterd. Hij wou wel met David mee, maar hij, de lamme stakker, kòn niet. Want van dezen valschen Ziba is de stumperd heelemaal afhankelijk immers. David ziet hier een Gordiaanschen knoop voor zich. Wien moet hij gelooven? Ziba heeft hem de uitnemendste diensten bewezen, wèl te pas steeds. Maar in Meribbaäls woorden klinkt toch ook een trouwhartige toon. David wil zich Ziba niet tot vijand maken en

---

[1]) Er staat 1000: dit komt bij Gideon in den zin van geslacht voor: mijn 1000 in Manasse is maar gering — wellicht ook hier. Simeï zal er geen persoonlijke garde op na gehouden hebben nòg grooter dan die van David.

[2]) St.vert. heeft: „zijn baard niet beschoren". De baard werd ook ànders niet geschoren: hij was geen Nederlander! Dit moet zijn: niet verzorgd, d.w.z. niet gekamd of gewasschen, doch laten verwilderen, evenals hij bv. ook zijn voeten niet had gewasschen.

evenmin Jonathans zoon geheel verongelijken. David hakt den Gordiaanschen knoop dóór, die hij niet ontwarren kan. „Deelt beide het land!" Eerst was het al geheel aan Ziba gegeven. (vs. 29: „Hierbij beslis ik": — St. vert. „Ik heb gezegd" — maar vroeger had de koning het anders gezegd, dus dit laatste is verwarrend voor den lezer). Hoffelijk antwoordt de prins uit Sauls geslacht, blij, dat hij er nog zoo afkomt: „Op *mijn* land komt het niet aan, al moest *ik* het heelemaal verliezen; *de koning* heeft *zijn* land terug, dat is het voornaamste." Een gevat antwoord.

Zoo komt David dan te Jeruzalem terug. Maar — het lijkt er op of het alleen als koning van Juda zijn zal. Israel begint een nieuwe rebellie; verbitterd, dat Juda het meeste in de gunst staat. Séba uit Benjamin ontplooit de vaan van den opstand met de leuze: David hoort bij Juda; wij hebben niets met hem te maken. Ieder naar zijn tent, o Israel! D.w.z. ieder op zichzelf. Het ging hier niet om een anderen koning; de bedoeling was: heelemaal geen koning desnoods, maar in ieder geval niet uit Juda en niet David. Ditmaal ging de leuze uit van Benjamin. Straks, na Salomo, uit het machtige Efraïm en dan met deze zelfde woorden!

b. De opstand van Seba.

> Een iegelijk naar zijn tenten, o Israel! Wij hebben geen deel aan David!.....
> (2 Sam. 20 : 1; ook 1 Kon. 12 : 16 na Salomo's dood).

De man, die het parool van den opstand tegen David uitgeeft, nog eer deze Jeruzalem bereikt heeft, is een man uit Benjamin, den stam van Saul: Seba de zoon van Bichri (= Kemelsveulen, een spotnaam?). Van een op het schild verheven koning lezen we niets. Het zal David op dat moment wel niet gespeten hebben, dat van Sauls oudste dochter Merab geen zonen meer in leven waren; anders hadden die nu een goede kans gehad! Maar, zooals de toestand nu is, wordt de leuze zelfs: dan nog liever heelemaal geen koning!

Reeds vóór hij het Overjordaansche land verliet, had David nog
 een eigenaardigen zet gedaan op het politieke schaakbord; een zet.

waarbij naast het diplomatiek spel niet minder persoonlijke wrok zijn besluit beïnvloed had. David wenscht met Joab te breken, die hem naar zijn gevoel drukkend-machtig wordt.

Indien er echter één man was geweest, wien David meer dan anderen zijn plaats als koning te danken had, vooral nu, dan was dat Joab. Men denke slechts aan de verovering van Jeruzalem, den slag tegen de verbonden Arameeërs en Ammonieten, de overwinning pas behaald op de groote overmacht van Absalom. En het valt niet te ontkennen, — juist van dàt moment af oogst Joab niet anders meer dan harden ondank. David kàn het hem niet vergeven, dat hij Absalom heeft gedood; hier spreekt bij hem het bloed sterker dan alle politiek. Het moet toegegeven: het was een zeer eigenmachtige daad, al is aan den anderen kant wáár, dat niet in te zien is, hoe David een tweeden Absalom-opstand — nòg beter voorbereid — zou zijn ontkomen; David, en heel zijn nageslacht waarschijnlijk, zouden van die zijde naar Davids eigen woorden allicht geen van allen gespaard zijn gebleven (15 : 14). En naar alle menschelijke berekening zou dat vroeg of laat gekomen zijn of Absalom ware Absalom niet meer geweest.

Wanneer David de balans moest opmaken van wat hij Joab — hoe onsympathiek deze ruwe „man des bloeds" dan ook moge zijn — te wijten en te danken heeft gehad, dan blijft er in elk geval een groot, zeer groot batig saldo ten gunste van Joab.

Maar de oude en gekrenkte David redeneert niet, hij gevoelt wrok en wil nu liefst maar Joab heelemaal kwijt zijn. En daarbij meent hij in één slag een dubbele winst te kunnen binnenhalen, want daardoor zal het hem meteen mogelijk zijn om Amasa voor zich te winnen, door dien Joabs plaats aan te bieden.

* * *

Amasa is thans in Israel na David misschien de man van den meesten invloed. Hij was bevelhebber van het koninklijk leger van Absalom en was evenals Joab aan Davids huis verwant; David is zijn oom [1]. Heeft David hèm, dan is alle verzet van dien kant

[1]) Amasa was een zoon van Davids zuster Abigaïl, schoon buiten huwelijk geboren. Zijn vader was een Ismaeliet, d.w.z. zoo neemt men algemeen aan, of-

geheel uit. Zoo belooft hij dan Amasa Joabs plaats en — deze neemt aan.

Maar al direct daarop gevoelt David spijt over wat hij heeft gedaan. Want de koning — door de laatste gebeurtenissen wantrouwend geworden, en geen wonder! — vindt het zeer verdacht, dat Amasa, die nu in Joabs plaats dien strijd tegen Seba moet uitvechten, onbegrijpelijk talmt en niet met de doortastendheid en voortvarendheid handelt, die hij in Joab zoo heel gewoon vindt. Hoe licht kan het niet zijn, dat Amasa met Séba in het geheim in verstandhouding staat, en expres den veldtocht vertraagt om dezen tijd en gelegenheid te geven zijn mannen te verzamelen en dan straks met hem gemeene zaak te maken tegen den koning! Wien kan David nog vertrouwen, nu hij met Absalom zóó bedrogen uitkwam?

Het is intusschen zeer de vraag, of dit wantrouwen gerechtvaardigd was, al vinden we in de literatuur van heden zelfs hier en daar de opvatting, dat de situatie inderdaad zóó kon zijn geweest. Maar Amasa zal zeker in zijn nieuwe ambt te doen hebben gehad met heel wat lijdelijk verzet van ondergeschikte bevelhebbers, die het slecht konden verkroppen, dat Joab was afgezet en zij nu onder bevel stonden van den vijand van gisteren. Het oppercommando over Davids keurbenden schijnt hij buitendien niet gehad te hebben, alleen over het volksleger, de levée en massa en óók dáár ontbrak hem Joabs prestige. Zoo behoeft hier nog niet eens kwade wil in het spel te zijn geweest en tòch..... David voelt het: zóó loopt het mis en wint Séba hoe langer hoe meer terrein. Zoo zendt hij dan haastig uit tegen Séba zijn gardetroepen, de Gibborim (d.w.z. de „helden") en de Kreti en Pleti, in naam onder bevel van Joabs broeder Abisaï. Maar Joab gaat *zelf* ook mee en neemt al direct de

---

schoon er eigenlijk staat in 2 Sam. 17 : 25 een Israeliet. Maar dit zal wel een verschrijving zijn, want „de Israeliet" kon onmogelijk een bijnaam zijn midden onder een volk van allemaal Israelieten. Er is bij Abigaïl, Amasa's moeder, ook naar alle waarschijnlijkheid zoo'n afschrijffout. Er staat nl. in ditzelfde vers van haar „een dochter van Nahas". Dat woord Nahas komt ook een paar regels lager voor en is hier tusschen geraakt. Haar vaders naam Isaï zal hier oorspronkelijk hebben gestaan.

leidende rol van Abisaï over. De omstandigheden zijn sterker geweest dan Davids plannen; het blijkt opnieuw: hij kàn Joabs sterke en sturende hand niet missen om den staatswagen veilig langs den weg voort te brengen!

Bij een grooten steen, waarschijnlijk een offersteen, bij Gibeon, ontmoet het leger van Abisaï — of liever, practisch gesproken, dat van Joab, Amasa met zijn troep, die zich nu eindelijk toch ook op weg wil begeven, naar het schijnt. Joab draagt over zijn kleed een gordel, waarin een dolk of kort zwaard zóó steekt, dat het heel gemakkelijk met de linkerhand uit de scheede te nemen is, die — zooals dat bij een dergelijk wapen anders dan bij het groote zwaard het geval is, vrijwel horizontaal zal gezeten hebben.

Terwijl hij op Amasa ter begroeting toestapt, lijkt het, alsof zoo toevallig vanzelf die dolk uit den gordel glijdt, maar Joab vangt ze en passant met de linkerhand op, terwijl hij de rechter Amasa ter begroeting toesteekt. Die let, argeloos, heel niet op dat bloote wapen in Joabs hand, dat deze hem — onder de begroeting zelve, het toppunt van valschheid! — onder de ribben door in het hart steekt.

Een uiterst gemeene daad, nòg meer dan destijds Abners moord, indien enkel ingegeven door lage afgunst en door wrok van achteruitgezet te zijn door David. Sommigen zien er evenwel vooral een politieken moord in op een verrader. Zij zien in Joab „den trouwen waakhond, die ook na een pak slaag voor zijn meester opkomt".

Natuurlijk een groote consternatie en een heele oploop om het lijk. Een soldaat van Joabs particuliere lijfwachten vindt dit een geschikte gelegenheid voor propaganda en roept tot het volk: Wie het wèl meent met David, die volge Joab na!

Joab neemt inderdaad nu ook officiëel weer de leiding geheel in handen. Maar Amasa, die daar ligt in zijn bloed, wordt — omdat al het volk er bij blijft staan, terzijde van de marschroute gebracht en met een kleed aan het gezicht onttrokken.

Heel in het Noorden van het land speelt het laatste bedrijf van deze sombere geschiedenis.

De opstand van Séba is blijkbaar geheel verloopen en hijzelf met zijn naasten aanhang teruggedrongen in zijn laatste toevluchtsoord, een kleine maar sterke stad, Abel-beth-Maächa. (Maächa was een

Arameesch staatje in de buurt). Ze heet ook wel Abel-Maïm (= bevloeid land, 2 Kron. 16 : 4) en lag in een door irrigatie zeer vruchtbaar gemaakte tarwestreek, 1½ uur Westelijk van Dan aan den weg van hier naar Tyrus, [1]) dus aan de uiterste rijksgrens.

Joab moet tot een geregeld beleg besluiten; we lezen van een tegenomwalling om den voormuur van daar af neer te rammeien. Deze „voormuur" (St.vert. buitenmuur) zal wel geweest zijn een voor de poort gebouwd stuk muur, dat belette de poortdeuren zelf in te stooten en noodzaakte om zich om dezen voormuur heen zijdelings door een nauwe gang naar de poort te begeven, waarbij het volk boven op de wallen voortdurend een vijand tusschen den voormuur en de eigenlijke wal van boven af kon bestoken.

In dezen nood gaat men uit de stad over de overgave parlementeeren. En eigenaardig... daartoe gebruikt men „een wijze vrouw". Zij begint met te vragen, — alsof men dat niet wist — wat toch Joab mocht hebben tegen deze stad, zoo goed bekend als centrum voor de andere kleinere plaatsen in de streek („een moeder in Israel") en van oudsher net als het naburige Dan beroemd om zijn traditie van ouderwetsche wijsheid. Er is immers nog een spreekwoord, dat Joab wel zal kennen, al een heel oud spreekwoord: „Zij zullen zonder twijfel te Abel en te Dan vragen". [2])

Joab gaat hier handig op in. Verre is het er vandaan, dat hij de stad iets ook maar zou willen schaden. Het is niet om de stad te doen, alleen om een zeker rebel Séba, die zich daar verborgen moet houden (Joab houdt zich ook van den domme!); even diens hoofd over den muur geworpen en Joab belooft vast, dat dan direct de bazuin het signaal zal blazen tot den aftocht.

Zoo houden zich beide partijen, alsof quasi de stad part noch deel aan Séba had. Deze zelf wordt hierbij lijdend voorwerp. Zijn

---

[1]) Al zeer spoedig na de scheiding van Noord en Zuid is deze streek en verbindingsweg door de Arameeërs van Damascus veroverd — 1 Kon. 15 : 20.

[2]) Dan wordt alleen genoemd in de Septuaginta; in het Masoretisch handschrift (dus ook in de St.vert.) is het weggelaten. Dat „vragen" zal zien op den efod en de terafim van den priester te Dan (ons bekend uit de geschiedenis van Micha in Richteren) en..... men zal daarin aanstoot hebben gevonden en het in later tijd uit den Hebreeuwschen tekst hebben weggelaten.

hoofd wordt inderdaad van den muur af geworpen en tot dezen prijs koopt de stad zijn behoud: Joab trekt af. De opstand van Séba is uit.

c. *Iets over den tijd, waarin deze dingen voorvallen.*

De opstanden van Absalom en Séba moeten geweest zijn tegen het einde van Davids regeering, omstreeks het eerste gedeelte van zijn laatste tien regeeringsjaren waarschijnlijk.

Immers eerst te Hebron is Absalom geboren als derde zoon. Hij moet echter reeds een jonge man zijn geweest van een jaar of twintig minstens toen Amnon zijn jongere zuster Tamar te schande maakte. Daarop verloopen er nog een tiental jaren tot zijn opstand uitbarst: 2 jaar stil op wraak zinnen (13 : 23); 3 jaar in Gesur (13 : 38); 2 jaar in Jeruzalem in ongenade (14 : 28); 4 jaar tusschen zijn herstel aan het hof en den opstand (15 : 7; er staat eigenlijk geen 4 maar 40, doch dit houdt ieder voor een vergissing als geheel onmogelijk).

Tusschen Absaloms geboorte en den opstand verloopen dus een dertigtal jaren. Absalom is eerst geboren na den aanvang van Davids regeering van ongeveer 40 jaren (ongeveer 1017—977). Absaloms opstand valt dus ongeveer 985 of later. Nadien is over Davids regeering niet veel meer bekend.

De bekende volkstelling viel waarschijnlijk reeds veel eerder.

HOOFDSTUK VI.

HET GODSDIENSTIG LEVEN EN DE PERSOONLIJKHEID VAN DAVID.

§ 1. *Reorganisatie en Centralisatie van den cultus.*

a. *Algemeene toestand.*

In den regel denkt men bij Davids tijd op godsdienstig terrein te veel aan psalmgezang en stelt zich die periode in Israels geschiedenis veel te idealistisch voor. Het was een ruwe tijd, waarin de verwildering van het Richterentijdvak, die donkere periode in Israels geschiedenis nog natrilt. In den Richterentijd brengt Jefta een menschenoffer, „om zijn gelofte te betalen" en in Davids tijd hangt men het nageslacht van Saul op spitse palen tegenover den Tabernakel van Jahwe, om Hem, die nu al drie jaren achtereen hongersnood zond, te verzoenen; — een procedure, die, afgezien van de theorie en alleen practisch bekeken, wezenlijk niet zooveel van een eenvoudig menschenoffer verschilt.

Michal, Davids eerste vrouw, heeft een terafim in huis, evenals in den Richterentijd Micha in Efraïm; en de streek, waarheen diens efod gebracht is, is er nòg grootsch op: „Kent gij niet het spreekwoord," zegt de wijze vrouw tot Joab, „van ouds gezegd: zij zullen te Dan en te Abel gaan *vragen*", d.w.z. naar het Orakel Gods vragen door efod of terafim te raadplegen.

Het voltrekken van onbarmhartige en wilde bloedwraak geldt als een verdienste voor God; het nalaten er van zou zeker ongeluk en ramp over familie en land brengen; we zullen nog zien, hoe Davids laatste dagen gekweld worden door de gedachte, dat er ongeluk over zijn huis kan komen, doordat hij te mild is geweest in het toe-

passen der bloedwraak — welk een ongelooflijk scherpe tegenstelling met den stervenden Christen, die naar het voorbeeld en den wil van zijn Heiland zijn vijanden moet vergeven; indien hij niet wil, dat ook hem de vergeving zal geweigerd worden. De moraal van Davids tijd is, zoo zegt prof. De Groot scherp maar teekenend, „een soldatenmoraal". „Van bedenkelijk allooi" voegt hij er nog aan toe. En even te voren merkt hij zoo treffend op: „Waar krijgsban en wraakoefening een bedenkelijk groote rol spelen, wordt het ons duidelijk, dat men per slot van rekening in dezen harden tijd van bloed en tranen nog slechts eenige weinige letters van Gods hoogen, heerlijken Naam vermocht te spellen..... Wie God kent uit de bladen van het N. T., constateert hier een droeve eenzijdigheid en gevoelt smartelijk een diep gemis en hij begint iets te verstaan van het woord uit het Johannes-Evangelie (1 : 18), dat de Eengeboren Zoon Hem ons verklaard heeft". (T. en U.; Sam. 1, blz. 25 en 23).

Eenvoudige menschen, onkundig omtrent den ruwen tijd, waarin David leefde en omtrent het schaduwomfloerste geringe licht van de Oude Bedeeling, dat die man slechts had, die voor hen in eerste plaats de vrome psalmdichter moet zijn, beoordeelen derhalve te goeder trouw David veel te hard. Ik heb het bijgewoond, dat een streng-orthodox man uit het volk, die op het vervolg af den Bijbel las, bij de laatste bevelen van David geërgerd dien Bijbel dicht deed en zei: „Ik kan het niet verder lezen, zoo'n sterfbed! En dat is nou David!"

* * *

In dezen woesten tijd heeft David eveneens met klaren blik gezien, hoe de verwildering steeds verder om zich heen zou grijpen, indien niet een centralisatie plaats vond van den eeredienst.

Daarbij vond zijn politiek tevens voordeel: het ging mede tegen het uiteenvallen van het Rijk in tal van locale kringetjes, ieder om zijn aparte „hoogte" en met zijn eigen offeraltaar.

Te Jeruzalem heeft David de Ark, de Oude Glorie uit Mozes' tijd, weer in het middelpunt geplaatst. Een Tempel mocht hij er evenwel niet voor bouwen met zijn bloedbevlekte handen, zooals we zagen. Zie, hier staan we in deze tijden van oorlogsgedruisch en het „door-

zoeken van holen" om heele volksstammen uit te roeien, [1]) ineens voor een nieuwe openbaring, een gedachte, overgewaaid op de vleugelen van den wind uit een heel andere wereld. Verbaasd zien we het aan, zooals we geboeid blijven stilstaan bij een reine, onbesmette bloem, opbloeiend onbesmeurd temidden van de bloeddoorloopen modder van een oorlogsslagveld, waarin de avondstilte overdraagt het kreunen en kermen der wegzuchtende zielen. Maar al bleef zoo Davids jubelende optocht met de Ark naar Jeruzalems bergen „half werk", toch heeft hij voor zijn opvolger, die dit begonnene voltooien zou, alles voorbereid.

In de afwijzing van den Tempelbouw heeft David berust. Nadat Nathan hem dit verbod heeft aangezegd, gaat de koning *binnen* in de Tent met de Ark, *zet zich neer,* voor het aangezicht des HEEREN en bidt en dankt zóó tot God [2 Sam. 7 : 18, vert. De Groot]. Een zoo vertrouwelijke omgang met het Opperwezen voor *dien* tijd doet ons bijna verbijsterend aan.

b. De 24 priesterklassen.

Een der maatregelen daartoe betreft de reorganisatie der priesters. Daar er over het heele land tal van priesters waren verspreid aan een menigte heiligdommen van plaatselijke beteekenis, zoo waren er te veel [2]) om tegelijk dienst te doen straks aan het centrale heiligdom in Jeruzalem.

---

[1]) 1 Kon. 11 : 15: Toen Joab de legeroverste opgetrokken was om de holen te doorzoeken..... zes maanden..... totdat ze al wat manlijk was in Edom hadden uitgeroeid [St.vert. onjuist; zie later bij Salomo].

[2]) Uit het boek Samuel krijgen wij den indruk van kleine getallen ten opzichte van de priesters uit Aärons huis. Eli's tak, de lijn van Ithamar, telt, als Saul ze uitroeit ongeveer 80 man. 1 Kron. 15 somt ons het heele aantal Levieten op onder David: 120 + 220 + 130 + 80 + 112 = 862: in volkomen tegenspraak daarmee noemt evenwel 1 Kron. 23 dit getal als 38000, terwijl het ook zichzelf nog weer tegenspreekt, want volgens vs. 3 zijn dit de getelden boven de 30 en volgens vs. 27 boven de 20 jaar. Mogelijk is de oplossing deze, dat hier dooreengemengd is een *indeeling* uit Davids en Salomo's tijd van personen boven de 30 jaar met de *getallen* voor personen boven de 20 jaar uit een veel later tijdvak, maar naar de oude indeeling.

Hoe nu David te werk ging om de priesterschap van de over het land verspreide heiligdommen om het toekomstige centrale heiligdom te Jeruzalem te groepeeren, dat drukt prof. Noordtzij zeer voorzichtig aldus uit: [1])

„Om nu den ijverzucht van de stammen en hun heiligdommen en daarmede ook van de daaraan verbonden priester- en levietengroepen te voorkomen en de religieuze gebruiken met zachte hand in de oude paden terug te leiden, trachtte David de in het land verspreide priesters en levieten tot dienaren van het heiligdom te Jeruzalem te maken. Daarbij ging hij uit van het gegeven, dat alle priesters zich afleidden van Eleazar of Ithamar, de twee zonen van Aäron en deelde hij hen in 24 familieverbanden in, waarvan 16 op Eleazar en 8 op Ithamar werden teruggevoerd."

Ieder stond onder zijn eigen hoofd; er waren dus 24 hoofdpriesters, de „*over*priesters" van het N.T.; boven die allen stond de eene *hoog*epriester.

Welke priesterklasse dienst zou doen te Jeruzalem, dat bepaalde het lot. Waarschijnlijk zoo, dat twee malen geloot werd één uit de 16 klassen van Eleazar en dan telkens de derde maal één uit de 8 klassen van Ithamar. Uit de laatste jongste lijn waren de Elipriesters voortgekomen; zijn nazaat Abjathar stond aan hun hoofd en was de hoogste priester bij de Ark te Jeruzalem; de hoogste priester van de oudste lijn, de Eleazar-lijn, was Zadok, die aan het hoofd stond van het heiligdom te Gibeon, dat gold als de Tabernakel van Mozes, maar..... nu zonder Ark, die te Jeruzalem onder een afzonderlijke tent stond. Men neemt nl. aan — en met alle kans van treffen! — dat de Filistijnen, toen ze Silo verwoestten na het veroveren van de Ark, ook de Tabernakel buit maakten en versleept hebben naar de heilige hoogte van de met hen verbonden Gibeonieten. Toen de wind omsloeg en Saul wraak nam op de Gibeonieten, toen zou dan pas de vloek over hen zijn ingegaan, die heelemaal terugging op de teleurstelling van Jozua na zijn bondge-

---

[1]) In: Gods Woord e. d. E. get. 2e druk blz. 383. Men houde in het oog, dat men van oudsher ook aan de locale heiligdommen gaarne Levietische priesters had en denke daarbij aan den Leviet uit Mozes' geslacht bij Micha in Efraïm.

nootschap met dit volk, dat de Gibeonieten tot tempelslaven zouden worden.

Hoe dit zij, er waren onder David dus eigenlijk twee hoofden over de priesters in plaats van één: Zadok en Abjathar. Dat Zadok het eerste genoemd wordt, zal zijn, omdat hij uit de aanzienlijkste linie stamde. Abjathar moet veel ouder van leeftijd zijn geweest dan Zadok. Toen David te Hebron koning was, gold hij daarom nog niet eens als hoofd van zijn geslacht: „En Jehojada was overste der Aäronieten... en Zadok was een jongeling" (1 Kron. 12 : 27 en 28).

Zijn tijd breekt eigenlijk pas ten volle aan onder Salomo, wanneer Abjathar door dezen koning is afgezet, zoodat *hij* als eenigste Opperpriester overblijft en dan in dat ambt over Salomo's tempel wordt gesteld.

Uiteraard droeg deze indeeling van David slechts een voorloopig karakter; definitief werd ze eerst onder Salomo doorgevoerd, toen de Tempel was ingewijd (2 Kron. 8 : 14). Na een periode van diep verval, die zijn laagtepunt bereikt onder Athalia, werd deze staat van zaken weer naar het oude model hersteld door den hoogepriester Jojada (2 Kron. 23 : 18).

c. *De drie beroemde musici.*

Onder de zangers, die apart ingedeeld werden, om door zang en muziek God te loven (merkwaardig is, hoe hierbij telkens de schelklinkende cimbalen voorop staan, die tegen elkaar geslagen bekkens!) vallen drie personen uit Davids tijd op, die eenigszins nadere bespreking verdienen.

Asaf, Jeduthun, Heman.

Asaf was wel de voornaamste leider van het godsdienstig gezang en de muziek tijdens David. Niet minder dan vier zonen van hem staan ieder aan het hoofd van een der 24 zangkoren. Hij is vooral bekend geworden, doordat niet minder dan 12 psalmen het opschrift dragen „Een psalm van Asaf." Behalve psalm 50 staan deze alle op één rij, nl. 73 tot en met 83.

Nu wil „psalm van Asaf" volstrekt niet zeggen, dat zoo'n psalm door Asaf zelf zou zijn gedicht — een dergelijke opvatting is al te

naïef-simplistisch. *Of* men moet hier denken aan een psalm, gemaakt door een van de „kinderen Asafs" zooals de zangers uit deze beroemde familie later heetten (2 Kron. 29 : 13 bv. voor de tijd van Hizkia) *òf* (wat nog waarschijnlijker is) deze rij van psalmen is afkomstig uit een bundel, [1]) die oorspronkelijk den titel droeg „Asaf-liederen", omdat ze òf door de kinderen Asafs gezongen werden òf in den trant waren van wèl door Asaf zelf gemaakte psalmen. Want dàt er óók bij zijn, door hem zelf persoonlijk gedicht en gezongen, is even waarschijnlijk als het zeker is, dat dit *niet* met *àlle* „psalmen van Asaf" het geval is geweest — dit zou een heel verkeerde opvatting zijn van de uitdrukking „Psalm van Asaf". Psalm 79 bv. is zeer zeker eerst gedicht na de verwoesting van Jeruzalem door Nebukadnezar in 586 v.o.j., d.w.z. vier eeuwen nadat Asaf en David leefden! Reeds Calvijn [2]) was dan ook van meening, dat bv. psalm 79 (en ook bv. 74) ondanks het opschrift „Psalmen van Asaf", wel verre van uit Davids tijd te stammen, eerder ontstaan moet zijn eerst..... in den tijd der Makkabeeën! dus tot de allerjongste gedeelten van het O. T. zou behooren! wat evenwel niet noodig is, maar na 586 v.o.j.zeker!

Jeduthun had nog meer zonen dan Asaf ieder aan het hoofd van een zangkoor staan, nl. niet minder dan zes! terwijl een zevende, Obed-Edom (naar alle waarschijnlijkheid dezelfde, die na Uzza's ongeluk de Ark een tijdlang in zijn huis bewaarde) poortwachter was aan de Tent, die de Ark omhulde (1 Kron. 16 : 38 en vs. 5), terwijl nog andere „zonen van Jeduthun" poortwachters waren in Davids tijd bij den Tabernakel te Gibeon (1 Kron. 16 : 42). De naam Jeduthun komt voor boven psalm 39, 62 en 77, men moet dit bij de laatste althans niet zóó opvatten dat deze door Jeduthun zouden zijn gedicht, maar veeleer, dat ze werden gezongen op een naar Jeduthun genoemde wijs, die zekere beroemdheid had. (62 : 1 St. vert. „over" Jeduthun, beteekent dan zoo iets als: à la Jeduthun, op zijn Jeduthuns te zingen).

---

[1]) Zie voor het ontstaan van de Psalmen door samenlezing uit verschillende oorspronkelijke bundels de Inleiding van prof. Noordtzij op De Psalmen, deel I in Korte Verklaring.

[2]) Boven aangehaalde inleiding van prof. Noordtzij, blz. 15.

Men houdt het er voor, dat Jeduthun dezelfde is als de zanger, die ook Ethan genaamd wordt (1 Kron. 15 : 17 en 19; waar staat: De zangers nu, Heman, Asaf en Ethan). Boven psalm 89 staat echter Ethan: de Ezrahiet [1]) wat heenwijst naar een als zeldzaam wijs beroemd man uit den tijd van of vóór Salomo (zie 1 Kon. 4 : 31).

Heman, de derde van de groote musici uit Davids tijd, was een kleinzoon van den ziener Samuel (1 Kron. 6 : 33).

Saul en Samuel of Heman en David, hoe is de verhouding totaal veranderd! Heman had politiek absoluut niets te bevelen!

Zeer eigenaardig is, dat ten aanzien van psalm 88 we met dezen zanger Heman voor dezelfde moeilijke quaestie staan als met Ethan (Jeduthun?) voor psalm 89. Immers de naam van Heman boven ps. 88 zou iedereen aan dezen zanger doen denken, temeer omdat het een psalm is „voor de kinderen van Korach" en die kleinzoon van Samuel uit *deze* Levietische lijn stamt. Maar nu staat er boven ps. 88 weer bij „de Ezrahiet" en 1 Kron. 2 wordt weer als uit Juda een Heman genoemd, die afstamt van Juda's zoon Zerah; en — nog sterker — deze Heman de Ezrahiet wordt weer in één adem genoemd 1 Kon. 4 : 31 met dien Ethan den Ezrahiet, dien koning Salomo nog in spreukenwijsheid overtrof! Precies hetzelfde probleem dus.

Een beroemd zanger was ook Kenanja, van wien ons de St. vert. dit raadsel opgeeft: „hij was over het opheffen, hij onderwees hen in het opheffen, want hij was verstandig" (1 Kron. 15 : 22). Dit moet zijn: Kenanja had de leiding bij de hooge stemmen, hij zette den toon in, want hij was een eerste kracht (vrij vertaald; letterlijk: hij was deskundig). Al werd éénstemmig gezongen, dat nam niet weg, dat er een hooge en een lage stem konden zijn, die bv. één octaaf verschilden; de hooge stem gold dan als de eigenlijke melodie — op Kenanja kwam het dus bij het zingen in de eerste plaats aan!

---

[1]) Niet naar Ezra (uit het boek Ezra) genoemd! maar naar een zoon Zerah van den aartsvader Juda, met verspringing der 2 voorste letters: zera-ezra (zie 1 Kron. 2 : 6). Sommigen zien in „Ezrahiet" boven Ps. 89 echter een schrijffout en denken aan den zanger.

§ 2. *David en het Boek der Psalmen.*

a. Tot recht begrip iets over het ontstaan van het boek der psalmen en de opschriften [1]).

Als jongen zag ik in een grootsche oude kathedraal, wanneer ik kerkte, behalve naar den kunstig bewerkten preekstoeltop, gaarne, in afwachting van de dingen die komen zouden, naar de figuur op het groote orgel, voorstellend een gekroond man met een harp, door geen beeldstormer in den loop der eeuwen gedeerd, gelukkig!

Reeds heel klein wist ik: dat is *„David-met-de-harp,"* die *„de"* psalmen heeft gemaakt. Zoo is de populaire voorstelling onder ons volk. Ze is — als zooveel volkstümliche ideeën — *fout*. D.w.z. in dezen absoluten zin veel te generaliseerend.

Hoe is ons psalmboek samengesteld? En wanneer? Ons psalmboek is „ouder dan het midden der 4e eeuw v. Chr. Over meerdere gegevens beschikken we niet" zegt prof. Noordtzij (blz. 19). En dan nog feitelijk op één, o.i. vrij zwakken grond: een aanhaling in het boek der Kronieken zou een wijziging zijn van het slot van Psalm 106; hieruit zou dan volgen, (daar dit vers niet alleen het eind is van één psalm maar een heele rij besluit, het zg. vierde boek) dat de Psalmenverzameling ouder is dan het boek der Kronieken, dat men tot de 4e eeuw v.o.j. rekent. Voor wie door deze redeneering niet overtuigd is, staat ook zelfs *dit* niet eens vast. Dan zou zelfs de tijd van de bundeling van ons psalmboek nòg later kunnen zijn.

Ons *Psalmboek*. Eigenlijk moeten we met den Hebreeuwschen tekst zeggen: Onze vijf *boeken* der psalmen.

I. Psalm 1 tot en met 41. Dit boek eindigt met den uitroep: „Geloofd zij de HEERE de God Israels, van eeuwigheid en tot in eeuwigheid, Amen, ja amen!" (Dit vers behoort dus eigenlijk niet meer bij Ps. 41, maar bij het heele boek, als apart slot).

II. Ps. 42 tot en met 72. Hier eveneens een slot: „De gebeden van David den zoon van Isaï hebben een einde." (Toch is bv. psalm 72 zelf al niet meer „van David" getiteld, maar *„van* Salomo" —

[1]) Deze korte samenvatting, noodig voor ons doel, steunt vnl. op de Inleiding van Prof. Noordtzij op het Boek der Psalmen, deel I blz. 5—20, waarheen we voor wat uitvoeriger studie met nadruk verwijzen.

St.vert. expres „*voor* Salomo" van gemaakt; precies hetzelfde opschrift boven Ps. 127 vertaalt óók de St.vert. met „*van* Salomo").

III. Ps. 73 tot en met 89. Apart slot van dit boek: „Geloofd zij de HEERE in eeuwigheid! Amen, ja amen!"

IV. Ps. 90 tot en met 106. Slot van dit vierde boek: „Geloofd zij de HEERE, de God Israels van eeuwigheid en tot in eeuwigheid! en al het volk zegge: Amen. Halleluja" [1])

V. De rest, 107 tot en met 150. Slot: „Alles wat adem heeft, love den HEER! Halleluja!"

Deze slotzinnen moesten dus eigenlijk in onze Bijbel niet achter den laatsten psalm gedrukt geworden zijn, maar na enkele open regels als een afsluitend stukje op zich zelf.

Vóór de psalmen echter zoo gebundeld waren in deze vijf boeken. moeten ze in een anderen samenhang zijn voorgekomen, die nog sporen heeft nagelaten. Noordtzij stelt het zich aldus voor, dat er oorspronkelijk één bundel was, die heette: „Psalmen van David" (over de beteekenis van deze uitdrukking straks); één: „Psalmen van Asaf"; één: „Voor de kinderen van Korach"; één: Liederen Hammaälot (d.w.z. Optochtsliederen; in onzen tijd zou men wellicht zeggen: Processieliederen) en ten slotte één: Hallelujapsalmen (aldus genoemd naar het begin).

Daaruit zouden dan verschillende nieuwe verzamelingen ontstaan zijn (zoo ongeveer te denken naar den trant van onze bloemlezingen) met psalmen zonder opschrift [2]) of nog andere aangevuld. En

---

[1]) Deze laatste zin van boek IV dient nu prof. Noordtzij tot tijdsbepaling. Want de schrijver van 1 Kron. (± 4e eeuw v. o. j. geschreven) vertaalt in 16 : 36, hoe de Ark wordt ingehaald door David, waarbij een stuk uit het slot van psalm 106 wordt aangehaald en dan deze woorden niet als wensch voorkomen, maar als een historisch feit. En al het volk zei Amen! Hij redeneert nu: dus de Kron. schrijver heeft al de slottirade van de 4de psalmbundel gekend en die voor zijn doel gewijzigd. M.i. is ook anders mogelijk. Nl. *Beide* hebben dezen zin gekend en de bundelaar van het vierde psalmboek heeft den zin voor zijn doel gewijzigd. Het komt mij nl. waarschijnlijker voor, dat men zich de vrijheid veroorlooft een historisch bekenden zin als slotformule voor een boek te citeeren dan dat men in een reportage het volk een slotzin uit een boek willekeurig in den mond legt als aanleiding tot een spreekkoor.

[1]) De technische term bij de deskundige schrijvers voor dit soort psalmen is „weezen."

eerst uit deze anders gerangschikte en vermeerderde bundels zouden onze Psalmen-reeksen in later tijd in hun tegenwoordige opeenvolging en vorm zijn ontstaan.

Zooals men ziet, vrij ingewikkeld en toch zoo, dat men bij aandachtige lezing op deze wijze veel verklaard vindt. Bv. hoe het mogelijk is, dat sommige psalmen dubbel voorkomen. Bv. Psalm 14 en 53, die (met uitzondering van het opschrift) van a tot z dezelfde zijn; blijkbaar uit twee verschillende „bloemlezingen" gebundeld. — Het laatste stuk van psalm 40 staat óók nog ergens als een aparte psalm (nl. 70). Door achter het laatste stuk van psalm 57 de tweede helft van psalm 60 te plaatsen verkrijgt men... precies psalm 108. Alles dus gedeelten, die meer dan eens in ons psalmboek zijn terecht gekomen. Zoo kan ook verklaard worden, dat men (blijkbaar om getal en nummering te behouden) soms één oorspronkelijken psalm middendoor heeft geknipt. Waarschijnlijk heeft men dan daarvoor een psalm, dien men als dubbel opgenomen herkende, weggelaten. Een voorbeeld daarvan geeft zeer duidelijk psalm 43 (zonder opschrift), die niet anders is dan het slot van 42, met zelfs hetzelfde refrein (42 : 5; 42 : 12; 43 : 5). Ook met 9 en 10 is dit het geval geweest, zooals in den Hebreeuwschen tekst nog blijkt uit de beginletters der verzen (in 9 de eerste helft van het alfabet, 10 gaat dan alfabetisch verder).

Een zeer sterk bewijs voor een naar David genoemden bundel, die over ons psalmboek *verstrooid* is geworden, is ook dit: Onder psalm 72 die eens zoo'n bundel afsloot, is nog altijd blijven staan dat hiermee de bundel van Davids psalmen eindigt, hoewel er *na* hem nog verscheidene komen met er boven „van David"!

* * *

„Van David". Beteekent dit inderdaad ook, dat David als dichter van den psalm beschouwd moet worden? Voor den oningewijde lijkt dat een malle vraag. Die evenwel alle reden heeft! Ik begin met een drietal citaten uit *„Noordtzij, Psalmen I"* over deze *opschriften,* die pas later door de verzamelaars bij het bundelen der psalmen er boven zijn aangebracht, maar *die er oorspronkelijk geen deel van uitmaakten:*

1). „Uit „le Dawid" kan alleen volgen, dat de auteur van zulk een opschrift grond meende te hebben voor zijn opvatting, dat hij een Davidischen psalm voor zich had" (blz. 12).

2). En na de opmerking, dat boven alle psalmen uit een naar David genoemde verzamelbundel bij het overnemen allicht kwam te staan in lateren tijd de naam van David:

„Daaruit mag nu echter niet worden geconcludeerd dat deze opschriften ten eenenmale onbetrouwbaar zijn" (blz. 14). Vele van de opschriften boven de psalmen zijn immers in ander opzicht zoo onbegrijpelijk, wat het Hebreeuwsch betreft, dat dit er op wijst, dat er óók opschriften van hoogen ouderdom bij kunnen zijn geweest, dit betreft óók „van David".

3). „Hand. 4 : 25 zegt niet anders, dan dat de biddenden de algemeene overtuiging van die dagen deelden, dat de psalmen, die geen auteursnaam dragen, aan David moesten worden toegeschreven [1]..... Met Calvijn ben ik dan ook overtuigd, dat we bij de verklaring van de psalmen niet van de opschriften hebben uit te gaan..... *We moeten dus de opschriften aan den inhoud toetsen*" (blz. 15).

Tot zoover de interessante beschouwing van prof. Noordtzij. Maar wat beteekent nu dat opschrift: „Van David"; d.w.z. David met de Hebreeuwsche letter 1 er voor? Hierover is men het onder de deskundigen *niet* eens; het wordt óók wel opgevat als „in Davids geest", „naar Davids trant" en dan in *dezen* zin een Davidspsalm genoemd. In dàt geval zou het zóó zijn — aangenomen zelfs dat *alle* opschriften later *juist* zijn aangebracht — dat onder de psalmen met er boven „le Dawid" zoowel van David *zelf* zullen schuilen als ook zijn van *zangers uit zijn school.*

* * *

Geheel verwerpen moeten we echter een opvatting, die op psychologische gronden beredeneert, dat David, de bloedige krijgsman, geen psalmen kan hebben beschreven, die vaak zoo poëtisch en teer van gevoelen klinken. Hoe? Wordt David ons dan niet van het

[1]) Het gaat in Hand. 4 hier om een citaat uit Ps. 2, door den spreker toegeschreven aan David, hoewel er dit *niet* boven staat, evenmin als boven psalm 1.

begin af geschilderd als held *èn* lierspeler tegelijk, die met zijn zachtgevoelde muziek Sauls harde en mistroostig-sombere hart wist te verteederen door zijn macht over de snaren?

Is David dan niet tevens de man, van wien ons met nadruk wordt medegedeeld, dat hij zóó in geestvervoering geraakte bij den feestelijken intocht van de Ark onder psalmgezang en daverende muziek in zijn hoofdstad Jeruzalem, dat hij er zijn heele koninklijke waardigheid onder vergat en deswege voor de poort van zijn paleis een publieke uitbrander kreeg van zijn vrouw Michal? Waar is *dan* zijn felverwoede krijgsmansnatuur? Neen een menschenziel is veel ingewikkelder dan dat ze zich zou laten dwingen in een aan een studeertafel uitgevonden psychologisch schema!

Dezelfde David, die zonder scrupules zijn ouden strijdmakker Uria in den dood zendt („Het zwaard verteert nu dezen, dan genen!" met een schouderophalen), diezelfde David dichtte — het staat uitdrukkelijk vermeld — de teere weeklacht om het vroegtijdig sterven van zijn vriend (en mededinger naar de kroon) Jonathan. Zóó ingewikkeld is het menschelijk hart.

En waarom zou deze zelfde David dan niet bv. bij het inhalen van de Ark zijn verheven psalm gedicht hebben:

„Verhoogt, o poorten nu den boog"?

En ook vergeet men dan een tweede punt, nl. dat al deze psalmen werkelijk niet alle even teer zijn. Na het verslaan van zijn vijanden hooren we bv. ook een echten zegezang, waarin de rauwe kreten van den slag als het ware nog nagalmen en die *zeker wèl* van David zelf kan zijn:

Mijns is Gilead, en mijns is Manasse!
En Efraïm is de helm mijns hoofds.
Juda is mijn schepter.
Moab is mijn waschbekken;
Op Edom werp ik mijn sandaal.
Tegen Filistea hef ik mijn oorlogskreet aan!
— — — — — — — —
In God zullen wij kloeke daden doen
En Hijzelf zal onze vijanden in het stof treden.
(Psalm 60; vertaling Noordtzij).

Prof. Valeton vat het probleem wat de kern betreft aldus samen: „In de oudste geschiedboeken wordt David als dichter, liever als zanger geteekend. Dat zijn ons in die boeken bewaard gebleven gedichten geen bepaald godsdienstig karakter vertoonen, is *geen* bewijs, dat hij geen godsdienstige poëzie heeft gegeven... Bovendien is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat bezwaren, die thans terecht tegen den davidischen oorsprong van dezen of genen psalm in zijn tegenwoordigen vorm worden ingebracht, vervallen zouden, wanneer wij het lied nog in zijn oorspronkelijke gedaante bezaten. Toch is niet te ontkennen, dat wij *voor het eerst* bij den Chroniekschrijver, ± 300 v. Chr., David aangeduid vinden als den man, die óók, althans bij een enkele gelegenheid, de te zingen psalm vervaardigde" (1 Kron. 16 : 7). Dat was dus heelemaal 700 jaren later, een tijdsverschil als van Floris V tot op onze dagen!

Eindigen wij deze beschouwing met wat meer waard is dan het probleem van de afkomst van een of anderen psalm, met een diepe opmerking van denzelfden auteur, prof. Valeton: „De psalmen hebben een sterk perspectief; zij openen vergezichten, die men aanschouwt zonder het einde er van te zien en wekken gedachten, die zich niet laten uitdenken....." [Valeton, De Psalmen].

Aanteekening.

Eenige opschriften van psalmen:

Neginoth — (psalm 4): met snarenspel.

Nehiloth — (5), waarsch.: met fluiten.

Scheminith — (6) òf 8-snarig instrument òf met basstem, d.w.z. een vol octaaf lager te zingen.

Schiggajon (7) — waarsch. klaaglied, boetelied.

Op de gittith (8) — waarsch. op de melodie van een wijnperslied.

Op muth-labbeen (9) — op de wijs van een (blijkbaar bekend) lied, dat dan met deze woorden („de dood van een zoon"?) begon.

Waarschijnlijk staat het ook als wijs aangegeven aan het slot van psalm 48; de woorden „tot de dood toe" van de St.vert. moeten daar nl. in de tekst vervallen; dit is de wijs waarschijnlijk (wat ook als opschrift kon staan). —

Ook bij Habakuk 3 staat *de aanduiding voor de muziek niet vóór maar achteraan* het lied.

Op ajeleth hassáhar (22) eveneens wijs van een lied, dat begon „hinde van de dageraad".

Op sjosjannim (45) — dito op de wijs van een lied, „leliën" genaamd, (zie ook ps. 60 : 1 — „als een lelie is de getuigenis").

Op alamoth (46) òf op de wijs van een lied „jonge vrouwen" òf voor sopraanstemmen.

Op mahalath (53) geeft eveneens een wijs aan; misschien beteekent het woord „ziekte" (zie 88 : 1).

Op jonath elem rehokim (56)alweer de wijs van: „o duif der verre terebinteboomen."

Al-tasheth (57) op de wijs van „Verderf niet," blijkbaar een zeer bekend wijnperslied, dat wordt aangehaald in Jesaja 65 : 8: „Verderf ze niet, want er is zegen in!"

Een lied hammaäloth (120) — een lied der optochten, nl. der karavanen en processie's, die naar de Tempelstad optogen.

Higgajon (Ps. 9 : 17), in Ps. 92 minder gelukkig met „voorbedacht lied" vertaald, wil zeggen „een ruischend snarenspel."

Sela — òf een pauze, waarin het snarenspel zacht inviel als om gelegenheid tot nadenken te geven en zoo als het ware het pas gehoorde te onderstreepen, òf een overgang naar het fortissimo, waar de opperzangmeester eens extra uithalen moest òf zooveel als ons „bis", zoodat het slot bij wijze van da capo herhaald werd, òf mogelijk nog iets anders.

In elk geval een muzikaal teeken, dat bij het lezen van een psalm net zoo min er bij behoort te worden uitgesproken als bv. in het Wilhelmus „crescendo" tusschen de zinnen moet worden gezegd.

b. „Van David." Psalmen bij bijzondere gelegenheden van zijn leven.

De psalmen met het opschrift „van David" moeten we vnl. zoeken 3 tot en met 41 en, op een enkele uitzondering na, 51 tot en met 71; ook daarná komt het opschrift soms nog voor (tenminste in de Masoretische tekst, die voor de St.vert. diende; de Grieksche Septuaginta, die voor het N. T. werd gebruikt in de verschillende citaten, wijkt juist in de opschriften der psalmen sterk af en laat „van David" nog al eens weg).

Bij een aantal van deze psalmen staat in het opschrift tevens een bijzonder feit uit Davids leven vermeld. Deze willen we even afzonderlijk nagaan.

Zeven van deze opschriften hebben betrekking op den tijd, toen hij voor Saul in de wildernissen van Juda rondzwierf, als vluchteling eerst, als bendehoofd later:

Ps. 59. Toen Saul gezonden had, die zijn huis bewaakten om hem te dooden. Vooral het eerste gedeelte is zeer van toepassing

onder die omstandigheden: een bede om hulp, een klacht wegens miskende onschuld, toorn over tegenstanders, die hem bekladden en verdacht maken.

Ps. 52. Als Doëg de Edomiet gekomen was en Saul te kennen had gegeven en tot hem gezegd had: David is gekomen ten huize van Achimelech.

Verontwaardiging over den valschen aanklager, die nog zich beroemt over het onheil, dat zijn leugenwoorden hebben gesticht, doet ook dezen psalm wel zeer bij de situatie passen, ook al is die in algemeene woorden ingekleed en al worden er geen bijzonderheden uit Doëgs geschiedenis in genoemd.

Ps. 56. Als de Filistijnen hem gegrepen hadden te Gath. „Den ganschen dag benauwt mij de bestrijder" — „Gij hebt geteld mijn omzwervingen" — „Gij hebt mijn ziel van den dood gered" — „De menschen vertrappen mij" — alles woorden, die een man in Davids positie bij die gelegenheid in de ziel konden opwellen. Ofschoon alweer nergens een bepaald feit in den psalm zelf buiten het opschrift wordt vermeld.

Ps. 34. Als hij zijn gelaat veranderd had (d.w.z. krankzinnigheid simuleerde) voor het aangezicht van Abimelech, die hem wegjoeg, dat hij voortvluchtte. Een psalm met denzelfden tendenz als bv. psalm 1, nl. dat God den rechtvaardige in gevaar redt, maar den goddelooze er in om doet komen. Veel algemeener van onderwerp en minder persoonlijk van uiting en minder den gemoedstoestand van het moment weergevend dan de vorige. De psalm past wel eenigszins bij het onderwerp, maar zonder het opschrift zouden we het toch geen oogenblik vermoed hebben.

Ps. 57. Als hij voor Sauls aangezicht vlood in de spelonk.

Iemand in grooten nood, wiens ongeluk valsche wraakgierige menschen zoeken, zendt een kreet des harten op tot God om uitkomst. Buitengewoon goed passend voor het geval, al wordt het in den psalm zelf niet genoemd; in dit opzicht te vergelijken met psalm 56 (zie boven).

Ps. 142. Als hij in de spelonk was.

Hiervan geldt hetzelfde als van het vorige. Ontroerende, werkelijk doorvoelde angst, verlatenheid en vertwijfeling treffen ons en

tevens een diep in het hart geworteld vast Godsvertrouwen. Zeer persoonlijk en als uit de ziel gegrepen. Wanneer we het opschrift zien, beseffen we: ja, zoo *moet* Davids diepste stemming des harten toen geweest kunnen zijn. De psalm zelf is weer zeer algemeen gesteld, wat dit voordeel heeft, dat ook een andere in nood en miskenning vertwijfelende ziel dit lied des harten ten volle mee kon bidden.

Ps. 54. Als de Zifieten gekomen waren en tot Saul gezegd hadden: Verbergt zich David niet bij ons?

Een vloekpsalm over de verraders. De dichter belooft dankoffers (vs. 8), wanneer hen zelf het ongeluk (welverdiend) mocht treffen, terwijl voor hemzelven de bede om hulp (bij den aanhef) verhoord mocht worden.

Dit zijn de 7 psalmen uit den tijd van Davids druk en lijden. Zooals men ziet zijn er bij die zoozeer in de lijst van het geval passen, dat men als vanzelf gevoelt: ja dàt is de kreet, die behoort bij het elders gegeven schilderij. Hoewel buiten het opschrift nergens in den psalm bepaald feiten ten opzichte van plaats of persoon zijn genoemd; integendeel, die is zoo algemeen mogelijk.

* * *

Vier psalmen volgen nu in verband met den eersten tijd van Davids koningsschap en de vestiging zijner macht:

Ps. 18. Ten dage als hem de HEERE gered had uit de hand van al zijn vijanden en uit de hand van Saul.

Deze psalm, (die ook in het slotvers nog Davids naam draagt!) kàn eenvoudig nergens anders op van toepassing zijn, dan op dezen koning, die, na de grootste gevaren en grofste miskenning door het eigen volk, nu vreemde volken onderworpen houdt, die hem sidderend vreezen. En dat alles dankt hij in dit lied aan de hulp van zijn God, zijn Helper in den krijg. In hoog dichterlijke taal doet hij God als een Donder- en Oorlogsgod (zwevend op de vleugelen van een geweldigen cherub als op den wind) zijn vijanden verpletteren.

Er is klank van oorlogshorens en krijgstrompetten in deze verzen vol strijdgedruisch:

God is het, die mij omgordt met kracht.....
Hij leert mijn handen den krijg
En mijn arm den koperen boog te spannen
Gij hebt mij het schild uwer uitredding gegeven.....

Men leze eens dezen ganschen psalm (in goede vertaling) [1]) om te beseffen, dat dit een psalm der dankbaarheid is vol Oostersche beeldspraak, ja, maar toch ook bovenal een echte „klewangwettende strijdzang", een zegezang der overwinning.

Volkomen van toepassing op den volslagen ommekeer in Davids lot en leven en geheel en al passend in den mond van een geweldig oorlogsheld als David.

Ps. 30. Een lied der inwijding van Davids huis. Heel vreemd doet *dit* opschrift aan! Want er staat over de inwijding van Davids paleis niet alleen geen woord in, maar *het lied leent er zich absoluut ook niet toe.* Het is integendeel een lied der dankbaarheid van een herstelden zieke, die van doodelijke krankheid genezen is en reeds vreesde te zullen sterven. Zoodat het opschrift in geen geval meer kan beteekenen dan dat David door deze ziekte was overvallen in het begin van zijn wonen te Jeruzalem, zoodat hij genezen was, toen het paleis gereed was. *Een tijdsbepaling dus, die met den inhoud niets te maken heeft.*

Wat m.i. juist *vóór* de echtheid van het opschrift pleit (en dus ook voor andere van wel dezelfde hand!), want niemand zou uit zichzelf op het idee hebben kunnen komen om enkel op grond van den inhoud *dit* boven dezen psalm te zetten.

Ps. 132. Deze psalm wijkt hierin af van al de overige, hier besproken, dat er *niet boven* staat „van David", maar dat *hierin* zijn naam in plaats van in het opschrift *in den tekst* wordt genoemd. De psalm schildert levendig, hoe David zich geen rust gunde, eer hij de Ark te Jeruzalem had en tevens zijn plan gemaakt tot den Tempelbouw. De psalm zelf kan uit veel later tijd zijn; juist de bewoordingen houden dit zelfs veeleer in, daar Davids geschiedenis

---

[1]) Bijv. in de vert. Obbink (O. T.) of in Noordtzij, De Psalmen, 2 dln. (K.V.). Aan de laatste zijn deze 4 regels ontleend.

hier resonneert als een herinnering uit een ver en verdienstelijk verleden. Maar als een historisch lied vormt ook deze psalm een bijdrage tot het recht verstaan van Davids geschiedenis.

Ps. 60. Als hij gevochten had met de Arameeërs [1]) van Naharina en met de Arameeërs van Zoba en Joab wederkwam en de Edomieten sloeg in het Zoutdal 12000 (2 Sam. 8 : 13 heeft 18000).

Hier worden nu terdege in den psalm zelf man en paard genoemd; het is weer een echte strijd- en zegezang, tevens een schimplied op de overwonnen volken. Moab wordt voorgesteld als de lage slaaf, die het waschbekken gereed moet houden voor het voetenwasschen, Edom als zijn kameraad, die de bestoven sandaal toegeschopt krijgt om die schoon te maken.

Een geweldig actueel lied na de overwinningen van David, maar m.i. volslagen ongeschikt om in een Christengemeente van onzen tijd als kerklied de gemeente in den mond te leggen. (bv. Ps. 60 : 5 berijmd).

* * *

Ten slotte nog twee psalmen met opschriften, die zien op den tijd van Davids schande en ongeluk.

Ps. 51. Toen de profeet Nathan tot hem was gekomen.

Ook deze psalm, hoewel geen enkele bijzonderheid noemend, past weer sprekend in de lijst van het verhaal:

> Verwerp mij niet van voor Uw aangezicht.....
> Red mij van bloedschuld, o God mijns heils.....
> Een verbroken en verslagen hart, o God, veracht Gij niet. —

Ps. 3. Als hij vlood voor het aangezicht van zijn zoon Absalom.

Een verzuchting van iemand, die in nood zit, omdat hij zich tegenover een groote overmacht bevindt. Het kon evengoed slaan op Davids moeite en zorg tijdens zijn vlucht voor Saul. Geen enkele bijzonderheid is in het bijzonder op Absaloms tijd van toepassing. Toch *kan* het ook zeer goed in dien tijd gedacht worden.

---

[1]) De St.vert. heeft steeds voor Arameeërs staan Syriërs, wat min of meer anachronistisch klinkt, daar de naam Syriërs beter past tegen den Romeinschen tijd. In pl. v. Naharina heeft St.vert. Mesopotamië.

„Geen hulp voor hem bij God", durft men zelfs van David te zeggen. Dit gold voorzeker ook reeds, toen hij uit Israel naar der Filistijnen land tot Achis moest vluchten, wat David zelf aanvoelde als: „Ga heen, dien andere goden!" (1 Sam. 26 : 19).

In welken tijd valt echter Ps. 7?

Psalm 7. Sjiggajon (= klaaglied?) dat hij den HEERE gezongen heeft over de woorden van Kusj, den Benjaminiet.

Dit opschrift is volkomen raadselachtig. Kusj beteekent Ethiopiër (St.vert. Moorman). Maar het is geen vreemdeling, maar een Benjaminiet. Mogelijk dient de naam dus als pseudoniem om iemand met een zwarte ziel aan te duiden, dien men niet met name noemen wil. Nu heeft men al spoedig klaar gestaan met hiervoor Simeï te nemen, die David „Bloedhond" naschreeuwde. Maar daarop past dit lied al heel slecht, want David is hier uitermate verontwaardigd over een totaal ongegronde verdachtmaking en in het geval met Simeï erkent hij niet zuiver uit te gaan: „Laat hem vloeken — God heeft het hem gezegd!" Davids handen zijn niet onschuldig meer.

Ik denk daarom bij „Kusj" nog eerder aan een bedekte aanduiding van Saul, dien hij — als koning — niet met name noemen wilde, hoezeer hij ook gloeide van verontwaardiging. Op Saul is tenminste de psalm ten volle toepasselijk:

Als ik kwaad deed hem, die in vrede met mij leefde
als ik beroofde hem, die mij zonder oorzaak vijand was,
dan moge de vijand mij vervolgen,
mij inhalen en mijn leven ter aarde vertreden,
en mijn ziel in het stof doen wonen!

Toch zou deze psalm ook heel goed kunnen zien op nog heel iemand anders, die ons uit Davids historie niet meer bekend is; toch blijft deze naam „Ethiopiër, den Benjaminiet" volkomen onbegrijpelijk.

* * *

Bij enkele andere psalmen met het opschrift „van David", ofschoon niet een bepaalde gelegenheid in dat bovenschrift vermeldend, zou men toch als vanzelf aan een historisch feit kunnen

denken, zoo bv. (zooals we reeds zagen) bij Ps. 24 „Verhoogt o poorten nu den boog!" aan het inhalen van de Ark te Jeruzalem.

* * *

Ten slotte nog deze opmerking: [1])

Psalm 18 en nog een andere psalm („De laatste woorden van David") komen voor in het tweede boek van Samuel, hoofdstuk 22 en 23 : 1—7. Zeer duidelijk blijkt echter tevens, dat ze er eerst later aan zijn toegevoegd en wel op eenigszins bevreemdende wijze, nl. midden in een lijst van Davids oorlogshelden; 23 : 8 sluit weer aan bij het laatste vers van hoofdstuk 21. Over dit laatste lied nog een opmerking. In onderscheid met de psalmen staat hier niet in een later toegevoegd opschrift de herkomst „van David", maar in den aanvang van het lied zelf, wat alle mogelijkheid van foutief opschrift uitsluit.

Het luidt (2 Sam. 23 : 1—7):

David, de zoon van Isaï, spreekt!
De man, die hoog verheven werd,
De gezalfde van den God Jakobs,
De zanger der liederen van Israel.
De geest van Jahwe spreekt door mij
Zijn woord is op mijn tong.
De God Jakobs heeft het gezegd,
De Rots Israels heeft tot mij gesproken:
Heersch in rechtvaardigheid over de menschen,
Heersch in de vreeze Gods,
En gij zult zijn als het licht, dat des morgens opgaat,
Gelijk de zon aan een wolkenloozen hemel,
Die na den regen de aarde groen doet uitspruiten
Want is alzoo mijn huis niet bij God,
Dat Hij met mij een eeuwig verbond heeft aangegaan,

[1]) Ook in 1 Kron. 16 : 8 worden in Davids geschiedenis psalmen ingelascht, nl. een lied, samengesteld uit ps. 105 (vs. 1—5); ps. 96 (vs. 1—13) en twee verzen van ps. 106, nl. het eerste en het laatste.

Dat in alle opzichten vast staat en verzekerd is,
Ja voorzeker, al mijn heil en al mijn verlangen
Zal Hij het niet doen uitspruiten?
Maar de duivelskinderen [1]) zullen allen
Zijn als de doornen der woestijn,
Die men niet met de hand aanraakt,
Maar wie ze gaat uitroeien,
Die neemt houten of ijzeren werktuig [2])
En verbrandt ze met vuur tot niets!

Ook dit lied eindigt — typeerend — zooals Davids leven zelf eindigde: weg met mijn vijanden, ter dood!

---

[1]) Kinderen Belials.
[2]) Deze regel eenigszins vrij weergegeven.

HOOFDSTUK VII.

DE LAATSTE DAGEN VAN DAVID.

§ 1. *De opstand van Adonia.*

> Er is een weg, die iemand recht schijnt, maar het laatste van dien zijn wegen des doods.
>
> Spreuken 14 : 12.

Sic transit gloria mundi..... Welk een beeld van verval, de oude koning David, vroegtijdig verouderd en nog slechts een schaduw van wat hij eenmaal was. Wat de oorzaken zijn geweest? De nijpende nood der vroege jaren uit den tijd toen hij vluchtte voor Saul als een opgejaagd hert? de verre veldtochten, toen hij eenmaal koning was? de zorgen voor het afweren van buitenlandschen druk en binnenlandschen opstand? de diepe ergernis over zooveel in het leven zijner zonen? of het sloopende haremleven tusschen zoovele vrouwen en bijvrouwen? die alle tezamen en wie het meest, wie zal het zeggen?

In dezen tijd, als de eerste schaduwen des doods reeds beginnen te vallen over Davids legerstede, waarop de oude koning onder dekens ligt te kleumen en het vervallen lichaam maar niet warm kan worden, is het, dat Davids oudste zoon zich geroepen gevoelt om Absalommetje te gaan spelen. Het is Adonia, Davids vierde zoon uit zijn eigen Hebronschen tijd. Amnon, Kileab, Absalom zijn reeds van het tooneel der levenden verdwenen. Adonia is nu de oudste. Maar dat wil aan een Oostersch vorstenhof van die dagen nog volstrekt niet zeggen, dat dit verwende Hebronsche kind nu ook troonopvolger zal zijn, al staat hij zoo bij David in de gunst, dat deze hem geen wensch ontzegd heeft van zijn prilste jeugd af en nooit hem over iets hoegenaamd ter verantwoording heeft geroepen. In een Oosterschen vorstelijken harem toch staat de eene vrouw op heel wat hooger sport van de rangladder dan de andere. Per

slot van rekening geeft de persoonlijke beslissing van den koning dan den doorslag en in de Turksche sultansfamilie is het tot ver in de 19e eeuw nog huiswet geweest, dat de aldus aangewezene dan bij zijn troonsbestijging alle andere koninklijke prinsen direct om het leven liet brengen. Om het voor goed onmogelijk te maken, dat burgeroorlog om den een of anderen kroonpretendent het rijk naar buiten zou kunnen verzwakken.

Zoo heeft dan David nog bij zijn leven een troonsopvolger aangewezen. Het was Absalom *niet* (en dat deze daarvan geweten heeft of althans vermoeden heeft gehad, zal voor hem wellicht de naaste aanleiding zijn geweest tot zijn accoord met Juda's oudsten en zijn opstand tegen zijn vader).

Maar het is *óók Adonia niet*. Het is een prins, te Jeruzalem zelf geboren uit de verbinding van David met Bathseba, vrouw van een Hettiet; het huwelijk, dat zooveel bloed en tranen gekost heeft. Salomo heet het jongske (onze naam Frederik = Vredekoning) en het paart aan de geslepenheid van David het wijze inzicht van zijn overgrootvader van moeders kant Ahia (of Achitofel). En de profeet Nathan, die zoo streng Gods vonnis heeft aangekondigd aan den koning over de zondige verbinding met Bathseba, is Salomo's leermeester geweest en hoogelijk met Davids keuze ingenomen. Alleen de *naam* Salomo, waar niet het echt-*Joodsche* Ja (= Jahwè) in voorkomt, staat hem minder goed aan. Deze strenge profeet noemde reeds in zijn jeugd dit prinsje bij voorkeur *Jedidja* = Jahwè's lieveling. (2 Sam. 12 : 25).

En nu vormen zich aan 't hof — terwijl David lijdelijk op den achtergrond in een binnenvertrek van het paleis onder de dekens tevergeefs warmte zoekt — *twee partijen*. De ouderen, die Davids zwaarsten tijd eenmaal mee doormaakten, zooals Joab en Abjathar, staan aan de zijde van den oudsten prins, den in *Hebron* geboorne, Adonia. De mannen, die in Davids *Jeruzalemschen* tijd naar voren kwamen, Benaja en Zadok, zijn aan Salomo's kant. Eigenaardig is daarbij, dat het óók voor *hen* gaat om een jaloerschen naijver tegen de mannen van de overzij. En nu gaat Adonia Absalom nadoen. Hij houdt er een kleine lijfgarde op na met wagens en paarden en treedt op deze wijze reeds als toekomstig opvolger van te voren op.

Ook in ander opzicht zoekt hij zich Absalom uit als model. Wanneer — naar zijn tegenstanders aannamen, want men heeft hem tot de uitvoering van eenig plan den tijd niet gelaten — hij het voornemen koestert om zich openlijk tot koning te doen uitroepen, dan begint hij dit complot onder de camouflage van een godsdienstig offerfeest. Alleen — hierin was Absalom voorzichtiger — Adonia doet het onder de muren van Jeruzalem, vlak bij. Blijkbaar heeft hij gemeend, dat de oude koning David reeds zóó apathisch was en de volksgunst zóó op zijn eigen hand, dat het voldoende zou zijn de wereld voor een voldongen feit te plaatsen. Wanneer hij eenmaal tot koning was *gezalfd* (ongetwijfeld de taak van Abjathar) en het volk hem straks bij zijn intocht in Jeruzalem van alle kanten zou *toejubelen,* welnu, dan zou immers David, die nu in zijn binnenkamer huiverend weggedoken zat, niets meer overblijven — letterlijk en figuurlijk — dan zich er bij neer te leggen. En Salomo..... Welnu, die Salomo mocht dan oppassen en zich onderworpen betoonen!

Bij den Slangensteen (bepaald een offersteen, die uit den heidenschen tijd nog is blijven staan), dicht bij de bron, waar eens Davids verspieders wachtten op tijding uit Absaloms kamp, daar zal het feit zich straks voltrekken. Dáár, aan de Z.O.-zijde van Jeruzalem. Dáár is de tent gespannen, die koele schaduw spreidt. Dáár zitten bijeen: Adonia; Joab, in lijden en nood Davids rechterhand; Abjathar, die eenmaal als eenigstovergeblevene van een om Davidswil uitgeroeid priestergeslacht met den kostbaren efod bij zich tot den jongen David kwam vluchten; de koninklijke prinsen (behalve Salomo, die op beleedigende wijze is overgeslagen); tal van hovelingen en de aanzienlijkste leidslieden van Juda, die ook eens bij Absaloms zelfverheffing zoo'n groote rol hebben gespeeld. Nog een korte spanne feestvreugde en..... straks zal gewis onder daverende toejuiching de kroon worden gezet op het hoofd van Adonia.

* * *

Vóór de volgeschonken gouden beker der vreugde aan de lippen wordt gezet, kan soms nog onverwachts op het laatste moment deze op zijn voetstuk kantelen en ter aarde storten.

Niet David is het geweest, die hier ingreep; *niet de jonge Salomo zelf* direct, maar de man van wien dat oogenschijnlijk het minst te verwachten ware: de strenge boetprofeet Nathan, die eens de verbinding van David en Bathseba met striemende woorden geeselde.

Hij trekt partij voor zijn *Jedidja,* dien hij opvoedde; wien, naar hij weet, door David eens de opvolging was toegezegd. Maar Nathan beseft ook, dat er een klinkende stem uit het verleden noodig zal zijn om den ouden halfverdoofden koning uit zijn lethargie wakker te roepen. Hij speelt daarom tegen Adonia ten bate van haar eigen zoon *Bathseba* tegen den koning uit..... Bathseba, die hem in jonger jaren eens alles op aarde deed vergeten, alle wetten van religie, trouw en moraal. Zou er van dezen geweldigen invloed nog een klank natrillen in 's konings hart?.....

Nathan brengt haar den vollen ernst van den toestand onder het oog. „Niet alleen de kroon staat op het spel, maar ook uw eigen leven en dat van uw zoon Salomo!" (vs. 12). En Bathseba gáát. Ze gáát, om den koning zijn belofte te herinneren.

Het is *iets ongehoords* voor een Oostersche haremvrouw om een binnenste slaapkamer van het koninklijke paleis te betreden, terwijl de koning daar is *in tegenwoordigheid van een andere vrouw.* Bathseba doet het niettemin. Als verschooning voor dit wegwerpen van alle „vormen en manieren" voor een moment, mocht — behalve den hoogen ernst van het oogenblik — voorzeker eenigszins gelden het feit, dat de koning zeer oud [1]) en ziekelijk was en de dagen van echt haremleven voor hem voorbij waren.

En toch moet er voor die beiden — koning en favoriete koningin — iets pijnlijks in geweest zijn; in *deze ontmoeting in tegenwoordigheid van een derde:* Davids jongste aanwinst voor den harem, het knapste meisje, dat gedienstige hovelingen in heel het land konden vinden en naar Jeruzalem hebben gebracht, enkel en alleen om met haar jonge lichaam den verkilden koning te verwarmen (1 Kon. 1 : 2). [2])

---

[1]) Zij het dan niet naar jaren — waarschijnlijk nog geen 70 — dan toch in feite.

[2]) De oudheid geloofde, dat een jong, levenskrachtig, frisch meisje zulk een ouden, afgeleefden koning nieuwe levenskracht door het bloed deed stroomen;

Daar ligt op de legerstede David ..... een schaduw nog slechts van menschelijke grootheid. Daar staat over den drempel Bathseba, voor het oogenblik uit de herinnering verbannen naar den achtergrond door jonger en warmer levensgloed, die het stervend levensvlammetje des konings beletten moet door den killen adem des doods te worden uitgebluscht.

Daar staat Bathseba..... ook aan háár zal de tijd niet straffeloos zijn voorbijgegaan, sedert ze als Uria's jonge vrouw dit paleis eens binnentrad. Maar mag ze dan al door haar binnenkomen tegen 't hofceremonieel gezondigd hebben, thans geeft ze de etiquette een dubbele beurt, als om haar overtreding daardoor uit te wisschen. Diep buigt ze zich voor den koning neder (die thans enkel nog *„maar" koning* voor haar is), terwijl de buitengewoon knappe jonge vrouw Abisag achter hem staat, gereed om op een oogwenk al dienend elk zijner wenschen te vervullen. Wanneer David haar toestaat te spreken, dan stroomt het van haar lippen, zóó, dat we onwillekeurig in de woordenkeuze voelen, hoe haar overkropt gemoed zich ontlast. Het gaat wel niet precies, zooals Nathan haar het lesje heeft voorgezegd, ze spreekt veel minder diplomatiek en veel hartstochtelijker en niet zonder zeker stil verwijt, dat het zóó ver heeft kunnen komen, dat 's konings oude belofte wel geheel vergeten schijnt. Met als climax, dat zij en haar zoon Salomo het straks zullen moeten ontgelden! (St.vert. „zondaars zijn").

Op dit oogenblik laat zich — *volgens afspraak!* — Nathan aandienen, om haar woorden nog te meer klem te geven [1]). *Zooals volgens de etiquette vanzelf sprak, moet hij wachten tot Bathseba vertrokken was* [2]). Ook hij neemt allen uiterlijken vorm van eerbied streng in acht en werpt zich languit voor den koning op den grond

---

hem als 't ware eenigszins een verjongingskuur deed ondergaan door haar lichamelijken invloed. Zelfs de beroemdste arts der oudheid, Galenus, verkondigde deze wijsheid nog in de tweede eeuw na onze jaartelling.

[1]) Men merke op, dat van Bathseba in dit geval zorgvuldig steeds wordt vermeld, hoe ze alle eischen der etiquette opvolgde, maar niet..... dat ze zich liet aandienen. Een gedurfde daad!

[2]) Duidelijk te zien uit vers 28; Bathseba moet geroepen worden — is dus weg geweest.

ter begroeting. Maar zijn woord is er niet minder scherp en snijdend om..... zooals weleer. „*Gij* hebt het immers bevolen, o koning, nietwaar, dat *Adonia* koning zal worden?" zoo ongeveer vangt hij met schrille ironie aan. Dan spreekt hij zijn verwondering uit, dat sommige van Davids trouwste „knechten" niets van Adonia moeten hebben en Adonia niet van hen: Benaja, de commandant der lijfwacht; Zadok, de opperpriester. En ten slotte uit hij zijn bevreemding, dat hij, Nathan zelf, er heelemaal buiten gehouden is.

David is klaar wakker geschud. De oude geestkracht vlamt nog eens op met een laatste flakkering: „Roep mij Bathseba!" Uit de korte afgemeten zin hooren we zijn verontwaardiging, dat men in de eerste plaats *hèm, David,* buiten alles heeft gehouden, *hèm, den koning.*

Als ware hij reeds dood!

Levende dood in de „binnenste slaapkamer"!

Want dat heeft Nathan met zijn ironische woorden er nu wel bij hem ingehamerd.

David en Bathseba staan nog eens tegenover elkaar.

De koning zweert haar met duren eed, dat haar zoon Salomo koning zijn zal. (Wat den *vierden* dooden koningszoon zal beteekenen: Adonia).

En..... terstond, met een sprank van de oude energie, neemt hij zijn maatregelen.

* * *

Hoe nu verder het verloop is geweest bij deze geschiedenis, dat hangt er van af, waar de bron Gihon heeft gelegen, waar volgens Davids last Salomo tot zijn opvolger is gezalfd.

Vroeger, toen men met de oude topografie van Jeruzalem minder goed op de hoogte was dan thans, zocht men dien wel in het Westen. Dan is er geen enkele moeilijkheid bij dit verhaal. Maar tegenwoordig houdt zoo goed als niemand dit nog vol [1]). Van een „bron" bij Jeruzalem kan feitelijk slechts op één plaats sprake zijn geweest en wel ten Oosten van die plaats (Zuidelijk van het latere

[1]) Als uitzondering noemen we Van Gelderen, Boeken der Koningen I (in Korte Verkl.).

Tempelplein), waar de Davidsburcht was [1]). Ook is er één tekstplaats, waaruit duidelijk blijken kan, dat de bron Gihon ten *Oosten* van Davids paleis lag, nl. *2 Kron. 32 : 30:* „Dezelfde Jehizkia stopte ook den opperuitgang der wateren van Gihon en leidde ze recht af beneden naar het westen der stad Davids" *(dus de Davidsburcht lag West en direct Oost daarvan de bron Gihon).*

Nu is de moeilijkheid deze, dat de put Rogel en deze bron Gihon geen kilometer van elkaar afliggen.

Merkt Adonia, merkt niemand van de zijnen dan *iets* daarvan, dat zóó kortbij Salomo aan komt rijden op het eigen muildier des konings, gevolgd door Benaja met de lijfwacht en de Kreti en Pleti? En hoe Zadok, de priester, in tegenwoordigheid van Nathan, den profeet, hem zalft met de heilige zalfolie uit den hoorn, die hing in de gewijde tent, die de hoogheilige Ark tot woonstede dient?

Wanneer we op het volgende letten, zal blijken, dat het niet noodig is om de heele bron Gihon naar de andere zijde van de stad te verplaatsen om hier tegenstrijdigheden te ontgaan. Uit het verhaal blijkt duidelijk, dat de kroning zelf plaats had „met stille trom"; eerst na het voldongen feit barst het geluid los, maar dan ook daverend. [2]) Maar dan zijn door de dichtstbijliggende poort de nieuwe koning met zijn gewapend geleide ook in een minimum van tijd weer bij den koningsburcht, terwijl veel volk uit de stad inmiddels is komen toeloopen en meejuicht. Gevaar heeft Salomo geen oogenblik geloopen temidden der „helden" en met zoo talrijk escorte van uitgelezen soldaten; Adonia's plan was nog maar in het begin en een leger had hij niet bij de hand. Buitendien bestaat de mogelijkheid, dat Adonia en de zijnen na de eerste religieuze wijding bij den Slangensteen voor het verder verloop van het feestmaal wat verder waren weggetogen van de spiedende muren van Jeruzalem en zich voor het feestmaal in tenten hadden teruggetrokken.

Daarentegen klopt volkomen met de dichte nabijheid van Gihon, dat één man althans van de genoodigden alles wat gebeurd is, in

[1]) Oudtijds dacht men zich die meer Westwaarts.

[2]) Met echt-Oostersche overdrijving „dat de aarde spleet". Vergelijk onze uitdrukking: hij sloeg een gat in de lucht van verbazing.

zich heeft opgenomen en heeft afgezien. Aanstonds ijlt hij naar het feestmaal van Adonia. Het goede is er juist genoten en het nam blijkbaar alle aandacht in beslag, maar nu hoort men dáár het gejuich en gejoel uit de bovenstad! Teekenend staat er bij, hoe Joab boven alles uit welbekende bazuinsignalen waarnam en zich reeds afvroeg: „Wat beteekent dàt?" Juist op dit moment komt Jonathan ben Abjathar met zijn boodschap; dezelfde, die zich eens in de cisterne van Bahurim verborgen hield voor Absaloms achtervolgers. Hij is eerst wat in de war, kan moeilijk een begin krijgen, maar — eenmaal op gang — vertelt hij knap en precies in welgewikte woorden zoo neutraal mogelijk, wat er eigenlijk is gebeurd.

Het slaat als een donderslag in. Ieder maakt zich uit de voeten. Het is gedaan met den feestmaaltijd. Verlaten staan de feesttafels. Adonia blijft alleen achter in de leeggeloopen ruimte en beseft dat zijn kans verkeken is, nog vóór het spel goed is begonnen.

Al zijn luchtkasteelen zijn weggeblazen.

Hij snelt ijlings naar het altaar vóór de Tent met de Ark en grijpt de hoornen vast, zooals een man doet, boven wiens hoofd het zwaard des doods zweeft en die om genade bidt. Salomo, gezeten op Davids troon, zegt hem levensbehoud toe en Adonia komt dan om op zijn beurt hem als vorst te huldigen.

En de oogen van den ouden koning David verheugen zich over zijn zoon, dien hij nog zelf op zijn troon ziet zitten.

En weer zinkt na die laatste opflikkering de koning, *die afstand deed van het leven,* in de eenzaamheid van het binnenvertrek neer, *moe en kil,* op de legerstede, maar toch jubelt iets in zijn stervende hart en hij dankt God (vs. 47, 48).

§ 2. *Doodvonnissen.*

> Let op den vrome en zie naar den oprechte, want het einde van dien man zal vrede zijn. Maar de overtreders worden tezamen verdelgd. Ps. 37 : 37.

Kittel deelt ons in zijn groot werk over Israels geschiedenis het geval mede (II, 183) van een stervenden Arabier, die als testament

aan zijn zonen vermaakt het uitoefenen van eenige gevallen van bloedwraak: er is nog ongewroken bloed, dat „roept" en dat door *ander* bloed te vergieten moet worden *gestild;* nog in zijn graf zal hij *welbehagen* gevoelen, als zijn zonen het uitstorten.

Inderdaad is hier een treffende overeenkomst met Davids laatste beschikkingen aan Salomo. We zien hier een man, totaal *kind van zijn tijd* en in de knellende banden van het sombere en noodlottige bloedwraakgeloof van zijn tijd, *dat Davids laatste uren verduistert.*

Eens had hij het heele geslacht van Saul uitgeroeid op één enkelen stumper na, omdat de ongewroken bloedschuld anders op zijn regeering zou drukken als een loodzware erfenis van wee. Maar er is nog veel meer ongezoende bloedschuld. Salomo moet er grondig opruiming mee houden; dan kan pas zegen op diens regeering rusten, meent David (2 : 4).

Daar is allereerst *Joab.* Die heeft Abner en Amasa op zijn geweten. Niet alleen als koning, ook als particulier is David hier de aangewezen bloedwreker. In het eerste geval door zijn verwantschap met Sauls huis via Michal. In het tweede rechtstreeks. Maar David zelf had persoonlijk aan Joab de grootste verplichting en bovendien kon het wordende Rijk Joab niet missen [1]). Zoo bleef hij dan in leven. Nu is hij oud en afgeleefd en uitgediend en Benaja is de man van den dag als veldheer. Zoo krijgt Salomo dan van zijn stervenden vader geen vermaan om dankbaar Joab in eere te houden, maar het gebod: Laat zijn grauwe haar niet met vrede in het graf dalen!

En dan komt Simeï. Daar zit David erg verlegen mee. Nog in zijn laatste levensuren achtervolgen hem op de legerstede de vloeken van Simeï: „Gij man des bloeds! Omdat gij een bloedhond zijt!" Geen Abisag kan die dreun *mèt* de kilte wegbannen. De oude koning huivert! En dien man, (hij herdenkt het met open uitgesproken spijt!) heeft David „in een onbewaakt oogenblik", in een roes der dankbaarheid om het zoo te zeggen, genade geschonken en

---

[1]) Naast persoonlijke afgunst en wrok kunnen bij Joab, vooral in 't eerste geval, maar zelfs in het tweede, wel degelijk ook staatkundige belangen gewogen hebben, die een en ander mede als politieke moorden stempelen (zie Van Gelderen, K I, 24).

bezworen! En Simeï moest toch eigenlijk zoo noodig sterven! Enfin, Salomo is „wijs", d.w.z. slim diplomatisch in dit geval, en zal er wel iets op vinden om zijn oude hoofd toch te kunnen treffen zonder Davids toezegging direct te breken! Wie een hond wil slaan..... niet waar? die vindt het middel wel.

Te midden van die bloedplassen om Davids sterfbed staat dan als één enkel bloempje het vermaan tot dankbaarheid aan de zonen van Barzillai.

„En David ontsliep met zijne vaderen". Men zou geneigd zijn te zeggen *„als een man des bloeds"*. Maar men houde wel in 't oog de sfeer van den tijd en het somber gebukt gaan onder den druk van de verplichte bloedwraak, die — naar de opvatting van dien donkeren tijd — een Gode welgevallig iets was [1])

* * *

Om de woorden uit het testament van den ouden Arabier te bezigen, met wien we dit artikel begonnen: Werkelijk heeft Davids gebeente zich nog in zijn graf kunnen verblijden over het vergoten bloed. Het hoofd van den grijzen Joab is gevallen. En ook het hoofd van den ouden Simeï. Salomo's „wijsheid" heeft er werkelijk wat op gevonden.

Evenwel viel nog een ander hoofd en *hiertoe* had David voorzeker *geen* opdracht gegeven! Het hoofd van Adonia.

Het was wel een heel sluwe en tegelijkertijd verbluffend brutale intrigue, die deze nu weer op touw had gezet. Zooals men weet, gaf het bezit van een vrouw uit den koninklijken harem zeker recht op den troon. Men denke aan Esbaäls twist met Abner om Rizpa; aan Davids terugeischen van Michal; aan Davids annexatie van Sauls geheelen harem; aan Absaloms daad na zijn aankomst te Jeruzalem. En nu vraagt Adonia een vrouw, die *wèl* in den harem opgenomen, *niet* in den vollen zin evenwel Davids *vrouw* is geweest, maar toch in de oogen van 't volk voor zoodanig dóórging en dàt

[1]) Ik houd mij hier geheel aan het Bijbelsch verhaal en ga niet mede met die uitleggers, die het geheel houden voor een inkleeding van Salomo's hofhistoriografen om dezen vrij te pleiten van eenige politieke doodvonnissen door David er voor verantwoordelijk te stellen.

gaf in deze politiek den doorslag. En het verbluffende is, dat hij bij Bathseba, 's konings moeder, den naïveling speelt, die wel eenige vergoeding verdient voor zijn teleurstelling. Bathseba loopt er in en zal het aan Salomo vragen, die het toch zeker háár niet weigeren kan.

Maar Salomo doorziet direct het heele weefsel en rukt het uiteen. In fellen toorn laat hij Adonia direct ter dood brengen door Benaja.

* * *

„Dat gedoode lam zal de schuldige viervoudig wedergeven", had eens David gezegd tegen Nathan en daarop was gevolgd als een inslaande bliksemslag: *„Gij zijt die man!"*

Het eerste zoontje van Bathseba — Amnon — Absalom — Adonia! DE RIJ VAN VIER DOODEN UIT DAVIDS ZONEN IS GESLOTEN. NAAR ZIJN EIGEN WOORD HEEFT HIJ VIERVOUDIG BETAALD!

* * *

Roepen we ons nog eenmaal voor oogen dat laatste beeld, dat de H. Schrift ons teekent van David, den Man van Macht.

Daar ligt hij op zijn bed in de binnenste kamer, waar niemand binnen mag treden zonder zich te plooien naar alle kronkelingen der hoofsche etiquette.

Daar ligt hij, tusschen twee figuren: aan de ééne zijde de jonge Abisag, personificatie van al wat er in een vrouw jong, schoon en warm is. Zij stáát daar, waar de koning machteloos neerligt; zij staat daar, ten voeten uit geteekend, als wilde de historie bij dit sterfbed symbolisch neerzetten het beeld van vrouwenschoonheid, die macht die dit stervend en verkillend koningshart heeft beheerscht..... tot verderf van hem en van zijn geslacht en tot lastering van Gods heiligen naam. En — de oude matte koning heeft geen oog meer er voor en geen gevoel meer er voor en zijn doodsche lichaam en zijn reeds halfuitgebluschte ziel reageeren er niet meer op.

Want — aan den anderen kant van dit rustbed met de vele

dekens staat een heel andere figuur, niet warm en weelderig, maar koud en bottig: de DOOD; onzichtbaar voor het oog en toch gevoelt ieder hier zijn nabijheid. Want de kilte, die van hèm uitgaat, is zóó groot, dat de warmte van deze jonge vrouw Abisag er voor verijst en niet meer tot den ouden koning dóórdringen kan. *Hij* heeft zich niet laten aandienen, hij gaat paleizen als hutten in en uit waar hij wil en stoort zich geen zier om hoofsche vormen en stuurt de strengste etiquette hopeloos in de war.

En nu wil weer de ironie der historie, dat in dit milieu ook *even* Bathseba geplaatst wordt. Bathseba, die hier eenmaal in jonger jaren zonder dat naar haar wil werd gevraagd, dit „binnenste vertrek" werd binnengeleid; en zij staat hier thans op haar beurt *ongeroepen*. O, zie toch niet het diep-tragische van dit moment voorbij!

Het beteekent niets minder dan dat *de stervende koning*, met de gedachten vol van bloedwraak en vonnissen, *hier in het aangezicht van den dood, onder diens verstijvenden adem reeds gekomen, nog eenmaal regelrecht geconfronteerd wordt met zijn eigen misdaad en met de gevolgen er van en nog eenmaal moet beslissen.*

En hij beslist — èn — deze beslissing houdt het vierde doodvonnis in, naar zijn eigen woord van viervoudig betalen, èn — hij beseft dit zelf niet eens meer en de geweldige tragiek gaat aan zijn reeds omnevelde oogen voorbij.

Zóó verblind zijn *wij* menschen!

INHOUD.

A. ISRAEL GEHEEL ONDER FILISTIJNSCHE MACHT MET TWEE VAZALSTAATJES TE HEBRON EN TE MAHANAIM.

HOOFDSTUK I. *David te Hebron.*

blz.

§ 1. *David in den grootsten nood.*
a. David en Achis 9
b. De verwoesters van Ziklag 11
c. De boodschapper 14

§ 2. *De beide vazalstaatjes.*
a. De algemeene toestand 16
b. De vazal der Filistijnen te Hebron 16
c. De vazal (der Ammonieten?) te Mahanaïm 18

HOOFDSTUK II. *De verhouding tusschen de beide vazalstaatjes van Mahanaïm en Hebron.*

§ 1. *Onderlinge strijd.*
a. Het gevecht bij Gibeon 21
b. Abners positie 23

§ 2. *Het herstel van Israels eenheid.*
a. Esbaäls dood 26
b. Israels eenheid eindelijk hersteld 27

B. DE VESTIGING VAN HET NATIONALE KONINKRIJK VAN DAVID.

HOOFDSTUK III. *Jeruzalem wordt centrum. De Filistijnen.*

§ 1. *De totale ommekeer in de verhouding tusschen David en Achis.*

blz.

a. Een probleem 29
b. David in de engte gedreven 33
c. Nog enkele losse gegevens over Davids oorlogen met de Filistijnen 37

§ 2. *Jeruzalem.*
a. David neemt den burcht Jebus in 40
b. De Ark in eere hersteld 44
c. Iets over Davids legerinrichting 54

C. DAVIDS GROOTE KONINKRIJK.

HOOFDSTUK IV. *De uitbouw van Davids Koninkrijk.*

§ 1. *De Oostgrens.*
a. Ammonieten 57
b. Moabieten 63
c. Edomieten 64

§ 2. *Het Noorden.*
a. Arameeërs 67
b. Feniciërs 70

HOOFDSTUK V. *Binnenlandsche toestanden.*

§ 1. *Het nageslacht van Saul.*
a. Merab en Rispa 73
b. De Jonathan-linie 78

§ 2. *De Volkstelling* 80

§ 3. *Ambtenaren van David.*
a. Voor Rijkszaken en Hofzaken 85
b. Voor domein en particulier beheer 88
c. Particuliere hofambten 88

§ 4. *Tragiek in Davids familieleven. Absaloms opstand.*
a. Het kind der zonde 90
b. Amnons gruwel 97

blz.

c. Amnons dood 98
d. Absaloms ballingschap 101
e. Absalom als politicus 105
f. De overrompeling 108
g. Absalom te Jeruzalem 114
h. Absaloms dood 120

§ 5. *Na Absaloms dood.*

a. Davids terugkeer naar Jeruzalem 124
b. De opstand van Seba 128
c. Iets over den tijd, waarin deze dingen voorvallen 133

HOOFDSTUK VI. *Het godsdienstig leven en de persoonlijkheid van David.*

§ 1. *Reorganisatie en centralisatie van den cultus.*

a. Algemeene toestand 134
b. De 24 priesterklassen 136
c. De drie beroemde musici 138

§ 2. *David en het Boek der Psalmen.*

a. Ontstaan en opschriften 141
b. Over enkele „Psalmen van David" 147

HOOFDSTUK VII. *De laatste dagen van David.*

§ 1. *De opstand van Adonia* 155

§ 2. *Doodvonnissen* 162

LITERATUUR:
(behalve wat in vorige deelen genoemd is):

Prof. Dr. J. J. P. Valeton, Het Boek der Richteren, 2e druk, Nijmegen 1909.

Prof. Dr. Joh. de Groot, I Samuel [T. en U.] Groningen 1934.

Dezelfde, II Samuel [T. en U.] Groningen 1935.

Prof. Dr. C. van Gelderen, De Boeken der Koningen I (nl. 1 Kon. 1—11), [K.V.] Kampen 1926.

Prof. Dr. G. van Hoorn, De Kretische Kunst, Haarlem 1925.

Prof. Dr. Von Lichtenberg, Die Aegaeische Kultur, 2e verb. Aufl., Leipzig 1919.

Over de Psalmen:

Prof. Dr. A. Noordtzij, Het Boek der Psalmen, 2 dln., Kampen 1923 en '25.

Prof. Dr. J. J. P. Valeton, De Psalmen, 2 dln., 2e druk, Nijmegen, 1912 en 1913.

Opmerking:

In de literatuurlijst van deel 1 [De Aartsvaders] dient voor Egypte nog genoemd te worden: Erman—Ranke, Aegypten und Aegyptisches Leben im Alturtum. Tübingen, 1923.

Rectificatie:

In het boek van deze serie: Richters, Roovers en Filistijnen moeten op blz. 19 de twee bovenste regels van deze bladzij geheel onder aan deze bladzij staan.